

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

August Strindberg

480

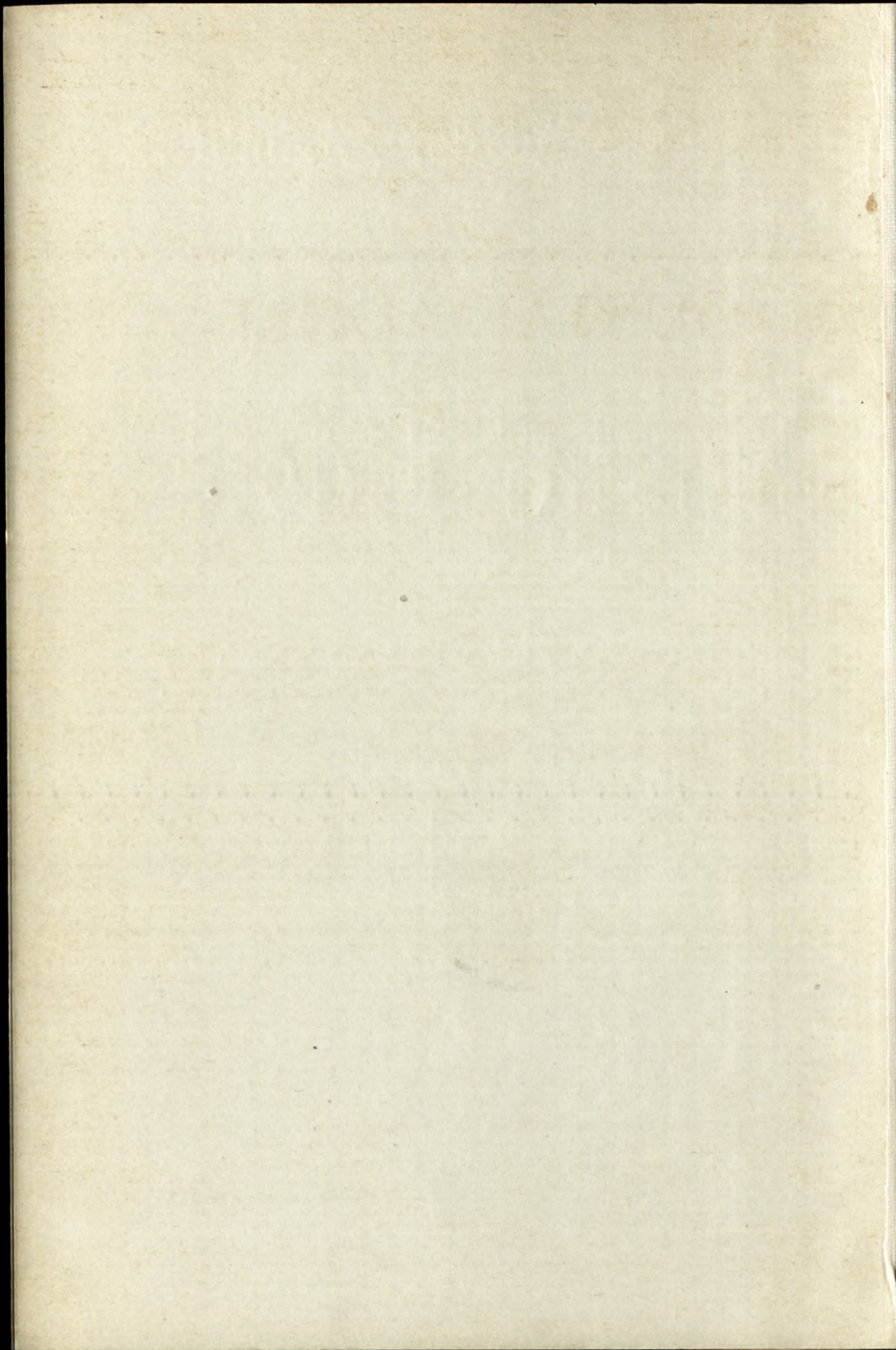
Gustaf Adolf

Skådespel i fem akter

C. & E. Gernandts förlags
Aktiebolag, Stockholm

Pris 4 Kr.

GUSTAF ADOLF

SKÅDESPEL

I

FEM AKTER

AF

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS AKTIEBOLAG

*Förkortadt och lämpadt för scenen finnes manuskriptet till denna
pjäs i Svenska Teaterns kansli i Stockholm och
hos Författaren.*

STOCKHOLM
KÖERSNERS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900

PERSONER:

- GUSTAF ADOLF, 36 år.
MARIA ELEONORA, Hans Gemål, Kurfurstens af Brandenburg
syster, 31 år.
AXEL OXENSTJERNA, Kansler, 47 år.
FABRICIUS, Hofpredikant.
GRUBBE, Konungens Sekreterare.
GUSTAF HORN, Fältmarskalk, 38 år, vid Rytteriet.
JOHAN BANÉR, 35 år. General.
ÅKE TOTT, 32 år. Generalmajor vid Rytteriet.
LENNART TORSTENSSON, 27 år, vid Artilleriet.
FREDRIK STENBOCK, 23 år, vid Smålänningarne.
NILS BRAHE, 26 år, vid Gula Brigaden.
ERIK RÅLAMB, Kammarherre, 20 år.
MJÖLNAREN, sedan Trosskusk (Lutheran).
MJÖLNARHISTRUN (Katolik).
FOGDEN, Jude från Wolgast; sedan Brandmästare.
STADSTJÄNAREN.
FÄLTVÄBELN, förr student i Upsala, Vestgöte.
KVARTERMÄSTAREN, Zwinglian, Småländing.
PROFOSSEN, Tattare, Hedning.
SKOLMÄSTAREN, f. d. soldat, Östgöte.
FINSK FÄNRIK i Svenska Armén. Heter Axel Ericsson Sparre,
son af Erik Sparre, under Karl IX afrättad 1600.
DANSK FÄNRIK.
TUNNBINDAREN.
HANS HSTRU.
LUISE, deras Dotter.
RUDOLF, Student i Wittenberg, Hennes Kusin.
GUVERNÖREN öfver Mecklenburg, tillförordnad af Wallenstein,
Lutheran, 70 år.
SCHWARZENBERG, Minister hos Kurfursten af Brandenburg,
Katolik.

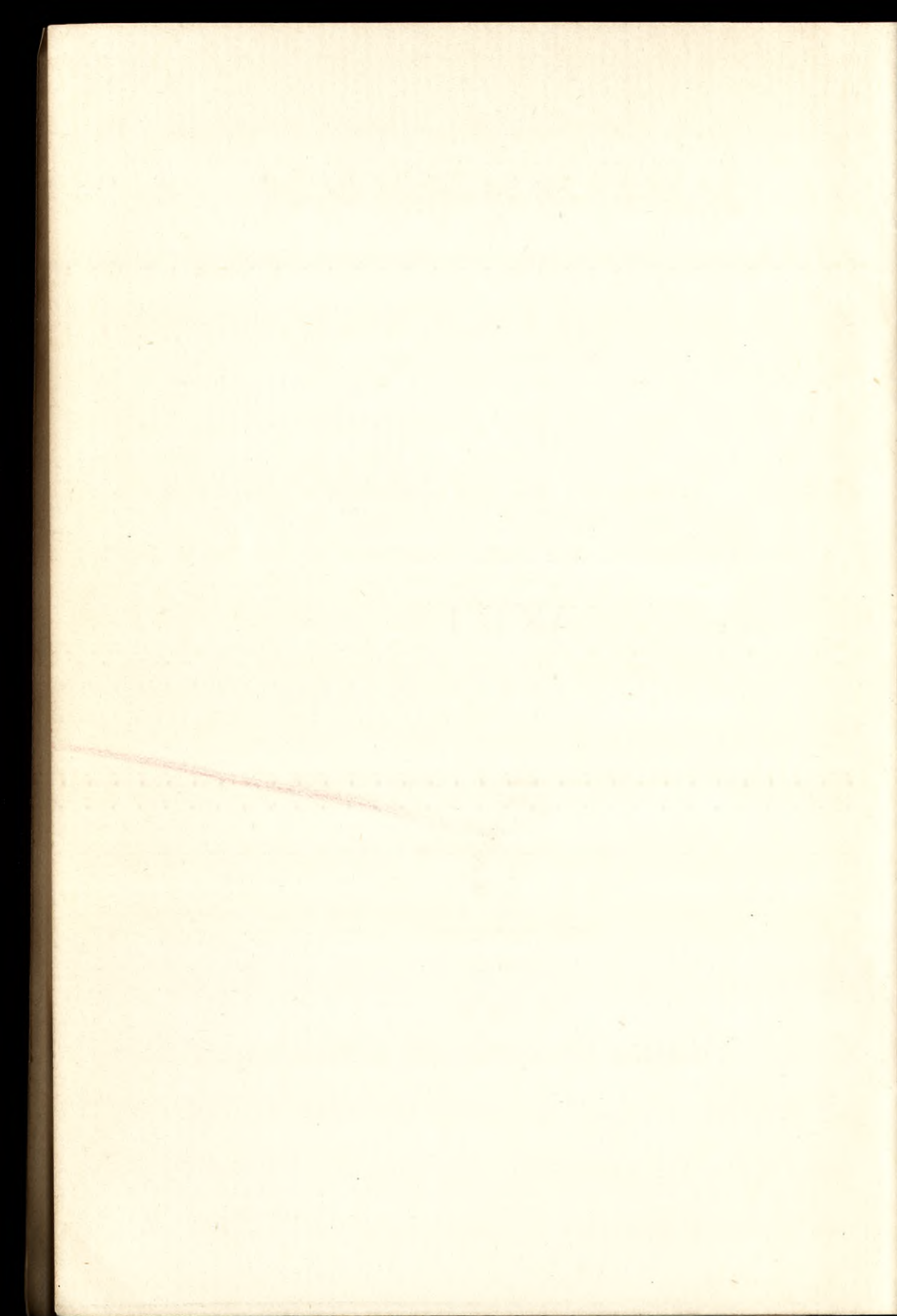
MARCUS, Jude, ombud för Bankiren Israel i Hamburg.
GUSTAF GUSTAFSSON, Gustaf Adolfs son med Margreta Cabeljou. Student i Wittenberg och Rector illustris, 15 år gammal.
HRASAN, Judarnes Föreläsare vid Gudstjänsten.
GEORG WILHELM, Kurfurste af Brandenburg, Gustaf Adolfs svåger, Calvinist.
JOHAN GEORG, Kurfurste af Sachsen. Synkretist (anhängare af alla kristna kyrkors sammansmältning).
DÖDGRÄFVAREN I.
DÖDGRÄFVAREN II.
NILS, trumpetare, 11 år.
FREDRIK V af Pfalz, »Vinterkonungen», f. d. Konung i Böhmen, hvars konungaval gaf närmaste anledning till trettioåriga krigets utbrott.
VÄRDEN i Auerbachskällaren.
BOKTRYCKAREN (i München).
BILDHUGGAREN.
MÅLAREN.
DEKANTEN.
LEUBELFING.
RIDKNEKTARNE ERIKSSON och JÖNSSON.
SMEDEN.
SMEDSPOJKEN.
EN RÅTTFÅNGARE.
EN BONDE.
EN BONDGUMMA.
TVÄNNE VAKTKNEKTAR.
ERIK SOOP
TORSTEN STÅLHANDSKE
KARL HÅRD
AXEL LILLIE

} Stumma personer.

AKT I.

Strandparti på Usedom. Ekskog, uråldrig, i solbelysning; därunder: gräsmatta med blommor. Genom skogen synes en strimma af hafvet, ljusblått. Däröfver upptornade moln i fantastiska former.

Till höger ett förfallet kloster, som nu är vattenkvarn. Utanför porten ett långt bord med bänkar; under hvita och gredelina syrener. Bakom hörnet af byggningen synes stora vattenhjulet och kvarndammen med spång vid luckan; kolvass och gula vattenliljor kanta kvarnrännan. Kvarnverket är stängdt och man hör endast vatten susa. Midt på scenen en madonnabild under ett kapell.

MJÖLNARHISTRUN

fram till Madonnabilden med ett tändt ljus, som hon sätter i en pipa på staketet; korsar sig och faller på knä.

MJÖLNAREN

efter, stannar orörlig och väntar.

MJÖLNARHISTRUN

reser sig.

MJÖLNAREN.

Ingalunda var det min afsikt att störa Dig, hustru . . .

MJÖLNARHUSTRUN.

Vet väl det, kära man; i tolf år ha vi plägat
hjonelag, och fastän kriget rasat i dessa år, ha vi
hållit husfrid, Du med din evangeliska lära och jag
med min katolska tro.

MJÖLNAREN.

Att hvar och en blir salig på sin tro, det lärde
jag af min mor redan . . .

MJÖLNARHUSTRUN.

Många säga väl så, men när det gäller husknut
och brödkant, så blir det trångt om saligheten, och
så är ofriden där!

MJÖLNAREN.

Hör nu; det är midsommardag; solen skiner
och vi skulle glädjas med våra vänner, men det finns
intet att ställa på bordet, som Du vet; kvarnhju-
let har stått still ett år af brist på mäld, ty där
Wallensteins hästar trampat, växer ingen säd; och
de ha trampat i tolf långa år; kvarnrännan har
vuxit igen, och den enda tullen vi fått är några
blomster . . . Sonen är i kriget, och dottern . . . ja,
tigom hellre . . .

MJÖLNARHUSTRUN.

Hvart vill Du komma?

MJÖLNAREN.

Om jag visste't! — Ut härifrån från detta elände utan gräns!

MJÖLNARHISTRUN.

Hvart i vida världen, menar du? Pommerland är öde, Mecklenburg förhärjadt, Brandenburg för fäfot, hvart skall man gå?

MJÖLNAREN.

I kriget, med de andra! Bättre att plundra än plundras!

MJÖLNARHISTRUN.

Icke så! Bättre äta ollon med kräken än att stjäla sig till steken, och vi få ta de onda dagarne med de goda.

MJÖLNAREN.

Säg de'; säg de'! — Hur tog Du den onda dagen, då Kroaterna kastade din dotter på hästryggen och redo bort? Du tog den så illa, att du måste föras till hospitalet i Wolgast...

MJÖLNARHISTRUN.

Tyst, tyst, tyst! Det var ett Herrans straff för mina synder, att jag lefvande skulle gå genom dödens dalar och skåda hvad jag aldrig anat; kanske desslikes det var en hugsvalelse, att minnet af det förfärliga släcktes ut, så att saknadens bitterhet ej plats blef gifven.

MJÖLNAREN

ser mot fonden.

Det prasslar i småskogen och det rullas kiselstenar . . .

lägger sig ner och lyss mot marken

. . . det är hofslag och vapenbrak . . . här stundar ondt, hustru! Ondare än i förr års, då Kroa-terna mördade uppåt bäckkällan så kvarnfallet gick rödt och stora hjulet vispade blod som vid höstslakt; minns Du liket, som fastnat i skoflarne och välte opp och ner, opp och ner . . . jag ser'et än, och axelmulen bär märket . . . därför säger de att neckblommorna ä' röda i år . . . och ålarna i dammen ä' så feta som aldrig förr, men ingen törs på att äta dem, för de lukta som kadaver och äro likblåa i köttet.

Tre ollonplockerskor, utmärglade och trasiga, in; de samla ollon under ekarne och stoppa i påsar.

Det är ollonfolket, de enda fåglar, som stryka i år! Stararne ha aldrig kommit, nötkråkan uteblir, inga svalor bygga under taksägget, inga råkor eller vilddufvor på den osådda åkern, som endast bär tistel och puktörne; ingen gädda slår i vassbänken, ingen aborre står på stengrundet; fiskarne i ån och bäcken ha vandrat ut i hafvet, skrämnda af bösse-skott och kanondunder! O land! land! mitt arma tyska land! Hvad ha vi gjort att vi så skola lida?

MJÖLNARHUSTRUN.

Vi ha syndat!

MJÖLNAREN.

Hvilka vi? Det går ju ut öfver både onda och goda, öfver Evangeliska och Påfliga, öfver Kejsrerliga och Kurfurstliga? — Tilly inkvarterar och brand-skattar ju hos sina egna katolska; och Wallenstein, den ryslige Friedländaren, plundrar ju sitt eget her-tigdöme Mecklenburg! Det är ju den Babyloniska förbistringen, det är syndaflo den, yttersta dagarne!

Paus; han lyssnar.

Se där: Apokalypsens ryttare!

En Bajersk ryttare, Kronbergare kallad, rider in i fonden, från vänster; hästen är svart, ridtyget svart med silfverbeslag; Rytta-ren är i svart järnrustning med en hvit döds-kalle ofvanpå den slutna hjälmen; han för en lans med en hvit liten fana. Han rider långsamt och spejar utåt hafvet; stannar midt i fonden; öppnar visiret och ser å nyo utåt hafvet; faller visiret och rider ut till höger.

MJÖLNAREN

och Hustrun ha dolt sig bakom madonnabilden.

Dödens förtraf? Hvem kommer sedan? — En Kroat!

En Kroat in från vänster; bakpå hästen tornister, döda gäss och höns, klädesplagg, en korg etc. Han följer i gående Bajraren och ser rätt framför sig.

Ollonplockerskorna följa efter Kroaten och synas plocka upp något.

MJÖLNAREN.

Ser Du kråkorna följa säningsmannen! Säningsmannen är hästen — o Gud, den som vore häst i dessa tider.

Tiggare och marodörer in, följa de förra, tyst och smygande.

MJÖLNAREN.

Eftertruppen, eländet hungern, stölden, lasten!
alla lasterna! och vanäran! — Allt för ärans skull,
och för dygdens och religionens!

Två Walloner in till fot; stiga upp på en kulle och speja utåt hafvet.

MJÖLNAREN.

Tillys Walloner! Och hvad speja de efter?
Molnkåporna utåt hafs bådar åska! men de där
frukta hvarken himmelens åska eller underjordens
eldar!

Wallonerna skynda ut.

MJÖLNARHUSTRUN.

Här stundar ondt!

MJÖLNAREN.

Nytt ondt! Finns det något ondt, som ej är
gammalt för oss? Ett nytt brott, en ny last, det
skulle vara ett genium att vara påhittigt!

MJÖLNARHUSTRUN.

Häda icke! Nog märkte du, att i lyckans da-
gar olyckan stod bakom dörren, och att i nödens
stund hjälpen satt i spisen och väntade. —

Extatiskt.

Se där i norr: de gyllne molnen föra icke åska,
ty bakom de molnen skall sol gå upp; från Norden
skall den otrötte Gideon komma, ty Herrans Ande
hvilas sig i Nordanlanden!

MJÖLNAREN.

Hvar tog Du det ifrån? Norr-gök är sorg-gök!
Danska Kristian, den fjärde kallad, kom nerramlade
här från norr, för att hjälpa oss, som det hette, men
han blef så illa slagen vid Lutter af Tserklas Tilly,
att vi haft det sju gånger värre sen.

MJÖLNARHISTRUN.

Längre norrråt; längre norrråt!

MJÖLNAREN.

Däruppe där Svensken sitter? Di har nog
skrocka om den med, sen han var nere och gras-
serade i Polska Preussen, men han håller sig vackert
hemma . . .

MJÖLNARHISTRUN

ser utåt hafvet och skuggar med handen för ögonen.

Tro mig, tro mig! Jag ser kors på himlen, ett
kors, fyra kors, fem, åtta, nio, så många som ingen
kan räkna, och de äro som gul råg, och under dem
ser jag hvita måsar stora som skepp; och den gode
ljuse mannen står i framstammen och lyfter sina
händer välsignande öfver vattnet och landen — går
han på vattnet, kan jag icke skönja, men tusenden
människor stå på stränderna och hälsa den gode
och ljuse: välsignad vare han, som kommer i Her-
rans namn!

MJÖLNAREN.

Hvar ser du allt det där?

MJÖLNARHISTRUN.

Ini mina ögon, när jag lyfter dem mot molnet!

MJÖLNAREN.

Ja, Du ser i syne, Du! Jag ser ingenting! —
Jo, jag ser fogden i Wolgast komma ridande med
stadstjänaren frammanför.

Ser åt vänster.

Gå in Du, hustru, ty här blir nog en stram
sittning.

MJÖLNARHISTRUN.

Det är en mörk man, fogden; men efter ho-
nom kommer den ljuse!

Går in i huset.

Fogden in ridande på en åsna, som ledes af Stadstjänaren.

FOGDEN

stiger af.

Guds fred, Martin mjölnare!

MJÖLNAREN.

Gud signe fogden! — Var så god och sitt ner!

FOGDEN

sätter sig vid bordet; funderar en stund.

MJÖLNAREN.

Är det ondt nytt eller godt nytt?

FOGDEN

hastigt.

Martin, har Du hört talas om Restitutions-ediktet?

MJÖLNAREN.

Re-sti-tu-tions-ediktet? Måtte väl det!

FOGDEN.

Restituera, hoc est: återställa, återbörda till sin ursprunglige ägare. Nåväl: då den protestantiska rörelsen en gång började utbreda sig här i norra Tyskland, indrogo de Lutherske alla andliga gods, däribland äfven klostren, som de påstodo sakna ägare, eller vara *res nullius*. Ibland dessa kloster befann sig äfven detta Cisterciensernas, som Du köpt och inrättat till mjölkvarn.

Tar fram ett papper.

På grund af det kejsarliga ediktet och i kraft af min beställning som confiscator imperii ser jag mig nödsakad förklara din egendom återbördad och är den dig alltså fränhänd!

MJÖLNAREN.

Kejsaren begagnar sålunda religionen för att tillgripa egendom?

FOGDEN.

Alldeles som protestanterna den gången, då de under trons täckmantel stulo kyrksilfver och klosterjordar.

MJÖLNAREN.

Hvilken åtgärd godkändes genom religionsfreden i Augsburg . . .

FOGDEN.

Och upphäfdes genom slaget på Hvita Bergen. Du ser: hut går hem! och orätt fånget är lätt förgånget. Du har köpt tjufvagods, och nu är du ifrån det!

MJÖLNAREN.

Skall det bli kloster igen?

FOGDEN.

Nej! Det skall bli kejsrerligt förrådshus för truperna.

MJÖLNAREN.

Förlåt en fråga: Är fogden katolik?

FOGDEN.

Sådana frågor ha vi slutat framställa, och på goda grunder, ty de hundraåriga trosstriderna bilades, och vi lärde oss med kristlig fördragsamhet bo och bygga invid hvarandra. Hvarför vill Du nu lyfta söndringens tveeggade svärd mellan oss?

MJÖLNAREN.

Det vill jag icke . . .

FOGDEN.

Nå, då skall du icke heller veta min tro! . . .
Till annat: Har Du sett molnet därute öfver hafvet?

MJÖLNAREN.

Ja, måtte väl det!

FOGDEN.

Nu säger några att det är krutdunster, andra att det är åskväder. Man har hört dunder, sett blixtar; och gamla kvinnor säga sig ha varsnat en del tecken — Du förstår . . .

MJÖLNAREN.

Något sådant sa' min käring nyss. Hvad tror I?

FOGDEN.

Jag vågar inte tro, men jag hoppas . . . hoppas att den stora ofriden skall se ett slut, att våra åkrar skola besås igen och att våra barn må skåda bättre tider.

MJÖLNAREN.

Våra barn; mina barn, som gått vilse i världen, och som jag väntade en gång få hälsa välkomna igen under detta fädernetak . . . hvilket icke mer är mitt! I sanning, jag har intet att hoppas mer; och hustrun! — detta går hon icke igenom!

FOGDEN.

Martin, visste Du hvad jag och de mina gått igenom . . . visste Du!

Reser sig.

Stadstjänare! Anslå plakatet!

STADSTJÄNAREN

tar upp ett papper, som han klistrar på Mjölarens dörr.

FOGDEN.

För ut ditt bohag, innan exekutorerna komma . . .

MJÖLNAREN.

Hvartill? Ensam rår jag icke, och hustrun är sjuk; sjukare blir hon. Och drar jag ut mitt bohag på backen, så komma Kroaterna!

FOGDEN.

Hvad har din hustru?

MJÖLNAREN.

Då hustrun synes på trappan; pekar på sin panna.

Tyst!

FOGDEN.

Mitt ärende är uträttadt; var mig icke gramse, ty jag har endast gjort min tjänst!

Paus.

Vet du att det är festdag i dag? Inte? Jo, i Wolgast firas hundra år sedan af Augsburgerkonfessionen, som gaf protestanterna friheten.

MJÖLNAREN.

Friheten?

FOGDEN.

Ja! — Kom in på festen; det skall förströ Dig, stärka ditt mod, och din tro!

MJÖLNAREN.

Stor tack! men som hustrun icke kan vara med, därför att hon är katolsk, så uteblir jag.

MJÖLNARHUSTRUN

synar plakatet.

Hvad står här skrifvet?

MJÖLNAREN.

Det står: Herren gaf och Herren tog, välsignadt vare Herrens namn! — Och det är uttydt: Vi äro komna från gård och grund.

MJÖLNARHUSTRUN

faller ner sanslös.

MJÖLNAREN.

Det var mer än hon kunde bära. — Hjälp mig!

Mjölnaren och Stadstjänaren närma sig hustrun.

FOGDEN

lugnt.

Är hon död?

MJÖLNAREN.

Nej! Men hvarför står I som en död man?

FOGDEN.

Därför att jag skådat så mycket elände, att jag
hvarken kan lida eller röras mer.

MJÖLNAREN

sätter sig på bänken.

Min själ, I har rätt! Lik mycket om hon lig-
ger därinne eller härute! Jag tror jag önskade henne
helst på sjöbotten, och mig med! Så lustigt; jag
är nästan glad — att det är som det är!

Walloner fly öfver scenen i bakgrunden.

MJÖLNAREN.

Hvad löpa de där för?

FOGDEN.

Det har jag frågat mig hela dagen. Här sker
något i fjärran, som vi icke känna men som dessa
asfåglar ha vädrat . . . Skall du inte hjälpa hustrun?

MJÖLNAREN.

Nej, jag kan icke röra ett finger, om ock hjärtat
ville brista; olyckorna ha lamslagit mig och jag skall
aldrig se en glad dag mer; men jag kan heller al-
drig gråta! — Där ligger den, som var min ungdoms
brud, den enda kvinna, som ägt mitt hjärta — sonen
i krig, dottern skändad — tänk Er skändad . . . o
mitt arma, arma land, hvad har Du gjort?

FOGDEN.

Ett rike, som söndrar sig mot sig själft, kan icke
varda beståndande.

MJÖLNAREN.

Ja, det kan man säga! . . .

STADSTJÄNAREN

till fogden.

Se, herre, se — häringen öfver sjön!

Man ser nu molnet öfver hafvet antaga formen af en gammal stad
med torn, gafflar, tinnar och spiror, men såsom skuggbild
i molnets färgtoner.

FOGDEN

till Mjölaren.

Hvad är detta?

MJÖLNAREN

utan att vända sig om.

Det är en spökbild eller häring. Folket säger
att det är Vineta, staden som plundrades af Dan-
skar och Svenskar och sedan sjönk till hafsbottnen.

FOGDEN.

Den låg där ute då?

MJÖLNAREN.

På ön Wollin; dess invånare voro stora Kristus-
hatare, mer vet jag inte!

Det uttränger rök ur kvarnbyggnaden.

STADSTJÄNAREN.

Det brinner i kvarnen! Släck, i Jesu namn!

FOGDEN.

Öppna kvarnluckan, mjölnare, och släpp på vattnet!

MJÖLNAREN.

Hvad skulle det tjäna till?

FOGDEN.

Rädda ditt bohag, människa!

MJÖLNAREN.

Nä! Det skulle bara tas af de mordbrännande Wallonerna!

STADSTJÄNAREN.

Se, fogde, nu, nu spökar det nytt därute. Se, korsen! — Guldkorsen!

I häringen synes nu ett stort antal masttoppar med flaggor; det gula korset på blå botten.

MJÖLNARHUSTRUN

vaknar och reser sig.

Vineta har sjunkit och dess hednahus ha stör-
tat inför korsets tecken! Guldkonungen är här, för-
lossaren har kommit! Välsignad vare han, som
kommer i Herrans namn! Hosiannah!

FOGDEN

till Mjölaren.

Hvad yrar hon om?

MJÖLNAREN.

Sen hon blef vurmig påstår hon, att hennes själ
är ute och vandrar, medan kroppen ligger som död!
— Därmed må vara, men därute har hänt något!

Buller utanför scenen.

EN RÖST.

Svensken kommer!

RÖST II.

Svensken kommer!

FOGDEN.

Svensken kommer!

MJÖLNAREN.

Svensken kommer.

Walloner fly från vänster till höger, följda af Ollonfolk och Marodörer.

FOGDEN.

Farväl då, Martin; jag vänder åter till staden
för att kunskapa!

MJÖLNARHUSTRUN.

Hvarför röker det i kvarnen?

MJÖLNAREN.

Därför att det brinner, och det brinner, därför
att Wallonerna tändt eld! — Låt kejsarens hus

brinna; det skall bli till en midsommareld att vägleda Svensken! — Se; råttorna ge sig af från det brinnande huset. Kom, hustru, göra vi sammaledes. Ut i vida världen!

Nu synas de blågula flaggorna tydligare, och därunder öfversta seglen.

STADSTJÄNAREN II

in hastigt.

Herr Fogden!

FOGDEN.

Tala!

STADSTJÄNAREN II.

Svenskarne ha landstigit redan i dag morse, därpå ha de slagit läger, och nu äro de här?

FOGDEN.

Och de kejsrerliga?

STADSTJÄNAREN II.

De kejsrerliga draga sig undan, utan motstånd!

FOGDEN.

Ofattligt! Men allting är ofattligt i detta krig, där man icke vet hvem som är vän och hvem som är fiende. — Hvad menar vårt folk?

STADSTJÄNAREN II.

Folket jublar mot sina befriare!

Folk, bönder och stadsbor ha samlats på scenen.

FOGDEN

till folket.

Det brinner i kvarnen, släcken elden! Släcken elden!

Några rusa in i kvarnen, hvarefter röken småningom upphör.

FOGDEN

till Mjöl'naren.

Solen har gått fram ur molnet; nu kan Du blåsa på kejsaren och sätta dig under eget tak igen. Sådant är lifvet, Martin!

MJÖLNAREN

gående upp på slussen, öppnar damluckan.

MJÖLNARHUSTRUN

går till vänster.

MJÖLNAREN

kommer ner från slussen, fram till Fogden.

Är det rätt att man gifver kejsaren skatt?

FOGDEN.

Farisé! — Gif Gudi hvad Gudi tillhör; alltid får kejsaren hvad honom med rätta tillkommer!

MJÖLNAREN.

Hvems vän är I?

FOGDEN.

Jag är Catos vän och Platos vän, men helst
det rättas.

En Svensk Härold, företrädd af tre Trumpetare och tre Pukslagare; åtföljda af Kvartermästaren och Fältväbeln.

FOGDEN.

Seså! nu få vi veta besked!

Trumpetarne blåsa fanfar och Pukslagarne slå; Folket samlas
omkring dem.

HÄROLDEN

läser från ett plakat.

»Gustavus Adolphus Rex Svecorum etcetera görer härmed veterligt och förkunnadt för alla folk af den Tyska nationen och den Evangeliska bekännelsen, att han landstigit i Pommerland som vän och beskyddare endast och allenast i den afsigten att rädda trosförvandter från de Papisters olidliga förtryck och förvärfva samvetsfrihet åt bekännarne af den rena evangeliska läran. Och tillförsäkra Vi landets innebyggare säkerhet till personlig frihet och eganderätt, uppmanande enhvar att för kommande officer angifva den, som varder beträdd med stöld, plundring eller olaga utskrifning, att han utan uppskof må befordras till vederbörligt straff.

Gifvet i Wolgast från Wårt Högkvarter.

Gustavus, som ofvan.»

Trumpeter och Pukor. Härolden går; Fältväbeln och Kvartermästaren stanna samt börja mäta upp marken.

FOGDEN
till Mjölaren.

Nåå?

MJÖLNAREN
rifver sig i hufvudet.

Ja! Det är godt, mycket godt . . . men —

FOGDEN.

Det fanns ett missljud . . . Hör Du, hustrun din är ju papist; alltså kommer Svensken för att försvara dig mot henne! —

MJÖLNAREN.

Jag skulle velat haft det lite annorlunda . . . men man får vara nöjd, vara nöjd!

KVARTERMÄSTAREN
har läst plakatet på qvarnens dörr.

Är det kejsarens kvarn?

FOGDEN.

Näej!

KVARTERMÄSTAREN.

Tillhör ju Papisterna, efter hvad papperet säger här.

Till väbeln.

Den passar oss till inkvarteringen för generalspersonerna. Skrif upp den!

FOGDEN.

Förlåt, stränge herre, men främlingen kom ju denna gång som vän?

FÄLTVÄBELN

skräflande.

Främlingen? Svenskens Konung är icke främ-
ling här i landet. Kurfursten af Brandenburg är
hans svåger, liksom Fursten af Siebenbürgen Beth-
len Gabor en gång var det; Kurfursten af Pfalz är
hans frände, med Hertigarne af Mecklenburg, Lauen-
burg och Holstein är han i släktskap, med Landt-
grefven af Hessen likaså, och märk väl hans syskon-
barn Konung Sigismund af Polen gör Konungen af
Sverige till släkting med själfva Kejsar Ferdinand
den andre. Dessutom är min konung Tysk furste
i generalguvernementet Preussen, med hufvudorterna
Braunsberg, Elbing, Pillau, Memel. Alltså icke så
mycket främling? Eller hur? Hvasa? Hä-u!

FOGDEN.

Varen välkomne då, stränge Herrar, till Ert
frändesland! Hoppas resan öfver var god!

KVARTERMÄSTAREN.

Passelig!

FOGDEN.

Jag rekommenderar mig som stadsfogde i Wol-
gast och anbefaller detta godsinnade folket i her-
rarnes bästa åtanka.

Svenska soldater och trossfolk komma in; tälta, slå upp bodar, göra eldstäder med koktyg; sätta upp fältsmedja, skostall, flytta in bord och bänkar etc. Det har mörknat öfver hafvet; det susar i träden och bränningarne höras gå.

FOGDEN

till Mjölaren.

Nu är du af med kvarnen igen, tills vidare, men det är säkraste vägen att få igen den!

MJÖLNAREN.

Drömmar! Nej, nu tar jag hellre anvärfning och stryker kring riket, än jag sitter här och mal tomning, medan vattnet rinner förgäfves! — Här finns grytor, och är man i rullorna får man alltid mat! Svenska fanor planteras vid kvarndörren, där äfven vakt uppställes.

FOGDEN.

Lycka till! Martin! Nu kommer en ny tid, ond för några, god för andra! Lycka till!

Går ut med Stadstjänaren och åsnan.

MJÖLNAREN

går till höger, tankfull.

Fältväbeln och Kvartermästaren sätta sig vid ett bord.

FÄLTVÄBELN

Det var sjelfva, hm! till resa — får inte svära i tjänsten — tre veckor i motvind; vet Du att det var en dålig början. Och så åt di upp hela provianten, så vi måste brandskatta Öland; det var en

slem ting och Öländingarne äro icke glada på oss!
— Nå, nu ä' vi här! Men vi ha ingenting att äta,
jag vill inte tala om dricka;

gapar och slickar sig om mustascherna

inte en häst till trossen, ännu mindre en kusk! Ge-
neralerna, som väntas hvarje ögonblick, få sofva på
tomma mjölsäckar med tomma magar! Sapperment!
Det behöfs mycket religion till ett sådant fälttåg!

KVARTERMÄSTAREN.

Godt att ha lite religion, och Du kunde be-
höfva mera!

FÄLTVÄBELN.

Och Du lite mera humör! Vi ha väl inte kom-
mit hit att omvända Rödskind eller döpa Turkar!

KVARTERMÄSTAREN.

Turken, min son, den sitter i ditt hjerta; sök
den där och, för visso, Du skall finna den!

FÄLTVÄBELN.

Är Du på den kanten, gubbe?

KVARTERMÄSTAREN.

Jag är icke på någon kant, men jag skulle vilja
framställa en fråga, en lifsfråga, unge man; en fråga
för hela lifvet:

accentuerar

Vet, Du, hvad, som, gör, en, kristen —

hastigare

till hvad han är? — Nej, det, vet, Du, intel! — Jag skall säga det! — Det, är: Nådavalet!

FÄLTVÄBELN

vänder ryggen och går uppåt fonden.

Gå hem och lägg Dig, och tag något gammalt på Dig!

KVARTERMÄSTAREN

utan att låta sig störas.

Det finnes sekterister och proselytmakare som påstå att konkordieformeln är bindande för alla nonkonformister, men därvid glömma de en sak — ge mig si! — Den sista symboliska boken, gifven anno 1577 på konventet i Torgau . . .

FÄLTVÄBELN.

Håll din käft!

KVARTERMÄSTAREN.

— Sa' jag Torgau? Jag menade — hvad hette det nu igen? Vänta lite, jag är straxt på't!

Funderar och räknar på fingrarne.

Trumslagare slå på trumma.

FÄLTVÄBELN.

sätter sig vid ett bord, tar fram papper och skrifdon ur en väska.

En hop kvinnor (soldathustrur) samlas på scenen.

Tyst med trummorna! — Profoss! kom här!

PROFOSSEN

fram.

FÄLTVÄBELN

proklamerar.

Alldenstund läger nu skall formeras, och då jämlikt krigsartiklarne inga lösa kvinnor tålas i kvarteret utan endast soldatens hustru får finnas i dess närhet, så har generalbefälhafvaren förordnat att hvarje kvinnfolk som ej med vigselattest kan styrka ett rätt äktenskap med tjänstgörande soldat, ryttare, knekt eller trossfolk, skall drifvas ut!

Han I papperna klara nu, kärngar!

Kvinnfolken nalkas bordet och framvisa små smutsiga papper.

KVINNAN I.

Söta, goa, nådiga fältvävarn . . .

FÄLTVÄBELN

talar fort.

Håll truten till jag frågar Dig! —

Läser i papperet.

Anna Magreta . . . Det bryr jag mig så blankt fan om; hvem är Du gift med? Smålandsryttare numro 246. — Profoss! Titta i rullan på Smålandsryttare: numro 246.

PROFOSSEN

läser.

Smålandsryttare numro 246. Gift! —

FÄLTVÄBELN.

Gå käring! Du kan diska i matgropen! Marsch!

KVINNAN I

går.

FÄLTVÄBELN

skriker.

Numro två!

KVINNAN II.

Söta, goa... det är numro sextiåtta!...

FÄLTVÄBELN

skriker.

Ska Du korrexera mig! När jag säger numro två, så *är* du numro två. Din man däremot *kan* vara numro sextiåtta. Ge mej si! — Smålandsryttare numro sextiåtta! Profoss, titta i rullan på Smålandsryttare! Numro 68.

PROFOSEN

läser.

Smålandsryttare, numro sextiåtta! — Vakant!

FÄLTVÄBELN.

Vakant? — Är han dö?

PROFOSEN.

Han ä' dö!

FÄLTVÄBELN.

Jaså, din inpiskade kona; tror du att det här är något giftermålskomptoar. Har Du gått i fält för att kapa åt dig en man? Menar Du, att här är någon militärförsörjning för enkor och faderlösa, ut! ut! ut! —

KVINNAN II.

Han ä' inte dö! Han ä' inte dö!

FÄLTVÄBELN.

Har han rymt, då, så ska vi hänga'n som desertör, så blir det ändå vakans! Ut! ut! ut! kvinna! — Profoss tag bort kvinnan! Kvartermästarn!

KVARTERMÄSTAREN.

Javäl! — Det var religionssamtalet i Marburg!

Profossen för ut kvinnan.

FÄLTVÄBELN.

Gud bevara Konungen! men nog är det ett elände, att man ska dra konor med sig i trossen!

KVARTERMÄSTAREN.

Paulus säger: Bättre gifta sig än brinna!

FÄLTVÄBELN.

Liksom inte giftas var att brinna! Emellertid, vill Du inte ta kvinfolkna med Dig och hålla bröd-

mönstring där borta, för snart ä' generalerna här, och då ska lägret vara putsadt som ett kammargolf!

KVARTERMÄSTAREN.

Vet Du hvad, min son, men jag har gjort ett förbund med mina ögon, och kvinna af kvinna född är en brand ur helvetet!

FÄLTVÄBELN.

Tag profossen med Dig; han kommer med ris och skorpioner, om Du inte kan lita på ditt kött! —

KVARTERMÄSTAREN.

Mitt kött? — Åh skäms! — Följen mig, kvinnor!

Går åtföljd af kvinnorna.

SKOLMÄSTAREN

en gammal soldat med träben, glasögon och rotting, in.

Gu' bevara Väbeln!

FÄLTVÄBELN.

Gu' bevara dig själf, gamle Krut! — Hvad söker Du?

SKOLMÄSTAREN.

Jag söker en plats för mina pojkar!

FÄLTVÄBELN.

Är det så fasans brådt med Din abrakadabra?
Ge pojkarne skollof i dag och låt dem kasta sten

.....

nerer i sjöstranden! Men skriker de, så får Du vrida om halsen på dem; här ska vara tyst nämligen, för generalerna komma hit att sofva!

I fonden ha Skottar inkommit och dansa efter en säckpipa; midt på scenen en svensk fiolspelare.

SKOLMÄSTAREN.

Gu' bevare Konungen, men vet Fältväbeln hvarför kvinnor och barn måtte me' ut i kriget?

FÄLTVÄBELN.

Därför att det inte fanns något att äta hemma i landet, förmodar jag.

SKOLMÄSTAREN.

Finns det något att äta här, då? Jag har inte sett ett kakhål ännu.

FÄLTVÄBELN.

Var så god och gör dina reflexioner hemma och gå inte här och konspirera, för då kommer Du att hänga i ett träd tills köttet lossnat från dina murkna ben. Vet du hvad det var?

Reser sig.

SKOLMÄSTAREN.

Såå? Det är så man träterar en kunskapens och vetandets källa, en skogarnes skog, en Hortus Deliciarum, hvars enda affection är att vara en servus servorum eruditorum . . .

FÄLTVÄBELN.

Abrakadabra, abrakadabra, abrakadabra, ortus meretricorum, in secula seculorum. Eistenuelian panton ton filon; kai hapanton, kai paranton kai panton proserkomenon filo. Vet du hvad det var för slag?

SKOLMÄSTAREN.

Det var finska?

FÄLTVÄBELN.

Nej Du, det var grekiska . . . för jag har varit fem semestrar i Upsala som liber studiosus; söp och slogs, värfvades . . . men nu är jag här! Alltså, vetandets källa, rinn i väg och drag till skogarnes skog!

SKOLMÄSTAREN.

Jauseif beseiser eljaun! Är Du med på den?

FÄLTVÄBELN.

Hazur tomim poolall! — Kan Du växla med den? — Gå nu till kvartermästaren och abrakadabrera med honom, för här kommer storgubbar!

SKOLMÄSTAREN

går.

En treffig midsommardag det här!

FÄLTVÄBELN.

Du skulle ha velat dansa kring midsommarstängen Du!

SKOLMÄSTAREN.

Hånar Du olyckan; vet du ej att det är min ära ha förlorat en ledamot i fälttåg.

FÄLTVÄBELN.

I fel-tåget från krogen efter ett stuprus gick Du och ramla i diket, så Du bröt benet af Dig. Det står i rullan, ser Du, och därför får Du som tuppen sofva på ett ben, gamla fyllhund! Salum Aleikum!

SKOLMÄSTAREN.

Seid mauchel! — Räf!

Går.

FÄLTVÄBELN.

Gås!

EN FINSK FÄNRIK

in, jämte en dansk fänrik.

FINSK FÄNRIK

bryter på finska, skrikande.

Kan man nu tänka sig . . .

DANSK FÄNRIK

bryter på danska.

Jag har brukt många pengar, men jag kan allikaväl icke sige att jag är bang min kona skall skända på mig . . .

FINSK FÄNRIK.

Nå, men kan man nu tänka sig...

DANSK FÄNRIK.

Hvar var det vi slapp?

FINSK FÄNRIK.

Inte kan jag nu säga det!

DANSK FÄNRIK.

De skall icke snacka mig om munden, for fanden!

FINSK FÄNRIK.

Nå nå, nå nå!

Trumpetsignaler rundt om scenen.

Oj, blåser det nu inte redan till sänga-fred!

DANSK FÄNRIK.

Nå, såmen, hvarför vill De icke ha moro i aftens?

FINSK FÄNRIK.

Inte täcks jag nu dansa ve tarmpipan som de skotske där snurra, och spelebågen där skulle de ha gett tattarpass på heligafton, då en inte torde lida något kungkelifus i lägret! Oj, att jag vore hemma på nytt och vore fri från allt det häringa papisteriet... nog ha de spela pjes med mig, men, pino-å-dö, kommer jag nu bara tebaka, så står jag rabbis...

FÄLTVÄBELN

har rest sig och gifvit tecken till tystnad åt Skottarne och Fiolspelarn. Nu nalkas han Fänrikarne.

Fänriken ska inte tala så högt! Generalpersonerna komma just nu!

FINSK FÄNRIK.

Inte känner jag nu generalpersonerna, inte.

FÄLTVÄBELN.

Så skall han få känna dem: Gif akt!

Trumpetfanfarer. Det blir tyst på scenen; alla rätta på sig och se till vänster. Fältväbeln och Fänrikarne stå dolda af ett träd, att de icke synas af generalerna. Nu börjar defilén, från vänster midt på scenen till höger in i kvarnen, där hedersvakten står.

GUSTAF HORN

först, sorgklädd; straxt efter följer:

NILS BRAHE.

FÄLTVÄBELN

till Fänrikarne.

Gustaf Horn! Son af Karl Henriksson Horn . . .

FINSK FÄNRIK.

Horn af Kankas, Finnen? Kan man nu tänka sig . . .

FÄLTVÄBELN.

Jo, men fänriken kan tänka sig lite tystare. Emellertid: Karl Henriksson var dödsdömd af Karl IX vid Linköpings blodbad, men benådades.

FINSK FÄNRIK.

Oj, för det blodbadet.

FÄLTVÄBELN.

Nils Brahe! — Son af Abraham Brahe, som
satt domare vid Linköpings blodbad.

FINSK FÄNRIK.

Oj, nej då; och syskonbarn eller kusin med
Ebba Brahe.

FÄLTVÄBELN.

Tyst, tyst, tyst!

JOHAN BANÉR.

FÄLTVÄBELN.

Johan Banér!

FINSK FÄNRIK.

Nog är det Kungen!

FÄLTVÄBELN.

Nej, men han är mycket lik honom. — Son af
Kristina Sture och Gustaf Banér, som halshöggs i
Linköpings blodbad.

FINSK FÄNRIK.

Kan man nu tänka sig! —

FREDRIK STENBOCK.

FÄLTVÄBELN.

Fredrik Stenbock. Sonson af Malin Sture och Erik Stenbock, Gustaf Vasas svåger; benådad vid Linköpings blodbad!

FINSK FÄNRIK.

Oj, nej då, för Vasar och Sturar!

LENNART TORSTENSSON.

FÄLTVÄBELN.

Lennart Torstensson, son af förrädaren Torsten Lennartson, som gick med Sigismund till Polen.

ERIK SOOP.

FÄLTVÄBELN.

Erik Soop på Vestgöta Ryttare, räddade Konungens lif vid Weissenburg . . .

FINSK FÄNRIK.

Aldrig nånsin i lifvet . . .

FÄLTVÄBELN.

Schy! Karl Hård på Vestgötarne, med Axel Lilje på Österbottningarne!

KARL HÅRD.

AXEL LILJE.

FÄLTVÄBELN.

Den, som kommer nu, känner Du väl igen?
Torsten Stålhandske på Finska Rytterne.

FINSK FÄNRIK.

Nej, nu täcks jag inte . . .

FÄLTVÄBELN

håller honom tillbaka.

Tyst!

TORSTEN STÅLHANDSKE.

FINSK FÄNRIK.

Du store, mäktige Gud, är det inte som hela
Svenska Historien tågade ut i Guds fria natur . . .

FÄLTVÄBELN.

Håll! Det kommer fler! — Åke Tott, kung
Erik XIV:s dotterson; Vasablod! Konungens kusin.

ÅKE TOTT.

FINSK FÄNRIK.

Piller och paller och lapperi, det är allt hvad jag
sett tills nu, eller hur Du Dansker?

Ser sig om och märker att Dansken försvunnit.

Nå, men har inte den palevaskern schapperat!
Det stack nu honom i ögonen som en pinnsö dessa
håra pamparna för di inte va Danska räfvar . . .

FÄLTVÄBELN.

Fänrik, min plikt bjuder mig säga Er oförbehållsamt, att i Svenskarnes läger inga okväden äro tillåtna mot någon nationalitet — icke ens mot judar eller tattare. — Det är vår Konungs bud, och det måste respekteras.

FINSK FÄNRIK.

Nå, nog ä' de ju mera fördomsfritt än man ä van te'. Men de kejsrerliga då?

FÄLTVÄBELN.

De kejsrerliga äro icke en nationalitet.

ERIK RÅLAMB

in, svartklädd med två fjädrar i hatten: en hvit, en röd.

FÄLTVÄBELN.

Konungens, eller rättare Drottningens kammarherre, Erik Rålamb. Hans farbror blef halshuggen i Kalmar af hertig Karl!

FINSK FÄNRIK.

Då kan man nu vänta Kungen snart själfver!

FÄLTVÄBELN.

Säkert! säkert!

ÅKE TOTT

ut ur kvarnen, med hatten i handen; uppretad.

Därinne kan inte själfva fan vara! — Väbel, hvad är det för kvarter I gifvit oss! Det luktar ju brandrök och är hett som i helvetet.

FÄLTVÄBELN.

Stränge herre, vi ha intet annat; och att Kroaterna tändt på innan vi hunnit fram, kunde vi icke hjälpa.

ÅKE TOTT.

Duka då bordet här ute och se till att vi få godt vin, åtminstone!

FÄLTVÄBELN.

Gud nåde oss, men det finns inte en brödkant i hela lägret.

ÅKE TOTT.

Drag ut och fouragera då!

FÄLTVÄBELN.

Herren menar att *taga* af befolkningen. För det första finns det ingenting att taga; ty de kejsriska ha plundrat ut landet, och för det andra . . .

ÅKE TOTT.

Och för det tredje ska Du rida trämärr, om Du lemnar dina officerare utan mat, Du och kvarter-

mästaren, och för det fjärde är Konungen strax här för att spisa kväll!

JOHAN BANÉR

ut ur kvarnen, barhufvad.

Jag har sofvit i lador och svinstallar, men ta mig tusan djäflar om jag varit med om sådant något! — Hvar är kvartermästaren?

ÅKE TOTT.

Han är på konmönstring; men vi har väbeln här!

JOHAN BANÉR.

Jaså, då får väbeln låta tälta här utanför.

FÄLTVÄBELN.

Med förlof, men Konungens tält skall stå här, och trossen har icke kommit!

FREDRIK STENBOCK

ut med stöflarne i handen och kastar dem framåt Tott.

Finns det nån djäfvul här, som kan borsta ett par stöflar?

ÅKE TOTT

sparkar undan stöflarna.

FREDRIK STENBOCK.

Understår Du Dig att sparka mina stöflar!

ÅKE TOTT.

Kom hit ska jag sparka dig! på ett ställe jag underförstår.

FREDRIK STENBOCK.

Satisfaktion! Satisfaktion!

ERIK RÅLAMB

ut.

Go' herrar! Fältmarskalken ber om husfrid! Utom att hans sons nyss timade frånfälle böjt hans sinne under sorgen, har äfven resans mödor medtagit hans hälsa! Frid, i Jesu namn, frid!

ÅKE TOTT.

Det är vackert att säga åt hungriga människor; jag är nämligen så hungrig att jag svettas ut i hårändarne och skulle kunna äta min tunga.

ERIK RÅLAMB.

Är det nytt för Åke Tott att möta umbäranden i fält?

ÅKE TOTT.

Nej, inte när det är nödtvång; men här är slarf från trossfolkets sida!

JOHAN BANÉR.

Ett sådant innerligt förbannadt slarf . . .

FÄLTVÄBELN.

Nej, stränge herrar, det är icke slarf...

ÅKE TOTT.

Hugg honom på truten, om han svarar...

FREDRIK STENBOCK.

Jag ger maten fan, bara jag får borstade stöflar...

ÅKE TOTT.

Sprätthöken.

FREDRIK STENBOCK.

Och Du då; brödgoßen!

ERIK RÅLAMB.

Fredrik, retas icke med den vilde Åke; han är ju ett bortskämdt kungabarn...

JOHAN BANÉR.

Du, Åke, det lär vara någon fest i Wolgast; upp på hästarne, så ska vi in och skaffa oss lite midsommarbete för våra pengar!

ÅKE TOTT.

Hvilken lysande lösning på matfrågan... till häst!

Skyndar ut, följd af Johan Banér.

FREDRIK STENBOCK

skjuter på sig stöflarna och skyndar efter.

Vänta lite! — Här är jag! — Åke, min vän,
stopp lite!

ut.

KVARTERMÄSTAREN

har kommit in, vänder sig till fältväbeln.

Detta skall vara Herrans redskap . . .

FÄLTVÄBELN.

Alla kvastar äro icke rena, och vissa skoflar
ännu mindre!

FINSK FÄNRIK

fram.

Visst tycker jag ju, att det är alldeles för märk-
värdigt få se de halshuggna herrarnes afkommor och
fränder så här sammanträdde på en fläck . . .

FÄLTVÄBELN.

Där ser Du vår store Konungs ädla och för-
sonliga sinnelag; men hemma i Stockholm sitter ännu
flera Linköpingsherrar: Johan Sparre, riksrådet, är
son till Erik Sparre, halshuggen; Per Banér, Kansli-
chefen, är son till Ture Banér, halshuggen; Nils
Bjelke, riksråd, är halshuggne Ture Bjelkes frände.
Den grymme Karl den niondes milde son försonar
hvad fadren brutit. Det kallar visst kvartermästaren
satisfactio vicaria personalis eller den personliga ställ-
företrädande tillfyllestgörelsen . . .

QVARTERMÄSTAREN.

Jag? Nej långt ifrån... det är Anselmus af Kanterborry och den heretikern Abelard, som i motsättning mot non-konformisterna... har velat fastslå som bevisadt af Galaterbrevet...

FÄLTVÄBELN.

Håll! håll där! Tänk att jag skulle gå och röra på den där tunntappen! — Nu rinner han... låtom oss fly Fänrik! — Ah! Här kommer en präst...

FABRICIUS

Hofpredikanten, in med Sekreteraren Grubbe.

FÄLTVÄBELN

till Finsk Fänrik.

Hofpredikanten Fabricius, och Sekreteraren Lars Grubbe! Konungen må icke vara långt borta!

FINSK FÄNRIK.

Nej men hör nu...

FABRICIUS

talar tyst till Grubbe.

GRUBBE

till Erik Rålamb.

Hans Majestät är i antågande och ber få tältadt invid generalernas kvarter.

ERIK RÅLAMB

till Fältväbeln.

Fort! Hans Majestäts tält här under ekarne!

Fältväbeln och Kvartermästaren gå ut och komma igen med män, som spänna ett öppet blå- och gulrandigt tälttak mellan träden.

Det har mörknat mera.

GRUBBE

till Erik Rålamb.

Hans Majestät anhåller få möta här med Fältmarskalken Horn, General Torstensson och Öfverste Nils Brahe.

ERIK RÅLAMB

bugar sig.

GRUBBE.

Tapto slås omedelbart, och Hofpredikanten Fabricius håller korum, hvarpå tystnad skall råda . . . Den största stränghet mot eget folk, och det största undseende med landets barn: så är Konungens befallning!

ERIK RÅLAMB

går in i kvarnen.

FABRICIUS

talar tyst vid Grubbe och går ut åt höger.

Adjutanter komma ut ur kvarnen och sprida sig åt höger och vänster. Därpå höres taptot, på trumma och med trumpet när och fjärran, rundt om.

GRUBBE

sätter sig vid ett bord, tar upp skrifdon och skrifer.

GUSTAF HORN

LENNART TORSTENSSON

NILS BRAHE

ut ur kvarnen, sätta sig vid bordet under Konungens tält.

ERIK RÅLAMB

ut, efter de förre, stannar bakom Horn.

GRUBBE

reser sig och går ut till höger.

Tystnad; Generalerna se bekymrade och förlägna ut; de betrakta hvarandra en stund.

HORN.

Säg någonting!

TORSTENSSON.

Hvad så?

BRAHE.

Det fordras i sanning Konungens glada tillförsikt och fasta tro för att icke nedslås af en så dålig början.

TORSTENSSON.

Nekas kan icke att befolkningens afgjorda köld verkar nedslående. Hvarför helsa de icke hjälparen och befriaren med jubel, utan gå de undan och gömma sig?

BRAHE.

Det kunde förklaras af deras fruktan för kejsaren... kanske äfven af en naturlig ovilja mot främlingen. Men det, som är rent oförklarligt, är att vi fått landstiga utan att ha sett så mycket som en kejserslig. Hvar är fienden? Hvar är Conti? Hvar är Tilly? Och framför allt: hvar är Wallenstein?

TORSTENSSON.

Inga rapporter ha ännu besvarat dessa frågor. Men ett vet man: att kejsersliga trupper ligga strödda rundt omkring, till ett antal oss betydligt öfverlägset!

HORN.

Bekymren Er icke! När Konungen kommer skall han blåsa på härfvan, så den låter spola sig. Där vi se idel mörker, ser han klara ljuset, ty han för sitt lyse med sig själf och är af ljuset född!

RÅLAMB

exalteradt.

Väl taladt, Gustaf Horn! Jag tänker alltid på solen eller på guld, när jag ser min hjälte nalkas... och den dag, jag funne en fläck på hans rena, varma själ, skulle jag upphöra tro på det goda!

HORN.

Det skall Du aldrig behöfva, Erik Rålamb...

RÅLAMB.

Men skulle jag behöfva...

BRAHE.

Tyst, Konungen kommer!

Alla sittande resa sig och afvakta tysta. Man ser fackelsken från vänster. Därpå Tre Fackelbärare; sedan Tre Drabanter.
Slutligen Konungen.

KONUNGEN

i ljusgult med det ljusblå skärpet; i hatten bär han en vit och en röd plym, Drottningens (Hohenzollerns) färger; i handen har han depescher, som han kastar på bordet.

Ja! Nu är jag här! — Hur han I det? — Så tysta! Han I spiset kväll?

HORN.

Nej, Ers Majestät . . .

KONUNGEN.

Hvarför då?

HORN.

Därför att det inte finns något att äta!

KONUNGEN.

Så må vi gå och lägga oss hungriga för en gång; och vara tacksamma ändå efter en så lysande början.

HORN.

Lysande?

KONUNGEN.

Är det icke lysande att ha fått verkställa landstigningen utan det ringaste motstånd; är det icke

framgång utan like, att fienden retirerar. Jag är så glad i hjärtat, att . . . jag är rädd, rädd som alltid i medgången, att den inte ska' räcka länge. — Vet någon hvar Wallenstein är?

HORN.

Nej! Men Tilly lär finnas någonstans västerut!

KONUNGEN

lägger upp en karta.

Bra! — Se på den här kartan, och på det röda strecket! Först tar jag Stettin; så har jag låset för Östersjön och vägen till Berlin . . . Så tar jag Frankfurt an der Oder, och skiljer Sigismund, kusinen, från Brandenburgaren, min käre svåger. Sen får jag Spandau till skänks; och så har jag med det samma Magdeburg i min ficka! — Du ser betänksam ut, Gustaf! Och nu är Du så lik min goda Oxenstjerna, som alltid ser svårigheter . . . han tyckte inte om det här kriget, men när han inte kunde hindra't, så gaf han med sig . . .

. . . Hvarför ären I så tysta? Säg något Nils; Lennart . . . säg något!

TORSTENSSON.

Majestät, den fiende, som icke visar sig, är farligare än den, som synes . . .

KONUNGEN.

Du talar i fåvitsko, käre Lennart, och jag går ifrån Er, emedan I viljen beröfva mig modet. Hvar är min vän Johan?

BRAHE.

Banér, Tott och Stenbock redo in till Wolgast för att öfvervara en fest, där det skulle vankas något godt.

KONUNGEN.

Nej, jag måste le! Just kommer jag från den festen, och där vankades hvarken vått eller torrt, jo torrt var det. De firade Augsburgiska Bekännelsens hundraårsfest med fasta och böner och enär de Reformerta icke inbegrepos i Passaufördraget, så råkade de goda Wolgastarne i lufven på hvarandra. Jag tänker mig Åke och Johan med tomma magar och torra halsar åhöra en åtta-timmars disputation i exegesen! Haha! Ja, de må ligga ogillda! — Gån nu och läggen Er, mina vänner; jag stannar här ute under stjärnorna!

HORN.

Och i morgon?

KONUNGEN.

I morgon ta vi Stettin. Erik Rålamb, stanna hos mig och låt drabanterna gå till hvila!

HORN

går in i kvarnen.

En god natt, Ers Majestät!

KONUNGEN.

Jag önskar Dig samma, Gustaf; och att Din sorg ej må störa Din hvila!

BRAHE.

God natt, min Konung!

KONUNGEN.

Rolig natt, frände!

TORSTENSSON
till Konungen.

Guds frid och välsignelse!

KONUNGEN.

Herren vare med Dig, Lennart; men tro Gud om godt, så får Du ro!

Drabanter och Fackelbärare aflägsna sig på ett tecken af Rålamb. Förgrunden och Konungens person upplysas af återskenet från en lägereld utanför scenen. I fonden är skumt och man ser på fästet Karlavagnens stjärnbild, som under det sista så småningom framträdt. Hafsbränningarne höras från fjärran.

KONUNGEN.

sätter sig vid bordet, tar af hatten och visar en bekymrad min.

RÅLAMB
blir stående.

KONUNGEN.

Sätt Dig, Erik.

RÅLAMB
sätter sig, med blottadt hufvud.

KONUNGEN

Kan någon höra oss?

RÅLAMB.

Nej, Majestät! Men någon ser oss!

KONUNGEN.

Hvem?

RÅLAMB.

Den allseende, ofvan stjärnorna.

KONUNGEN.

Ja väl! må han se i mitt hjärta, att min kärlek till trosförvandter är lika gränslös som mitt hat mot de påfviske. »Jag hatar de orättfärdige med ett fullkomligt hat», säger ju David . . .

RÅLAMB.

David lefde under lagen som de påfviske, men vi lefva i tron under evangelium.

KONUNGEN

Och så, menar Du, jag skulle älska dem; älska Richelieu, älska Wallenstein? Aldrig . . .

RÅLAMB.

Finns ingen medelväg mellan älska och hata; kan man icke fördraga?

KONUNGEN.

Jag kan icke fördraga ofördragsamhet . . . och därför hatar jag katolikerna . . . vet Du, jag vädrar

en katolik i luften på ett bösshäll, och när jag nödgats taga någon i hand, känner jag det som att ta i en groda. Därför, ser Du, är min ställning så klar, min uppgift så enkel! Därför behöfde jag ingen krigsförklaring, därför behöfde jag inga allianser, ty fåren känna herden och herden känner ulfvarne! Och den, som icke är med mig, är emot mig! Hvar är *Du*, Erik, min vän?

RÅLAMB
på knä.

Här, vid Dina fötter, min hjälte och min Konung! och må min själ förvissna den dagen jag sviker!

KONUNGEN.

Så, så! Yngling! men om jag sviker, då?

RÅLAMB.

Då skall jag vända Dig ryggen, bryta sönder mitt svärd och evigt förakta Dig!

KONUNGEN.

Du älskar mig, Erik; gör det alltid, hvad så må hända! Men stig nu upp, här kommer någon!

RÅLAMB
kysser Konungens hand och reser sig.

Min Herre, och min Gud!

KONUNGEN
drager undan sin hand.

MJÖLNARHUSTRUN

in med ett fång pilkvistar i förklädet och beströr sin väg fram till Konungen.

»Och Herrens ord skedde andra gången till mig sålunda: Hvad ser Du? Och jag svarade: Jag ser en sjudande gryta norr ifrån. Och Herren sade till mig: Norr ifrån skall olyckan inbryta öfver alla dem som bo i landet.»

RÅLAMB.

Så säger Jeremias, kvinna! Men Esaias säger: »Jag har kallat honom ifrån Norden, och han kom! Ifrån solens uppgång har jag kallat honom, som anropar mitt namn, och han trampar höfdingar såsom grus, såsom krukamakaren trampar ler.»

MJÖLNARHUSTRUN.

Han förstod inte! — Men Jeremias säger: »Ty si, jag skall kalla alla folk i Nordens riken, att de skola komma och uppställa sina troner vid Judas städer, och jag skall hålla räfst med Judas städer för all deras onskas skull, emedan de öfvergifvit mig!» Välsignad vare han, som kommer i Herrans namn!

KONUNGEN

räcker henne handen.

Stig upp, kvinna! Din tro är varm som din hand! De mina känna mig, och jag känner de mina! —

Till Rålamb.

Den första Protestant, som hälsat mig välkommen.

Till kvinnan.

Frid vare Dig!

MJÖLNARHUSTRUN

i det hon går, korsar sig.

Et cum spiritu tuo! Amen!

Går.

KONUNGEN

ser häftigt på Rålamb med en min, som upplöser sig i ett leende.

Hvad var det?

RÅLAMB.

Förstår ingenting; men det var en katolik!

KONUNGEN.

Som hälsar mig välkommen . . . ?

RÅLAMB.

En Pommersk kvinna, som väntat befrielsen från Österrikarne! Hvad så mer? Var icke handen varm; väl, så är hjärtat varmt!

KONUNGEN.

Le icke åt mig, Erik! Jag skall bli klokare med hvarje dag som går! — Och glöm det där om grodan . . . det var en groda, bara!

Går uppåt scenen med armen om Rålamb's hals, stannar och ser utåt hafvet.

Ser Du, karlavagnen! Där ligger hemmet; där sofver min lilla dotter!

Kastar en slängkyss.

God natt, mitt kungabarn! god natt min drottning! god natt karlavagnen!

Kommer åter nedåt scenen; stannar, med bekymrad min.

RÅLAMB.

Min Konung är bekymrad!

KONUNGEN.

Nej! Vet Du hvad din Konung är? — Han är hungrig! — men nu vill jag sofva bort det där, och Du skall läsa mig till sömns, ur böckernas bok!

Sätter sig, vänd mot elden.

Trumpetsignal i fjärran; nya signaler allt närmare; slutligen trumhvirflar i närheten; Lägret vaknar och råkar i största rörelse. Horn, Brahe, Torstensson och de öfriga generalerna ut ur kvarnen med skärp och värjor, som de påtaga.

KONUNGEN.

Se så! Hvad är nu på färde?

RÅLAMB.

Alarm!

FÄLTVÄBELN

in hastigt med fackelbärare.

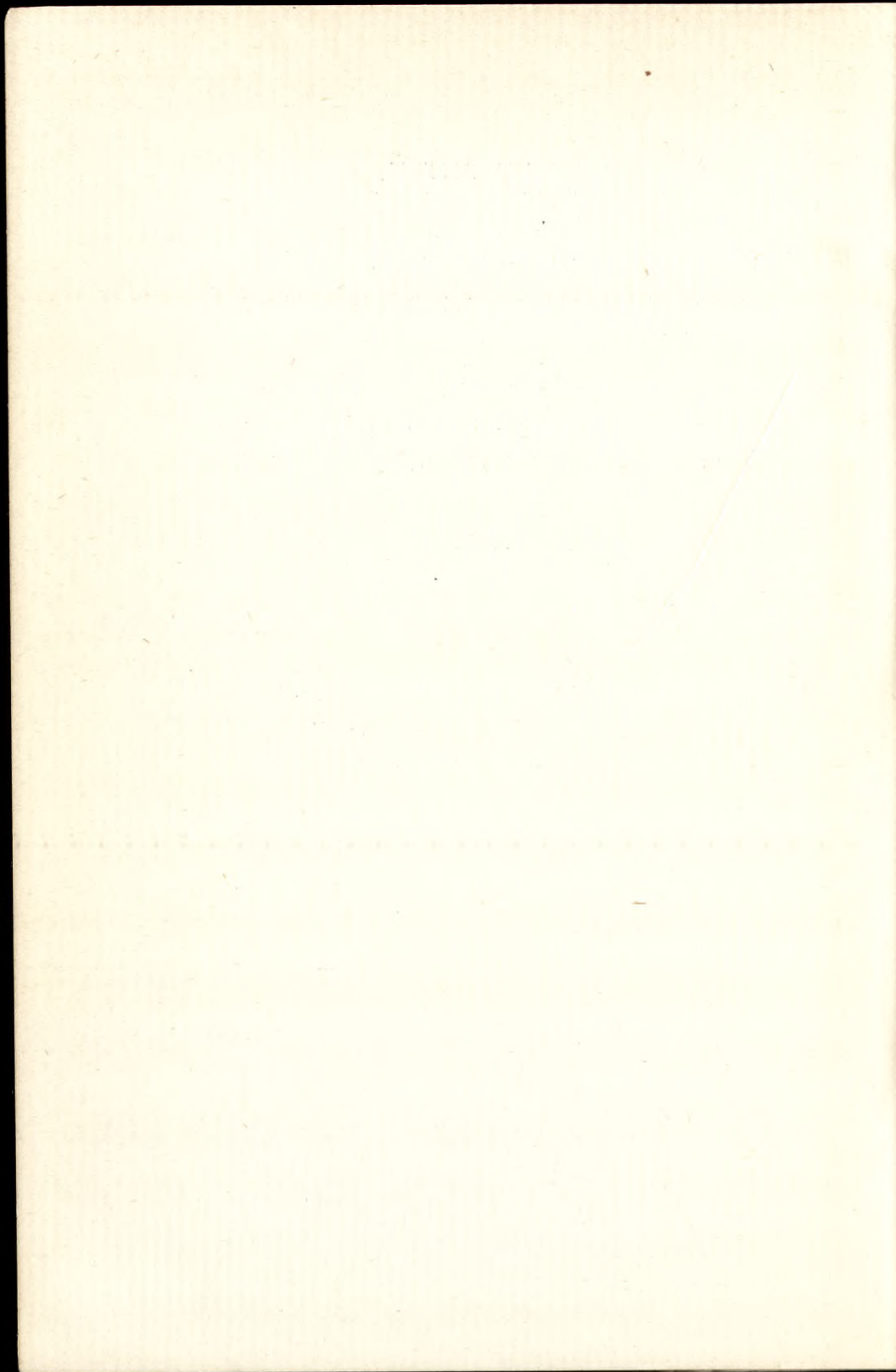
Fienden är här! De kejsrerliga ha anfallit förposterna!

KONUNGEN.

Fienden är här! Nu, Torstensson, Horn, Brahe!
Alla: Svenska lösen: tagen den! Gud med oss!

Ridå.

AKT II.

- a) I Stettin.
- b) I en bondstuga utanför Frankfurt an der Oder.
- c) I lägret utanför Frankfurt an der Oder.
- d) I slottsparken i Berlin.
- e) I Spandaus fästning.

Ett rikt borgarhem i Stettin. Snidade mörka skåp; bord med tunga dukar i hela färger; stolar i samma stil. I fonden ett enda stort öppet fönster, som vetter åt hamnen, där Svenska örlogsfartyg ligga flaggande. På fondväggen kopparsticksporträtt af Luther, Melanchton och Gustaf Adolf. Till vänster ett dukadt födelsedagsbord med två tända ljus, en blombukett och flera gåfvor utbredda på den hvita duken, som är garnerad med gröna blad och blommor. RUDOLF, student i Wittenberg, och LUISE, hans kusin, vid fönstret.

RUDOLF

sticker ut en Svensk flagga genom fönstret.

Kejsarens örnar ha flytt för guldkorsen, och snökonungen har fört svalka i den kvafva julinatten!

LUISE

hänger en krans under Gustaf Adolfs bild.

Hell, guldkonung! som öppnat vår hamn att skeppen kunna gå och komma! Tänk, Rudi, nu får jag silke igen från Frankrike, att jag kan sömma ditt skärp färdigt!

RUDOLF.

Mitt skärp, Luise, skall jag bära den dag, då min vän Gustaf Gustafsson tillträder rektoratet i

Wittenberg. Du, Luise, jag är vän med honom, Gustaf Adolfs son! Huru skada att han icke är prins!

LUISE.

Men hans far är ju konung!

RUDOLF.

Dock hans mor icke drottning!

Halfhögt.

Margareta Cabeljou, så hette den sköna modren, som nu sitter gift uppe i Norden.

LUISE.

Du skulle icke sagt mig detta, jag vet icke hvarför, men — det är icke vackert att öfverge en kvinna . . .

RUDOLF.

Sant, men konungens egen mor, enkedronningen förde ihop dem, i afsikt att rädda sonen ifrån en stor verklig böjelse för en hoffröken, som visst hette Brahe . . .

LUISE.

Sluta, är Du snäll! Far kommer straxt med sitt främmande, och då skall det vara vin på bordet,

Hon tar fram vinflaskor och glas och sätter på bordet
fröjd i hjärtat och endast ljusa tankar;

RUDOLF.

tyder åt porträttet af Gustaf Adolf.

Ljus och ljus ger ingen bild än, Luise; tag bort skuggorna från konterfejet där, och Du skall endast se ett hvitt papper med några fuktfläckar, som doldes af svärtan.

LUISE.

Är det filosofi Du studerar på?

RUDOLF.

Äfven erotik!

LUISE.

Hvad är det?

RUDOLF.

Det är — kvinnan!

LUISE.

Jag tycker inte om ditt tal och ditt sätt, Rudolf! Men det är onda tider, när krig pågår, och människorna bli djur! Tåg vara på dig!

RUDOLF.

Hör, Luise; det är din födelsedag i dag, din sjuttonde, hela hamnen flaggar — till din ära; Luise, vill du icke . . .

LUISE.

Tyst, mor kommer . . .

MODREN

in med en dammvippa; muttrar för sig själf.

Jag tycker inte alls om det här!

RUDOLF.

Hvad då, faster?

MODREN.

Jag tycker inte alls om det här! Krutröken, som förstör mina gardiner; det här knallandet och skjutandet, som skrämmer lifvet ur de sjuka, och så är hela staden full af rusiga sjömän och soldater.

RUDOLF.

Faster Gertrud; glöm detta, och tänk på denna dagens betydelse för oss, för Luise . . . hör då på mig, i Herrans namn . . . Din Luise fyller ju i dag, och jag, din brors son, har kommit hit för att uppfylla en så länge . . .

höjer rösten förargad

en, så länge . . . låt mig då tala ut . . .

MODREN.

Tyst, far kommer! Och han har våra gäster med sig . . .

TUNNBINDAREN

i förskinn och bandjärnet i bältet, något glad med Finska Fänriken, Skolmästarn och Profossen.

Här bor jag! — Och här är mina nya vänner! Mina Svenska vänner! Finska Fänriken på rytteriet — hvad var det Du hette?

FINSK FÄNRIK.

Axel Eriksson hetter ja', ju, men inte nämns jag heller klifva på så här som alla möjliga måstat göra.

TUNNBINDAREN.

Erik Axelsson, javäll! Och här är Magistern . . .
Du, Rudolf, det är något för Dig!

SKOLMAGISTERN.

Fältmagistern, får jag be . . .

RUDOLF

föraktlig mine.

TUNNBINDAREN

pekar på Profossen.

Och här är professorn . . .

PROFOSSEN.

Nej, Du store . . .

TUNNBINDAREN.

Tyst nu, och sitt ner till ett glas vin . . . Luise,
min dotter, skall kredensa . . .

MODREN

går snurken omkring och putsar med dammvippan; därpå tar hon
en handduk och torkar på bordet mellan gästerna.

LUISE

skänker motvilligt i glasen.

RUDOLF

närmar sig misstänksamt Profossen.

TUNNBINDAREN.

Konungens skål! På knä!

Tre kanonskott utanför. De dricka knäböjande.

ALLA

utom Modren, Rudolf och Luise.

Hurrraaaa!

MODREN

torkar mellan glasen och ser förtretad ut.

RUDOLF

till Profossen.

Herr Professorn!

PROFOSSEN

skriker.

Nej, men jag är inte professorn, jag är profossen! Profossen.

RUDOLF

ger ett tecken åt Luise, och de smyga ut.

Ett sådant sällskap!

MODREN.

Jag tycker inte om det här! Inte alls!

TUNNBINDAREN

skänker i.

Hvad går Du och torkar här för? — Och håll tand för tunga, Gertrud!

MODREN

går ut.

TUNNBINDAREN

höjer glaset.

Vänner, välgörare och befriare! I dessa tre ord säger jag hela mitt fulla hjärtas mening! — Mitt hus är Ert och de mina, allt hvad jag äger . . . lägg opp fötterna, Fänrik! Gör sig bekvämt, Professorn!

FINSK FÄNRIK

och De andra vråka sig.

Måne det dröja länge att den sköna flickan ju slippa tillbakars?

SKOLMÄSTAREN.

Puella! Sköna kvinnor är krigarens lön!

TUNNBINDAREN

något förlägen.

Jag fattar icke . . .

SKOLMÄSTAREN

rusig; slår ut glas.

Estisne preparati? — Sumus! En Cantilena!

Sjunger och trummar på bordet.

Sum, sum, sum,
Dum, dum, dum;
Bum, bum, bum.
Trum, trum, trum!

Springer upp på stolen; sjunger på en sorglig melodi och gör danssteg därtill.

Där var unge Herr Sverckeling,
Han rider på hästen grå.
Så rider han öfver hundra mil,
Innan han sig tillbaka såg.

Emellan berg och dala,
Där ligga de krigsmän döda.
Uti Sverge efter dem barnen små,
Som gråta fast efter sin föda.

FINSK FÄNRIK.

Nå men hör nu, att en täcks sjunga så ömkliga
visor hos ett främmande folkslag . . .

TUNNBINDAREN

med kväfd ondska.

Gå så ner från stolen!

SKOLMÄSTAREN.

Hör Du, Finngubbe, akta Dig!

TUNNBINDAREN.

Gå så bort från stolen; jag väntar främmande
till min dotters födelsefest!

SKOLMÄSTAREN.

Du har främmande, Tunnmästare, och finare kan Du inte få!

FINSK FÄNRIK.

Nå men hör nu, Skolmästaren, att han ju kan idas vara så grof . . .

TUNNBINDAREN.

Jag är bedröfvad, och det gör mig ondt att se en gammal man, som träffats af olyckan, göra sig till en sådan narr — förlåt, go' herrar, jag säger det . . .

FINSK FÄNRIK.

Kantänka det var en olycka, att det där ärtspöket gick i fylleväfvan och bröt skånken åf sig . . .

•SKOLMÄSTAREN.

Prata törs Ni, men röra mig vågar ingen! — Rör en krympling, om ni vågar! Rör en krympling! Rör!

FINSK FÄNRIK.

Nå men hör den kältringen, hör; det är tacken för jag har haft synd om dig . . .

SKOLMÄSTAREN

pekar omkull ett glas med kryckan.

De ä' raliebas som man kan peka med en snärt!

Sum, sum, sum,

Trumm, trumm, trumm . . .

FÄLTVÄBELN

in, rak i ryggen, men påstruken.

Gå dän från stolen, lymmell! — Är det ålder-
mannen för Tunnbindarnes skrå?

Skolmästaren går ifrån bordet.

TUNNBINDAREN.

Till tjänst, herr Väbeln! Har Ni glömt något?

FÄLTVÄBELN.

Jo, jag har glömt ett glas . . . ett par glas . . .
ett par glas vin! Bonum vinum infelix gaudeamus!

TUNNBINDAREN.

En lustig herre! Var så artig och håll till godo!

Det pokuleras.

FÄLTVÄBELN.

Jag hade ett annat ärende också, men det får
kvartermästarn uträtta; i godt sällskap, med ett godt
glas — — —

tömmer ett glas

vill jag icke verka den förstämning, som en obehag-
lig nyhet medför; lifvet är kort, och efter döden
ingen vällust! Ergo bibamus.

Förstämning.

Detta är krigets ljusa sida! Ja! det är det!

KVARTERMÄSTAREN

in.

Hvarför sitter Fältväbeln och berusar sig? Hvarför Fänriken, Profossen och Skolmästaren? — Är detta Tunnbindarnes ålderman och är detta hans hus? Javäl!

Tar fram ett paper.

Må jag sitta ner?

TUNNBINDAREN.

Sitt ner och drick ett glas till dagens ära, kvartermästaren!

KVARTERMÄSTAREN.

Nej, tusen gånger nej!

TUNNBINDAREN.

Åh, låt mig fresta?

KVARTERMÄSTAREN.

Fresta? — För mig finns inga frestelser! Se, här är ett glas;

lyfter ett fylldt glas

här är ljuftigt vin, och här äro mina läppar! Här är min näsa, som luktar på det ljuftiga vinet! Sen! Och så gör jag så!

Ställer ifrån sig glaset.

Jag har öfvervunnit den sista frestelsen; och nu: till saken! — Jämlikt traktaten, avslutad mellan Svenske

Konungen och Hertigen af Pommern, är staden skyldig mottaga svensk garnison, och efter skedd fördelning af onera har generalbefälhafvaren utsett Åldermannens hus till Kungligt högkvarter. Är det nog sagdt?

TUNNBINDAREN.

Äran är nog stor, men obehaget än större; vi skulle här fira en födelsedag . . .

KVARTERMÄSTAREN.

Snack, snack, snack! De närvarande aflägsna sig, utom åldermannen!

FÄLTVÄBELN

tömmer sitt glas.

Detta är krigets mörka sida!

Går ut.

KVARTERMÄSTAREN.

Därpå städas rummet, all flärd aflägsnas och hvarje spår af utsväfningarna sopas igen!

FINSK FÄNRIK

går ut.

Ne men hör nu! . . .

SKOLMÄSTAREN

går ut.

Sum, sum, sum! Preparati sumus! Vi äro beredda på allt — utom döden!

KVARTERMÄSTAREN.

Var Du beredd på galgen, gudlösa människa!

TUNNBINDAREN

bekymrad.

Detta vill således säga att jag är utdrifven ur mitt eget hus?

KVARTERMÄSTAREN.

I Er fria öfversättning af ordet inkvartering, ja! Men det är straffet för Era Synder. I öfver hundra år han I protestanter syndat på nåden; då Luther nämligen sade: tron är allt och gärningarna intet, så anammaden I tron som en hund tar en sockerbit, men gärningarna blåsten I på! Därför har förfallet inträdt i sitt sista skede, och nu kommer han, som skall tukta Er med ris och skorpioner, och sedan gifva Er den sanna friheten.

BRANDMÄSTAREN

före detta fogden i Wolgast, åtföljd af Profossen, som bär en knippa beckkransar.

KVARTERMÄSTAREN

till Tunnbindaren.

Detta är Brandmästaren! Fungera, Brandmästare?

TUNNBINDAREN

till Brandmästaren.

Vi ha sett hvarann förr vi! Är det inte fogden i Wolgast?

BRANDMÄSTAREN.

Har varit!

TUNNBINDAREN.

Har varit Kejsarens, och är nu Konungens!

BRANDMÄSTAREN.

Ja! är hvad man gör mig till! Gör mig god,
och jag gör Dig godt; ond, och jag gör Dig ondt!

TUNNBINDAREN.

Men under alla förhållanden med pengar!

BRANDMÄSTAREN.

Med pengar, när jag har, utan när jag inga
har; men under alla förhållanden! — Alltså, ålder-
man, utgör Er brandskatt! 500 Gyllen, komma på
Er andel af de 50,000 Riksdaler som staden Stettin
åtagit sig betala!

Skramlar med en penningpåse.

TUNNBINDAREN

i raseri.

Brandskatt? Är fienden öfver oss, eller har
djäfvulen skickat den falske vännen? att drifva oss
ur våra hem och pressa ut våra pengar . . .

KVARTERMÄSTAREN.

Tyst, nu bara! En krigsman resonerar inte.

TUNNBINDAREN.

Jag är ingen krigsman, men jag kan bli, och då skall jag bli kroat! — Tänk, i årtal har vår stad försvarat sig mot de kejsrerliga och med heder utstått belägringen, och nu kommer befriaren, vännen, och narrar oss öppna stadsportarne, för att plundra och bränna. Och för dessa svin öppnar jag mitt hem och skänker välkomstbägaren! Åh, fy för fanen!

Kastar ut bricka och glas genom fönstret.

Och för denna Turk har jag hissat flagg, som icke är mitt lands! Landsförrädare som jag var!

Lösgör Svenska flaggen och kastar ut genom fönstret.

Nej, en kejsare och ett fädernesland, men icke främlingen och främlingskungen!

Vänder om Gustaf Adolfs porträtt.

Men det ha vi för splitets skull och för att vi rest oss mot vår laglige herre! O land, land, Tyska land, om Du vetat hvad Du gjort!

BRANDMÄSTAREN

lugnt.

Skrik, men betala!

TUNNBINDAREN.

Ja, jag skall skrika: lefve Kejsaren! Ty hellre en ärlig fiende än femton tusen trolösa vänner!

Gustaf Adolf.

BRANDMÄSTAREN.

Profoss! Förete beckkransarne! — Hvad det är? Det är symboler för den risk, staden kunnat löpa, om den uraktlåtit betala!

TUNNBINDAREN.

Mordbrännare!

BRANDMÄSTAREN.

Det är bara symboler!

TUNNBINDAREN

rycker kransarne från Profossen.

KVARTERMÄSTAREN.

Nu är gränsen öfverskriden för det tillbörliga!
Kalla hit handräckning! Patrull!

RÅLAMB

in, åtföljd af Luise; bakom i dörren synes modren.

RÅLAMB

ger tecken åt de närvarande att gå.

Lämn den rum! Konungen är straxt här!

Alla börja gå utom Rålamb, Luise och Modren.

RÅLAMB

till Tunnbindaren.

Eder skall ske full rättvisa, och de öfvermodiga skola straffas. Vi ha redan hängt en landsman, som

tagit en bondes ko. Hvad brandskatten beträffar är den anslagen till truppernas underhåll och stadens bevästande samt har utgått med Hertigens goda vilja.

TUNNBINDAREN.

Den goda viljan framför kanonmynningar, och med det goda hjärtat i halsgropen . . .

RÅLAMB.

Min vän, säg icke mer, ty då kan det hända . . . att jag delar Er mening, och det får jag icke! Gå innan dess!

TUNNBINDAREN.

Det var en vän som talade . . .

Går.

RÅLAMB.

Gå, gå, gå!

RÅLAMB

till Luise.

Mitt sköna barn, krigets hårda nödvändighet, den rådande nöden och soldaternas knot, ha nödgat oss handla som vi gjort. Det är inte det bästa folket som går i krig, men alla äro icke de sämsta. Mig smärtar det mer än jag kan säga, detta inbrott i en familj och detta störande af en fest . . . så mycket mer som den gäller Er, sköna fröken . . .

LUISE

börjar röja af födelsedagsbordet.

Hvad vet I om mig och om hvad jag förtjenar?

MODREN

går missnöjd omkring och torkar.

RÅLAMB.

Fröken Luise, låt bordet stå; ingen skall ohelga detta lilla altare, rest af föräldrakärlek till ett älskadt barn . . . Jag skall hålla riddarvakt invid detsamma, och innan ljusen brunnit ner, skall Ert hem åter vara Ert! Där dygden och skönheten byggt bo, där kan intet ondt och fult trifvas!

MODREN.

Hvad är det han säger? Håll han styr på sina känslor.

RÅLAMB.

Mina känslor, kvinna, äro så fjärran och så högt, att dina tankar icke kunna nå dem, om de ock togo morgonrodnadens vingar.

Lyfter af hatten och putsar de röda och hvita fjädrarna.
Krigsmusik nedanför på gatan.

RÅLAMB.

Kom fort, ut. Konungen är här!

Leder ut Luise och Modren,

MODREN.

Jag tycker inte om det här, för det är inte rent spel!

LUISE.

Mor, vi måste törhända gå igenom mycken bedröfvelse för att komma till glädjen!

KONUNGEN.

in.

RÅLAMB

står vid fönstret och vänder ryggen.

KONUNGEN.

Erik!

RÅLAMB

tjurar.

KONUNGEN.

Är kammarherren onådig ännu . . . mot sin konung?

RÅLAMB

som förr.

KONUNGEN

Erik! Du är ett bortskämdt barn och Du missbrukar den makt, min vänskap gifvit Dig!

RÅLAMB

vänder sig om.

KONUNGEN.

Du föraktar mig?

RÅLAMB.

Ja, tusen gånger, ja!

KONUNGEN

Men jag kan väl icke vända om hem, därför att soldaterna sakna underhåll; och plundra vill jag icke!

RÅLAMB.

Hvad är brandskatta då? Det är: »betala, annars bränner jag upp ditt hus!» Och detta mot vänner, mot trosförvandter; hvad skola då fienderna vänta sig?

KONUNGEN.

tar hans arm.

Det där förstår Du inte! Kom nu och var människa. Eller också: gå ut och svalka Dig!

RÅLAMB.

Nej, jag lämnar icke detta rum, förrän det återställes till ägarinnan i orubbadt skick!

KONUNGEN.

Ägarinnan? Jaså, är Du redan din härskarinna otrogen?

RÅLAMB

förlägen.

Min härskarinna? Nej!

KONUNGEN.

ser sitt omvända porträtt.

Hvem är det här, som också vänder ryggen
åt mig?

RÅLAMB.

Det är någon, som står i skamvrån!

KONUNGEN

vänder taflan rätt.

Erik Rålamb! Den dag jag kan bli ond på
Dig, och kommer att bli ond på Dig, skall jag bli
det så grundligt, att jag fruktar det ögonblicket!

RÅLAMB.

Uppskjutom den stunden, och var god i det
längsta! Var god, mot alla äfven den ringaste, och
gör endast det rätta . . .

KONUNGEN.

Jag gör alltid rätt, och har ännu ingenting att
förebrå mig . . .

RÅLAMB

tar Konungens båda händer och ser honom i ögonen.

O Gud, han tror det; han tror det!

LARS GRUBBE

in.

KONUNGEN.

Nå Lars, hvad har Du att förkunna?

GRUBBE.

Utän omsvep: Franska Ambassadören är här igen och erbjuder allians!

KONUNGEN.

sätter sig.

Återigen! Och det vågar han efter sista brottet mot Nantesrediktet, efter la Rochelle's belägring med alla dess fador, där våra trosförvandter uthungrades och nedhöggos. Bed honom draga hem till sitt land och hälsa Kardinalen, att förr skall Svensken äta barken af Brandenburgska tallarne, än han tar de Franska hvetebullarna af kättarhanden!

GRUBBE.

Majestät, får jag säga ett ord?

KONUNGEN

Säg!

GRUBBE.

Ambassadören medför 400,000 Riksdaler som underhåll första året . . .

KONUNGEN.

Må han förtära dem själf! eller såg Du att Kristian den Fjärde hade någon välsignelse af Jesuitpengarne, han tog emot? — Underhandlingen är slut! Hvad har du mer att andraga?

GRUBBE.

Hertigens 50,000 Riksdaler äro utanordnade till sold, men trupperna hafva ännu intet att äta.

KONUNGEN.

Hvad Du säger! Lars, gå ut och se på fåglarne under himmelen, och säg mig sedan, hvem som föder dem! Det skall ge Dig en ljusare syn på saken! Hvad har Du mer att föredraga?

GRUBBE.

Bref och audienser!

KONUNGEN.

Börja med brefven!

GRUBBE

tar upp ett öppet bref ur en väska.

Från Kurfursten af Brandenburg.

KONUNGEN.

Hvad säger han?

GRUBBE.

Han beviljar icke genomtåg och lämnar ingen fästning ifrån sig.

KONUNGEN

lägger upp en karta.

Icke genomtåg till Magdeburgs undsättning?
Är det en vän? Nåväl! Då går jag och tar Frank-

furt an der Oder, så få vi talas vid sedan! — Ett rödt kors på Frankfurt! — Hvad säger Kurfursten af Sachsen?

GRUBBE.

Han har lämnat tre bref obesvarade!

KONUNGEN.

Godt: så *skall han komma själf tre gånger och tigga om hjälp! i egen hög person. — Hvem begär audiens?

GRUBBE.

Guvernören öfver Mecklenburg. Wallensteins ställföreträdare i hertigdömet.

KONUNGEN.

Nej, hvad säger Du? Wallensteins? Skall jag då slutligen . . . låt honom komma genast!

RÅLAMB.

Majestät! Det kan vara en jesuit!

KONUNGEN.

Om så vore; det är ju människor det med lik-som muhamedaner, judar och hedningar, hvilka jag har i min sold! — Gå, Grubbe, och låt honom genast komma! —

GRUBBE

går.

RÅLAMB.

Min Konung!

KONUNGEN.

Tyst, Erik! Har Du icke sett att Gud är med oss, ho kan då vara emot oss? Jag hatar jesuiter lika djupt som Du, men fruktar dem mindre. Är Du rädd om mig, så stanna! — För öfrigt här kommer min lifvakt.

BANÉR

in utan att straxt märka Konungen; något bullersam.

Är inte gubben här?

KONUNGEN.

Är det mig Ni kallar för gubben?

BANÉR

Om förlåtelse, Majestät; det är Gustaf Horn; han är visserligen bara trettioåtta år, men han är ändå äldst, och därför så.

TORSTENSSON

in.

KONUNGEN.

Ja, Johan, Du är en kämpe icke minst i dryckeslagen . . . men Du kunde gerna lärt lite fromhet af Lennart, så skulle jag tycka mer om Dig . . .

Horn in.

Och lite visdom af Gustaf Horn . . .

Brahe in.

Litet älskvärdhet af Nils Brahe . . . Kom och sätt
Dig här, Nils.

Konungen anvisar Brahe en plats vid bordet; går själf till den
öppna dörren och ser utåt.

BANÉR

till Brahe halfhögt.

Akta dina blå ögon, Nils!

BRAHE

frågande mine.

BANÉR.

Majestätet kan drunkna . . . i ljufva minnen . . .
af kusin Ebba . . .

BRAHE.

Tyst, pojke!

KONUNGEN

sätter sig vid bordet.

Plats! — Guvernören af Mecklenburg är här!
För in honom, Erik Rålamb!

RÅLAMB

går ut genom dörren.

KONUNGEN.

Håll Dig allvarsam, Johan, ty här blir allvar i
leken!

RÅLAMB

in igen, åtföljd af Guvernören.

Guvernören af Mecklenburg presenterar sin respekt för hans Majestät Konungen af Sverige.

GUVERNÖREN

in, bugar sig; och ser sig om efter en stol.

KONUNGEN

blir sittande.

Välkommen, Guvernören!

GUVERNÖREN.

Ers Nåde . . .

RÅLAMB.

Säg Majestät . . .!

GUVERNÖREN.

Ers Nåde!

KONUNGEN

het.

Är det af okunnighet eller är det på trots I förvägrar mig kungliga titulaturen?

GUVERNÖREN.

Ingendera; jag talar och handlar endast på order af min furste Hertigen af Mecklenburg, Albrecht von Wallenstein.

KONUNGEN.

Och han vägrar mig majestätet af Sverige . . .

GUVERNÖREN.

Majestätet af Sverige, Konung Sigismund Vasa,
residerar i Warschau . . .

KONUNGEN

häftigt.

Hvad nu?

BANÉR

slår näfven i bordet.

Hut, jesuit!

KONUNGEN

till Banér.

Tyst, Banér!

Till Guvernören.

Låt mig upplysa att jag är vald konung, vald
af Ständerna . . .

GUVERNÖREN.

Hå! Vi trodde att Sverige upphörde att vara
ett valrike, när den store Gustaf Vasa gjorde arf-
riket 1544.

KONUNGEN

till Horn.

Jag kan icke tala vid den jesuiten.

GUVERNÖREN

tar en stol för att sätta sig, men stolen drages undan af Banér.

KONUNGEN.

Säg fort Ert ärende; säg oss hvad Er furste, Hertigen, har för planer, afsikter . . .

GUVERNÖREN.

ler.

Inte säger man sina planer!

BRAHE

till Konungen.

Majestät, byt icke ord med en papist; låt svärdet tala!

GUVERNÖREN.

Hvarför skall jag kallas papist och jesuit, då jag icke är det?

KONUNGEN.

Hvad är I då?

GUVERNÖREN.

Jag är Lutheran!

KONUNGEN.

Och tjänar Hertigen af Friedland, Kejsarens egen Wallenstein?

GUVERNÖREN.

Ja! Sådan är min herre! Själ född i protestantiska läran har han slutligen lagt alla trosstrider bakom sig och af lifvet lärt fördragsamhet mot alla bekännelser. Och att I behandlar mig som fiende har förvånat mig, ty min furste är Ers Nådes beundrare, för att icke säga vän!

KONUNGEN.

Ofattligt!

GUVERNÖREN.

Om jag får en stol, skall jag förklara mig närmare . . .

KONUNGEN.

Erik, gif Guvernören en stol; det är ju en gammal man och vi äro unga.

RÅLAMB

sätter motvilligt fram en stol.

GUVERNÖREN

sätter sig, tar på glasögon och mönstrar sällskapet.

Herrarne äro verkligen betydligt unga för att icke säga ungdomliga.

HORN.

Nej, nu går det för långt!

KONUNGEN.

Låt gubben prata, hans fräckhet roar mig!

GUVERNÖREN

till Konungen.

Nåden var ju svåger med salig Bethlen Gabor?
Ja! Denne furste af Siebenbürgen var turkisk vasall,
och Nåden sökte för två år sedan förbund med
Turken och med Tartaren. Det var icke vackert
och icke storpolitiskt, ty hur det än är, vi Kristna
människor äro dock pliktiga hålla ihop mot hund-
hedningar!

BRAHE

drar sin värja.

KONUNGEN

till Brahe.

Stick ditt svärd i skidan, Nils!

GUVERNÖREN.

Min furste, min hjälte, Albrecht von Wallenstein,

reser sig och bugar sig

han ser längre än som så, och därför har han satt
som sin lifsuppgift att först göra Tyska Riket till
ett enigt och enda genom att afskaffa Furstar och
Kurfurstar, och sedan kasta Turken ur Europa, åter-
börda Byzans och rekonstruera det Östromerska
Kejsardömet. Det är Kejsartankar, det!

KONUNGEN

ofrivilligt gripen.

En stor tanke, i sanning!

Gustaf Adolf.

GUVERNÖREN.

Därmed är det stora Moskovitvåldet införlifvadt i Europeiska rörelsen och Asien upphör att vara fruktansvärdt. — Om jag nu återvänder till början, eller Tyska Rikets enhet genom småfurstarnes undertryckande, så har Ers Nåde

bugar sig

redan uppträdt som Friedländarens samarbetare, och jag avslutar denna audiens med att framföra uttrycken af min herres sympatier och lyckönskan till en god fortsättning!

Reser sig, och återlämnar stolen åt Rålamb.

KONUNGEN.

Nej, sitt ännu, och förklara Er närmare!

GUVERNÖREN.

Omöjligt; Hertig Bogislaw väntar mig! —

Mönstrar de närvarande en och en,

Det är fältmarskalken Horn! — Generalen Banér!
— Artilleriöfversten Torstensson, 27 år bara! —
Öfverste Brahe,

ler,

som alltid skall sitta närmast Konungens hjärtsida . . . alla, Konungens släktingar, mer eller mindre fjärran; alla ungdomar och härliga människor, fulla af tro och nitälskan och äregirighet och njutningslystnad . . . Farväl ungdom; framtiden är din, om du nämligen lär Dig att icke underskatta Din fiende!

Går.

KONUNGEN.

Hvad var detta? Hvem var denne man, som på ett par minuter vänder opp och ner på mina tankar? Wallensteins guvernör är protestant?

HORN.

Majestät, detta var mig icke obekant, lika litet som att Friedländarens generaler Hebron och Pechman äro Lutheraner och att halfva hans armé består af hedningar och protestanter.

KONUNGEN.

Jag skall alltså draga i fält mot trosförvandter! Men krigets syfte var ju att skydda dem!

HORN.

Lifvets motsägelser lösas ej af oss, dödlige . . .

BANÉR.

Lösas ej, men huggas af! —

KONUNGEN.

Wallenstein har större tankar än jag; han ser i fjärran enheten, där jag endast såg söndringen. — Och denne erkefienden, Antikristen, säger sig vara min vän? Kan jag vara vän med min fiende?

TORSTENSSON.

Denna skenbara motsägelse har Paulus löst, då han säger: »Han har uppfarit i höjden, han har

tagit fångar och gifvit människorna gåfvor.» Men detta »han har uppfarit» hvad är det annat än att han ock först har nedfarit till jordens nedre rum? Den som nedfor är ock den som uppfor, och så vidare. Men, tillägger apostelen, till dess vi alla hinna till enheten i tron och i Guds sons kunskap till en fullkommen man . . . på det vi icke mera må vara barn, som kastas och kringdrifvas af hvarje lärdomsväder, genom människornas spel . . . utan växa i alla stycken upp till honom som är hufvudet, Kristus!

BANÉR.

Tack ska' Du ha, Lennart, men jag har inte kommit hit för att höra Paulus utan för att slåss!

BRAHE.

Instämmer!

KONUNGEN.

Om jag icke direkt instämmer, så är det därför att mina tankar gå sin egen gång . . . Jag skall söka följa dem . . .

TOTT

in hastigt.

Majestät, jag kommer okallad!

KONUNGEN.

Det gör Du alltid, Åke Tott! Ramla ner nu!

TOTT.

En flykting från Magdeburg inberättar att vårt Falkenberg är inneslutet och att Tilly anländt för att börja belägringen!

KONUNGEN.

Det betyder: alla man på sin post för att taga Frankfurt an der Oder. Sedan tvingas Brandenburgaren att lämna fritt genomtåg — till Magdeburg?

Reser sig.

Alla resa sig.

TOTT

lägger ett brefpaket på bordet.

Men här är också en bundt växlar, förfallna i Hamburg och presenterade af Juden!

KONUNGEN.

stoppar på sig paketet.

Godt! Dem skall min svåger få lösa in — — i Berlin.

TOTT.

Och Juden då?

KONUNGEN.

Tag Juden med och undfängna honom kungligt!
— »Ty ingen åtskillnad är mellan jude och grek, ty samma Herre är öfver alla» säger visst Paulus, Du Lennart?

TORSTENSSON.

Men han menar nog något annat...

KONUNGEN.

Nog, nog, nog! — Alltså: uppbrott!

STENBOCK.

in.

Majestät, jag kommer för sent!

KONUNGEN.

Du kommer alltid för sent, Fredrik Stenbock,
för din toalets skull! Kom Dig före nu!

STENBOCK

Majestät! Trupperna äro missnöjda och hota
med myteri!

KONUNGEN.

Låt då genast blåsa till afmarsch, så skall miss-
nöjet lägga sig ner som en uttröttad häst...

STENBOCK.

En hungrig häst bär inte sin börda... Och
folket vill ha smör på brödet!

KONUNGEN.

Det få de icke! Marsch!

Går förbi födelsedagsbordet, där Rålamb stått mesta tiden.
Hvad står Du och vaktar?

RÅLAMB.

Två unga hjärtans hemlighet, två gamla hjärtans hopp och glädje.

KONUNGEN.

Jag förstår Dig, svärmare, dygdens och ärans riddare; gå och säg Dina skyddslingar att, att . . . det får Du finna på sjelf!

Går ut.

Ridå.

En bondstuga, belamrad med tagna fanor, pukor, vapen och andra krigsförnödenheter; Konungen sitter vid ett bord med en karta framför sig. Horn, Torstensson, Banér bredvid; alla se bekymrade och betänksamma ut.

KONUNGEN

med en kritpenna tecknar på kartan.

Nu stryker jag ett rödt streck på Frankfurt an der Oder; det är taget! —

Till Horn.

Hvad säger gubben?

HORN

tiger, besvärad.

KONUNGEN.

Han säger ingenting! — Nå, unge Lennart; hvad säger Paulus om saken?

TORSTENSSON.

sårad.

Majestät!

Det bultar utanför.

KONUNGEN.

Se så, förlåt mig nu! —

Till Banér

Johan, hvad skulle Du nu göra i mitt ställe?

BANÉR.

Ja, det vill jag icke säga!

KONUNGEN.

Har Du inte skickat Rålamb upp till Residenset?

BANÉR.

Jo, det har jag, Majestät!

Bullret tilltager.

KONUNGEN.

Nåväl, jag sände bort honom för att få tala fritt och handla. Den ynglingen har nämligen så vunnit mitt hjärta att han sköter mitt samvete som en svartsjuk kvinna. Det finns ögonblick, då jag fruktar honom!

Allmän tystnad besvarar Konungens replik.

Han rent af tyranniserar mig . . . så är det; hvarför vet jag icke, men det är så!

Hvad är det för buller utanför? . . . Säg ut, Du Johan, som är djärfvast?

BANÉR.

Det är naturligtvis soldaterna, missnöjda öfver uteblifven sold . . .

KONUNGEN.

Alltid solden!

HORN.

Men de ha endast ätit torrt bröd i tre sista dyggen . . .

KONUNGEN.

Det väntas proviant från Hamburg hvarje ögonblick.

HORN.

De fororna ha vändt om och kört till de Kejserliga utanför Magdeburg, därför att växlarne icke inlösts.

KONUNGEN.

Tänk, hvad Ni vet mycket, som jag aldrig får veta! — — Hur mår min vän Marcus Hamburgaren?

HORN.

Någon nöd går icke på honom, ty Totten trakterar, men han är missnöjd och kommer nog att hämnas!

BANÉR.

Och så har han slagit sig ihop med Brandmästarjuden från Wolgast och andra Israeliter; och de påstår att när de bli tio, ärna de hålla gudstjänst eller läsa Thova som de kallar det!

KONUNGEN.

Hvad är Thova för slag? Vet Du det, Lennart?

TORSTENSSON.

Thovarullarne? Det är fem Mose Böckerna, eller Pentateuchen, samma heliga bok som vår . . .

KONUNGEN.

På Evangelium när! Alltså hedningar! Och dem kan jag väl icke bevilja Gudstjänst? . . . Men detta buller, det gör mig sjuk! — Johan, gå och kunska och kalla hit Fabricius med detsamma!

BANÉR

går ut.

KONUNGEN.

Go' vänner; vet ni att jag känner, hur någon tagit mig i håret för att dra mig dit jag icke vill. Dessa skrik därute, det är icke nödens eller smärtans, det är de onda lidelsernas, som kriget lössläppt. — Jag vet hvart det bär hän, jag vet jag icke vill dit, men jag släpas dit.

Reser sig upprörd.

I tjugo år har jag varit i fält, men jag kan aldrig vänja mig vid den rysliga krutröken; den luktar som dyfvels-träck, svafvel och saltpeter, och den gör människorna onda som om den stege från helvetet för att härma himmelens åska; men den bringar blott skurar af gråt och blod i stället för välsignadt regn åt jordens gröda!

BANÉR

in med Marcus.

Majestät, juden Marcus från Hamburg begär företräde.

KONUNGEN.

Hvad vill Marcus?

MARCUS.

Store Konung, jag är en förlorad människa om jag icke redovisar växlarna för min hufvudman . . .

KONUNGEN.

Du skall få Dina pengar, men jag begär uppskof . . .

MARCUS.

Uppskof? Men jag får intet uppskof

BANÉR

går ut; bullret ökar.

KONUNGEN.

Och därför hämnas Du nu med att inställa proviantfororna?

MARCUS.

Ja.

KONUNGEN.

Tycker Du det är vackert?

MARCUS.

Det är rätt! Mera rätt än att nedhugga två tusen kejsrerliga i Frankfurt därför att andra kaiserliga nedhuggit fyra hundra svenskar i Neu-Brandenburg! Och det är mera vackert än att brandskatta trosförvandter.

KONUNGEN

till Horn.

Bör jag lida detta?

HORN

tiger.

KONUNGEN

till Marcus.

Gå till min sekreterare Grubbe, som har hand om penning sakerna . . .

MARCUS.

Nej, det gör jag icke; ty jag kommer från sekreteraren och han har sändt mig hit till växlarnes godkännare!

KONUNGEN

sätter sig.

Hvad begär du för ett uppskof på trettio dagar?

MARCUS.

Jag har icke rätt att sälja det jag icke äger!

KONUNGEN

häftigt.

Tror Du jag vill locka Dig på orätta vägar?

MARCUS.

Jo, jag tänker det!

KONUNGEN

behärskar sig.

Hör, man har sagt att Du och Dina önska hålla gudstjänst tillsammans . . .

TORSTENSSON

gör en häftig rörelse af otålighet och skramlar med värjan.

KONUNGEN.

Jag vill visserligen icke sätta trossaker i sammanhang med penningsaker . . .

MARCUS

Men ändå . . .

HORN

reser sig hastigt, störtar fram till Konungen, lutar sig fram och
hviskar häftigt upprörd till honom.

MARCUS.

vid första paus som uppstår.

Den Kristne säljer allt, till och med trosfrihet,
och han köper också gärna, men är en dålig betalare.

KONUNGEN.

Fältmarskalken Horn sätter sin enskilda förmögenhet i pant för växlarna. Är Marcus nöjd?

BANÉR

in.

MARCUS.

Fältmarskalkens namn är godt, ty han äger goda gårdar! Antages.

KONUNGEN.

Så nådigt! —

BANÉR

tar Marcus i kragen och skjuter ut honom.

Ut, för djäfvulen! Ut!

Till Konungen.

Han uppviglar trupperna!

KONUNGEN.

Hvad vill soldaten?

BANÉR.

Plundra.

KONUNGEN.

Jag visste det! — Plundra min svägers stad, plundra min gemåls landsmän! Nej! Icke det!

BANÉR.

Finns ingen hjälp mer! Skottarne rasa, Irländarne äro berusade, Holländare och Sachsare springa med eld, hela hären är galen!

KONUNGEN.

Allt utom det! — Jag vill gå ut och tala till dem!

BANÉR.

Gå icke, stormen är lös!

KONUNGEN.

Jag skall stilla den! — Stannen I här!

Då de andra göra mine af att följa.

Stannen!

Störtar ut.

HORN

till Banér.

Hvarför skickade han efter prästen?

TORSTENSSON.

Det gör han ju alltid, när han ämnar begå en orätt!

BANÉR.

Han är som ett älskvärdt barn eller en skön kvinna; allting klär honom, äfven mindre vackra handlingar.

HORN.

Det är därför att han har en kallelse...

TORSTENSSON.

Äfven kallelsen att synda, ty utan synd blefve han egenrättfärdig...

BANÉR.

Jag tycker också att lite synd klär honom så bra, eljes vore han omänsklig; för stor och för omänsklig.

HORN

lyss utåt.

Detta slutar dock icke väl.

BANÉR.

Allt slutar väl för Herrans guldgosse!

TORSTENSSON

Men det slutar nog med de franska pengarna också!

HORN.

Så må det vara händt! När de naturliga Bundsförvandterna, Pomeranaren, Brandenburgaren och Sachsaren icke vilja hjälpa, så...

TORSTENSSON.

Skäms Gustaf!

Gustaf Adolf.

BANÉR.

Om vi skulle inskränka oss att tjäna och icke råda, tror jag vi mådde bäst!

HORN.

Alldeles min tanke!

BRAHE

in.

Hvar är kungen?

BANÉR.

Ja, säg det! — Här är han!

KONUNGEN

in, upprörd, utan hatt, kläderna i oordning.

Äfven detta! Äfven detta! Dagtinga, medgifva, ta tillbaka! — Man kastade sten på mig! Se, min hatt är borta! Och nu plundra de! — Här är krigsartiklarne, de goda afsikterna, den rena saken, sönderrifna.

Han strör tryckta blad omkring sig af en sönderrifven bok. Den svenska soldaten är icke bättre än den kejserlige! Lika goda kålsupare! — Hör sådana skrik, af oskyldiga människor!

Håller händerna för öronen.

Nils, sätt Dig här hos mig, Du har något att säga, märker jag.

BRAHE.

Majestät, det fins ett sätt att komma ur detta.

KONUNGEN.

Kan jag komma ur detta?

BRAHE.

Ja, på *ett* sätt: Ett enda!

KONUNGEN.

Tala!

BRAHE.

Franske ambassadören är här!

KONUNGEN

reser sig.

Han är alltid efter mig, som djäfvulen — fresta-
ren! — — — Vike han hädan!

BRAHE.

Men då viker icke Marcus hädan! Och Marcus
har rätt, Marcus blir olycklig, Marcus är en människa
och familjefar med plikter, känslor och berättigade
fordringar på lifvet.

KONUNGEN

barnsligt slugt.

Hvar är Erik Rålamb?

BRAHE.

spjufaktigt.

Han är bortskickad så långt, att han icke kan höra't.

KONUNGEN.

Hvarför skall Du vara elak mot mig? Men det är Ni alla, därför att jag måste vara öfverseende med Er — för min fädernegäld . . .

TOTT

rusar in.

Majestät, detta går öfver alla gränser. Jag är icke blödig, men jag kan icke höra kvinnor och barn skrika förbannelser öfver våra hufven! — Om det vore fiender, men det är ju vänner och trosförvandter . . .

KONUNGEN.

Tyst, Åke . . .

TOTT.

Nej, jag kan icke tiga! Två tusen kejsrerliga fiender äro nedhuggna, ett tusen kroater äro fångna, men det finns inte en fiende kvar i hela staden . . . hvarför då i Herrans namn fortsätta . . .

FABRICIUS.

in.

Konungen har kallat mig!

KONUNGEN.

Ja, ty jag har endast dåliga rådgifvare ...
Hör på; trupperna ha gjort myteri emedan de icke
fingo plundra; utan trupper kan jag icke föra krig ...

FABRICIUS.

Trupperna ha begärt plundring för uteblifven
sold; om solden betalas upphör plundringen!

KONUNGEN.

Jag har inga pengar!

Paus.

Jag hör Era tankar genom tystnaden ... och jag
hör ... Råd mig, Fabricius!

FABRICIUS.

Nej, jag har befallts hit att trösta döende och
sjuka, men icke att vara krigsråd!

KONUNGEN

till Horn.

Råd mig, Gustaf Horn!

HORN.

Nej, jag är tjänaren, och min herre skall ensam
befalla och bära ansvaret!

KONUNGEN

till Tott.

Åke!

TOTT.

Jag förstår icke statskonst; jag är bara krigare.

KONUNGEN.

till Torstensson.

Lenhart?

TORSTENSSON

tiger.

KONUNGEN.

Nils Brahe; säg så här: af två onda ting väljer man det mindre onda; men om de två äro lika onda, då väljer man icke längre. Det var Nils som talade! — Därför går jag nu till Franska ambassadören!

BANÉR

ställer sig framför dörren.

Nej! Icke konungen! Vår kung skall vara ren som fanan vi följa! Gustaf Horn, visa att du kan kläda en solkig skjorta för din herre . . .

HORN

reser sig.

Väl taladt Banér; låt oss ta i smutsen, men icke han! Till Franske ambassadören alltså! Fullmakterna ha vi redan!

KONUNGEN

barnsligt glad som om han sluppit ifrån ett obehag.

Tack mina vänner; det fordras större hjältemod
att begå en dålig handling än att ta in en fästning!

Då Brahe ville följa.

Nej, Nils, icke Du! Icke Du!

HORN OCH BANÉR

gå.

KONUNGEN

sjunker ned på en stol.

Det var dit jag icke ville; ske Din vilje, min Gud

Ridå.

I lägret utanför Frankfurt an der Oder, I förgrunden sitter Konungen vid ett enkelt bord. Lars Grubbe står bredvid. I fonden synes en del af staden.

KONUNGEN.

Jag har undertecknat traktaten med Frankrike och jag väntar endast på pengarne. Nu kan jag tvinga Brandenburgaren och Sachsaren till förbund mot kejsaren.

GRUBBE.

Summan är betydlig?

KONUNGEN.

En half million Franska livres om året.

GRUBBE.

Och villkoren?

KONUNGEN.

Jag har icke utfäst några villkor . . . jag har endast undertecknat med mitt namn, kulan från Dirschau hindrar mig att skrifva något längre som Du vet, och det gamla skottsåret har särskildt de sista dagarne oroat mig . . . Se här kommer syndapengarne!

Horn, Banér åtföljda af Fältväbeln och Kvartermästaren, hvilka bära blåa lärftspåsar och eskorteras af sex Finska Ryttare anförda af Finska Fänriken.

HORN.

Majestät, traktaten är ratificerad och pengarna öfverlämnas härmed!

KONUNGEN.

Lars Grubbe; gå och betala Marcus för Hamburgerväxlarna; utdela sedan halfva resten åt soldaterna; med den andra hälften söker Du godtgöra all den skada som genom plundringen tillfogats stadens invånare.

GRUBBE.

Förlåt Majestät, men då äro vi lika fattiga i morgon...

KONUNGEN.

Så må vi vara det... Vi äro ju kristna människor om också inga missionärer... Gå, och gör rätt först, annars kunna vi ingen välsignelse vänta!

GRUBBE

går åtföljd af eskorten.

KONUNGEN

som observerat fänriken.

Fänrik, stanna!

FINSK FÄNRIK.

stannar förskräckt.

KONUNGEN.

Kom fram! . . . Hvad heter Du?

FINSK FÄNRIK

talat utan finsk brytning.

Axel Ericsson, på Finska rytteriet.

KONUNGEN.

Hvad heter Du mera?

FINSK FÄNRIK.

Mera?

KONUNGEN.

Det ska' jag säga sedan! — Du var med och kastade sten på mig nyss, och Du var en af hjälparne i myteriet!

FINSK FÄNRIK.

Majestät, det var icke jag!

KONUNGEN.

Jaså, då var det Sparre!

FINSK FÄNRIK

på knä.

Nåd!

KONUNGEN.

Axel Ericsson Sparre, din far förlorade lifvet i Linköpings blodbad därför att han ej ville svika sin trohetsed till konung Sigismund; din mor hette Brahe, Ebba till och med, och hennes far gamle gref Peder kallade min farfar högtsalig Kung Gösta för morbror. Du är min frände således; att du icke kunde vara min vän, förstår jag. Hvad min fader mot din förbrutit har Du ej kunnat förlåta, men jag förlåter hvad Du mot mig brutit. — Vill Du nu stanna i min tjänst?

FINSK FÄNRIK.

Majestät, jag är icke värdig den nåden.

KONUNGEN.

Res dig och försök bli värdig den nåden!

FINSK FÄNRIK.

Jag vet inte . . .

KONUNGEN.

Vet Du icke om Du kan lita på Dig?

FINSK FÄNRIK.

Nej! Jag var ett barn då i Linköping, och jag låg på knä i snön jämte min moder för att bedja Hertigen om nåd, när han skulle åka förbi; vi lågo i timmar, jag grät, jag frös . . . då kom Hertigen,

han såg bort ifrån oss, men hans häst sparkade gat-smuts i mitt ansikte . . . Då svor jag . . .

KONUNGEN.

Allt detta förstår jag och jag skulle gjort som det stackars barnet; men, ser Du, dessa ädla herrar två, Horn och Banér, också Linköpingsfränder, de ha förlåtit. Gå, Sparre, och försök göra sammaledes!

FINSK FÄNRIK.

Jag ville, jag kunde, men . . .

KONUNGEN.

Stanna blott, och om frestelsen blir Dig för stark, så kom till mig, befria Dig från Ditt hat, men rör icke vid mig, ty under min enkla rock och min ringa person döljes dock en Herrans smorde . . .

Reser sig.

Farväll!

FINSK FÄNRIK

går, efter en min som om han ville tala.

KONUNGEN.

Hvarför skall jag i dag just erinras om detta, som snart borde vara försonadt? Och hvarför skall kulan från Dirchau, Sigismunds souvenir, börja röra på sig igen? Pålen i köttet! — Det är trist, trist att lefva — ibland! . . . Där är Lennart, halfspringande; då ska' det vara eld i knutarne innan han gör sig brådtom.

TORSTENSSON.

Majestät; stora och nya underrättelser! —

KONUNGEN.

Fort!

TORSTENSSON.

Wallenstein är afsatt!

KONUNGEN.

Wallenstein, erke-fienden, hvad betyder det?

TORSTENSSON.

Kurfurstedagen i Regensburg har begärt hans entledigande, och han har nedlagt befälet, upplöst sin armé, och inneslutit sig i sitt slott Gitschin i Böhmen!

KONUNGEN.

Är kejsaren klok? afväpnar inför fienden, drar sig tillbaka? Hvad betyder detta?

TORSTENSSON.

Det kan ingen förklara!

KONUNGEN.

Är kriget slut, då? Eller mot hvem har jag att strida?

HORN.

Tilly; Tilly är kvar!

KONUNGEN.

Den räknar jag inte! — Nej, Wallenstein var fienden, och likafullt — mins I hvad guvernören sade? — om kejsartanken? Och nu är han borta! Saknar I honom inte?

HORN.

Nå; men tänk på Tilly!

KONUNGEN.

Tilly har jag i en säck där nere åt Thyringerskogen; det är bara att knyta till! Och nu går jag till Berlin! Följ mig Banér!

Går, åtföljd af Banér.

HORN.

Hvad så?

TORSTENSSON.

Detta ljusa, lätta sinne, som endast plägar följa det goda samvetet . . .

HORN.

Detta gudomliga lättsinne, som finner allt hvad han gör vara rätt.

TORSTENSSON.

Du såg ju att det som skedde var oundvikligt, hur kan man ha ondt samvete öfver det oundvikliga?

HORN.

Och likafullt; på några timmar ha vi blifvit det katolska Frankrikes icke allierade utan legotrupper. Frankrike har icke förbundit sig deltaga i, endast betala kriget. Hvad är *nu* kriget? Kardinal Richelieu mot Habsburg! Men vet Du Frankrikes villkor som Konungen icke ville läsa?

TORSTENSSON.

Nej!

HORN.

Jo, Svensken har förbundit sig att iakttaga neutralitet mot Katolska Ligan och Kurfursten af Bajern.

TORSTENSSON.

Det är ju nonsens! eller är kriget slut!

HORN.

Tror Du att vår gode Konung har klart för sig hvad kriget är?

TORSTENSSON.

Knappast; men Oxenstjerna hade det; mins Du hans yttrande i rådet: att »hufvudändamålet med tyska kriget ingalunda var att försvara religionen,

hvars vapen äro af andligt slag såsom böner och tårar, utan på det att Svenska Kronan och dess religionsförvandter, Tyska Kurfurstarne, måtte sitta i säkerhet och vara oberoende».

HORN.

Låtom oss tacka Gud att det icke är något religionskrig, ty våra vapen äro åtminstone icke andans.

TORSTENSSON.

Men konungen, som kom hit med sin ljusa, glada tro...

HORN.

Låt honom hållas, ty han går säker på sin lina så länge sömnen räcker, men väcker Du honom, så ramlar han i nätet. Det var nog för att få vara ostörd som han lämnade Oxenstjerna hemma, den skulle alltid resonera och rifva sönder Konungens friska handlingskraft. Du märker ju att vi gå framåt, framåt mot något okänt, obestämdt, men framåt i alla fall.

Paus.

TORSTENSSON.

Tror Du att Konungen ämnar hålla traktatens bestämmelse om neutralitet?

HORN.

I dag ämnar han nog, men i öfvermorgon bryter han!

TORSTENSSON.

Det kallas statskonst: lofva och icke hålla!

Reser sig.

HORN.

Låt oss förbli vid krigskonsten då, Lennart!
Där gör man hvad man kan!

Reser sig.

Alltså: till Berlin!

Ridå.

Slottsparken i Berlin. Klippta träd och buskar, spalier, kolonnader, en fontän, bänkar, bord. Där ofvanför synes slottet med upplysta fönster och en öppen balkong med festklädda människor.

HORN OCH BANÉR

in.

HORN.

Kurfursten väntar oss säkerligen icke på sin fest!

BANÉR.

Det är också väl mycket begärddt, att han skulle i sina salonger ta emot tjugo tusen man utom Torstenssons kanoner.

HORN.

Det är det, men att vägra Svenska Konungen audiens är öfver höfvan skymfligt.

BANÉR.

Där är konungen! — Nu blir det Kurfursten, som får audiens!

KONUNGEN.

På platsen, punktligt. Bra!

Kastar en blick uppåt slottet.

Fasligt ful byggnad, det där! Emellertid . . . Nu, Johan, går Du upp i slottet och säger Kurfursten, att hans svåger tar emot här i parken just nu! Och om han vill kasta ut Dig, så gå till ett fönster och vifta med skärpet; Torstensson svarar genast med en salva, som vi alltid kunna uppge vara en välkomstsalut! — Är Du rädd, Johan?

BANÉR

Rädd? För de sköna damernas blickar, vore det enda. För att skrämma kurfursten är jag icke rädd!

KONUNGEN.

Alltså: framåt! och uppåt!

BANÉR

springer uppför trappan och in i slottet.

KONUNGEN

sätter sig på en bänk.

Kommer, kommer icke; kommer, kommer icke . . .

HORN.

Han kommer!

KONUNGEN.

Hvar är Erik Rålamb nu?

HORN.

Han är skickad till Magdeburg.

KONUNGEN.

Jag längtar efter honom ibland, trots hans olidliga påflugenhet. Han var aldrig hvardaglig, men hans storsinhet tryckte mig icke, fastän den gjorde mig obetydlig vid hans sida . . .

Enkefurstinnan Anna, Konungens svärmoder, och Enkefurstinnan Bethlen Gabor, Konungens svägerska, gå förbi uppe i fonden.

Nej, se; min svärmoder och min svägerska! Och jag låter öfverraska mig här som en äppeltjuf i en trädgård!

Döljer sig bakom ett träd; damerna gå ut.

Det där tycker jag inte om; skulle hellre ha stormat slottet med värjan i hand.

HORN.

Johan syns! Slottet är intaget!

Banér synes på en slottsbalkong; viftar med sitt skärp; ett kanonskott höres, och därpå en muskötsalva. Rörelse i slottsfönstren. Banér försvinner.

KONUNGEN.

Nu kommer han bestämdt!

Georg Wilhelm, Kurfurste af Brandenburg, Gustaf Adolfs sväger, kommer ner från fonden med Banér under ett upphetsadt samtal.

KONUNGEN

går dem till mötes några steg, stannar därpå väntande.

KURFURSTEN

retad.

Jag kan verkligen icke hälsa min ärade svåger välkommen, då han uppträder med vapenmakt i mina stater!

KONUNGEN.

Behöfs icke, jag kommer som jag kommer till en frände och trosförvandt . . .

KURFURSTEN

vresig.

Jag ber strax få anmärka, att jag icke är min svåggers trosförvandt, enär jag är reformert och sålunda icke har med augsburgska religionsfreden att göra. —

KONUNGEN.

Här är så många bekännelser, att vi gjorde bäst icke tala om dem, däremot ha vi en gemensam fiende . . .

KURFURSTEN

som förr.

Vi hade en gemensam fiende, vi Germaniska folk, och det var Frankrike, men nu har min svåger ingått förbund med denna fiende, och därför kunna vi icke längre vara vänner.

KONUNGEN.

Det var rent språk åtminstone! Nåväl, som fiende, då, anhåller jag med den öfverlägsna fiendens rätt, att få fästningarna Spandau och Küstrin utlämnade.

KURFURSTEN

rasande.

Mina fästningar? Aldrig, så länge jag är kejsarens löntagare och han icke löst mig från min ed!

KONUNGEN.

Kejsaren har brutit sin ed . . .

KURFURSTEN.

Därför skall jag icke bryta min, och jag blir icke bättre därför att han gjort sig sämre . . .

KONUNGEN

med hetta.

Då måste jag ta Era fästningar, då I icke förstår Ert eget bästa, ty jag måste fram till Magdeburgs undsättning, som är hotadt af vår gemensamma fiende, kejsarens general Tzerklas Tilly.

KURFURSTEN.

Magdeburg? Hvad vet I om Magdeburg?

KONUNGEN.

Mer än I! Och framför allt att Kurfursten Johan Georg af Sachsen icke ger sitt stöd.

KURFURSTEN.

Må Sachsaren, den satans Lutheranen, fara ned i dödsriket!

KONUNGEN.

Väl hade man sagt mig, att I, Reformerta och Lutheraner söndrat Er, så att I behandlades hvar-andra som Turkar och Tartarer, men när en gemensam fara hotar båda, borde det välförstådda intresset tvinga Er samman!

KURFURSTEN

rasar och torkar svetten ur ansiktet då och då.

Oss tillsammans? Nej, så hellre med Påfven i Rom eller fanen i helvetet än med Mårten Luther. I talen om restitutionsediktet, återbördandet af de stulna kloster- och kyrkogodsens; ja, hvem stal och hvem tog emot? Vet en I, att Luther lämnade efter sig en stor förmögenhet: primo, Stora Augustinerklostret i Wittenberg och som hans arfvingar sålde för tre tusen sju hundra Gulden; sekundo: det lilla klostret, som hans arfvingar sålde för tre hundra thaler; en träd- och en humlegård å fem hundra Gulden; egendomen Wachsdorf å ett tusen fem hundra Gulden; godset Zeilsdorf å nio hundra femtiosex Gulden! — Hvar hade han fått detta allt ifrån? Fråga, fråga, fråga Mammondjävulen, som gjorde honom buken

till en gud! Fråga den Sachiska Ölgöran, vinsäcken, som icke varit nykter sedan han döptes . . .

KONUNGEN

som flera gånger sökt afbryta.

Detta är intet religionssamtal . . .

KURFURSTEN.

Jaså, är det politiskt, skall jag be få sända min minister, von Schwarzenberg; han är befullmäktigad och har ett mindre hetsigt sinne än jag. Nu ber jag om ursäkt, att jag återvänder till mina gäster! Excellensen skall strax vara här.

KONUNGEN.

Vänta! Då I behandlar mig som främling och inträngling glömmet I, att jag är Tysk furste öfver Ostpreussiska generalguvernementet, som genom fredsslutet i Altmark tillfallit Svenska Kronan; I glömmet, att jag är herre öfver tullarne i guvernementets hamnar, att Stralsund, Stettin och Frankfurt äro genom Svenska trupper befriade från Kejsersliga invasionen, och att Magdeburg förklarar sig *för* oss! Då nu Magdeburg är hotadt och I intet förmår uträtta, anhåller jag få besätta Spandau och Küstrin för att försäkra mig om genomtåget . . .

KURFURSTEN.

Excellensen skall strax vara här . . .

Går.

KONUNGEN.

Svåger är oartig, men skotträdd! Gustaf, gif Lennart en vink om att han ger excellensen en salva, när han kommer ner; det bör kanske underlätta samtalet något!

HORN

går ut.

Skall ske, Majestät!

KONUNGEN.

Och Du, Johan, stannar här bakom buskarne och bevittnar samtalet! — Skulle Erik Rålamb mot förmodan komma öfver oss, så bind honom och lås in honom tills allt är öfver! —

BANÉR

döljer sig bakom buskarne.

Skall ske, Majestät.

KONUNGEN.

Nu kan excellensen få komma, när han vill . .
Man hör svag musik uppfån slottet, och ser dansande par draga förbi fönstren.

SCHWARZENBERG

ner från slottet; han är artig, smidig, men öfverlägsen.

KONUNGEN

blir stående och väntar.

SCHWARZENBERG.

Majestät, jag har icke förmånen, att vara Eder personligen bekant . . .

Salva utanför.

SCHWARZENBERG

utan att låta störa sig

men i gengäld är Svenska konungen en gammal kär bekant för hela det Tyska riket . . .

KONUNGEN.

Det protestantiska, kanhända . . .

SCHWARZENBERG.

Om förlåtelse, att jag sade hela riket, utan afseende på bekännelsen . . .

KONUNGEN.

Det är märkvärdigt hvad I läggen liten vikt på bekännelsen.

SCHWARZENBERG.

Ack ja, det finns så många bekännelser numera: hjärtats bekännelse, munnens bekännelse och sådant mer . . .

KONUNGEN.

Men jag ber få underhandla med Er, Excellens, som trosförvandt med trosförvandt . . .

SCHWARZENBERG.

Om vi skulle lämna trossakerna och hålla oss strängt till statsangelägenheterna . . .

KONUNGEN.

Nej; eller kanske vi icke äro trosfränder, måhända I, som min sväger kurfursten, är reformert?

SCHWARZENBERG.

Sanningen att säga, Majestät, men jag är icke ens det: jag står ännu kvar i den Romerska kyrkan, och stannar där tills jag funnit en enig protestantisk bekännelse, som tilltalar mig mer!

KONUNGEN.

Detta öfvergår min fattning: I är katolik och är minister hos Kurfursten?

SCHWARZENBERG.

Ja! sådana äro vi; och jag kan glädja Ers Majestät med en ödmjuk hälsning från påfliga nuntien, som befinner sig där uppe på slottet . . .

KONUNGEN.

Jag tar inga hälsningar från nuntier . . .

SCHWARZENBERG.

Den helige fadern, Urban den Åttonde, uttrycker genom sitt sändebud sin oförställda glädje öfver Ers Majestäts vunna segrar öfver de kejserlige . . .

KONUNGEN.

Jag fattar icke, eller skämtar I? Är kejsaren icke vän med påfven längre?

SCHWARZENBERG.

Påfven har aldrig varit Kejsarvän! och kan aldrig vara det! Kejsaren är en hednisk afkomling af det döda Roms Cæsarer; Påfven är en arftagare af det apostoliska kristnade Rom, hvars rike icke är af denna världen, emedan Kristus själf är härskaren. Det är hemligheten af namnen Ghibelliner och Guelfer, och därför, ser I, kunna vi icke skatta Er Luther, emedan han var kejsarvän och furstevän emot påfven! Därför kalla vi också Luther hedning och antikrist.

KONUNGEN.

Hvad får jag höra allt?

SCHWARZENBERG.

Ja, Majestät; när man inblandar sig — förlåt uttrycket! — i främmande folks inre angelägenheter, bör man taga kännedom om dessa folks tänkesätt och känslolif . . .

KONUNGEN.

Jesuit!

SCHWARZENBERG.

Jesus är min herre, och det är oss en äretitel, den I begagnen som en smädelse!

KONUNGEN.

Är I då af detta sällskap?

SCHWARZENBERG.

Jesu sällskap har alltid varit mig kärt, ty det har lärt mig ödmjukhet och lydnad...

KONUNGEN.

Jo, vackert; lömska ord, som förvilla sinnet, tankens trollkonster, som beröfva människor tron och den glada tillförsigten! Jag kom hit för att i godo uppgöra om Era fästningar, och I narrar mig in i Era tankelabyrinter, att jag glömmer ändamålet med min härvaro... Vill I nu tala om fästningarna?

SCHWARZENBERG.

Nej, jag vill icke spilla ord...

KONUNGEN.

Guds död, karl, drifver I gäck med mig, eller skall jag höra Er predikan, som en djekne?

SCHWARZENBERG.

Majestät, jag har kommit hit att få Er underskrift...

KONUNGEN.

På tjufvapapper? Aldrig!

SCHWARZENBERG

tar upp ett dokument och skrifdon.

Hör mig! Se här förskrifningen på Spandau och Küstrin, att återlämnas dock till Kurfursten af Brandenburg när Magdeburg är intaget! Två svenska generalers caution är nog!

KONUNGEN

läser papperet.

Väll! — Hvarför dessa långa litanior, då? —
Undertecknar med vänster hand, sedan han förgäfves försökt
med höger.

KONUNGEN.

Banér, kom hit och skrif!

BANÉR

in, fixerar Schwarzenberg och fixeras tillbaka.

KONUNGEN

föreställer.

Öfverste Banér!

SCHWARZENBERG.

Den ööfvervinnerlige!

KONUNGEN.

Skrif, Johan!

BANÉR

skrifver, efter någon tvekan.

KONUNGEN

vinkar utåt.

Gustaf Horn!

HORN

in.

KONUNGEN

föreställer.

Fältmarskalken Horn!

SCHWARZENBERG.

Den vise!

KONUNGEN.

Skrif, Gustaf; vi ha fått Spandau och Küstrin.

HORN.

Utan villkor?

KONUNGEN.

Med villkor att de öfverlämnas, när Magdeburg
är intaget!

HORN

betänksamt.

Intaget? Af hvem?

KONUNGEN.

Af mig! Skrif på!

HORN

skrifver.

SCHWARZENBERG

tar papperet.

Och nu väntar fursten få se Majestätet som gäst i sitt slott.

KONUNGEN.

Framför mitt tack till Svåger, men nu föredrar jag att sofva i Spandau. Det känns betydligt lugnare i en fästning, än utanför ett slott!

SCHWARZENBERG.

Svenska Konungens önskan är lika god som en befallning! — Jag har den äran . . . och tar mig friheten önska Ers Majestät all välsignelse på sin seger-sälla bana!

KONUNGEN.

Det menar han icke!

SCHWARZENBERG.

Jo, Majestät, det menar han!

Går.

KONUNGEN

glad.

Så tar man in fästningar — med en gåspenna!

HORN

allvarlig.

Svärdet hade varit bättre!

KONUNGEN.

Men tänka sig, att Excellensen var katolik liksom guvernören hos Wallenstein var protestant; snart få vi ålägga fälttecken för de särskilda bekännelserna. Begriper någon det här! Jag intet, men går på bara!

BANÉR

ruskar om Horn.

Gubben är inte glad! Opp med humöret, i kväll skall firas fest i Spandau!

HORN.

Låt mig vara!

STENBOCK OCH TOTT,

något muntra, komma ner från slottet arm i arm utan att se konungen.

BANÉR.

Hvar komma de där gökarne ifrån?

TOTT.

Vi ha varit uppe och dansat i slottet; sköna damer, godt vin...

STENBOCK.

Och en musik!

Svänger om med Tott.

HORN.

Stilla, pojkar!

STENBOCK.

Hvad nu, ha vi inte tagit slottet?

KONUNGEN

träder fram.

Nej, det har Lennart gjort, med sina skräm-skott... men har Ni sett Erik Rålamb?

TOTT.

Jo, han är där uppe och kommer straxt ner!

KONUNGEN.

Då flyr jag; den enda jag flyr är Erik!

Till Horn och Banér.

Kom! Lennart blåser till korum! Kom!

Går, ut, åtföljd af Horn och Banér.

ERIK RÅLAMB

ner från slottet.

Är Konungen här?

TOTT.

Hvad rör det Dig?

RÅLAMB.

Flyr han mig? Och hvarför?

STENBOCK.

Åh fan.

RÅLAMB.

Jag vill icke tala vid beskänkta personer, jag vill råka min konung . . .

TOTT.

Det får Du inte!

RÅLAMB.

Hvem hindrar mig, så länge jag följer dygdens och ärans väg?

STENBOCK.

Jag! Men en liten fråga: med hvad rätt bär Du Drottningens färger, som äro Brandenburgs?

RÅLAMB

förlägen.

Därför att min härskarinna beskärt mig dem . . .

tar af hatten

och till erinran om mitt riddarlöfte att vaka öfver
min härskarinnas gemål . . .

STENBOCK.

Erik, dina kinder hissa din härskarinnas färger,
hvitt och rödt, något för tydligt: akta ditt hufvud
— och ditt hjärta!

RÅLAMB.

Smädare! — Hvar är Konungen? Hans lif är
i fara!

TOTT.

Börjar Du se Jesuiter också?

RÅLAMB.

Nej, men jag har sett Axel Ericsson Sparre
gå öfver till de kejsrerliga!

TOTT.

Hvad skulle det göra? En fähund mer eller
mindre?

RÅLAMB.

Hvart gick Konungen?

STENBOCK

pekar i riktning motsatt den, som konungen gått ut.

RÅLAMB

skyndar ut i samma riktning, som konungen gått.

Alltså hit!

STENBOCK.

En sådan räf!

TOTT.

Tror Du han älskar drottningen?

STENBOCK.

Ho kan säga't; svärmar gör han! och inte ondt
i det!

BRAHE

in.

Konungen befaller sina officerare till korum!

TOTT.

Den som nu vore nykter!

BRAHE.

Du skall snart bli, när Du kommer i Spandau!

STENBOCK.

I Spandau, ja; men i Magdeburg ta vi stup-
rus...

BRAHE.

I Magdeburg, ja!

Ljusen släckas i slottsfönstren.

STENBOCK

upp till slottet.

God natt, sköna damer! Vi ses snart igen,
och då . . .

TOTT.

Då!

BRAHE

drifver dem ut med dragen värja.

Marsch, framåt!

I Spandau fästning; ett skrifrum.

KONUNGEN, HORN och BANÉR, vid ett bord.

KONUNGEN

pekar på en karta.

Nu sätter jag ett rödt kors för Magdeburg!

BANÉR.

Sätt ett svart, Majestät.

KONUNGEN.

Hvi så?

BANÉR.

Emedan de sista underrättelserna äro rent för-
tviflade.

KONUNGEN.

Det tror jag inte på!

BANÉR.

Majestät tror endast hvad han önskar.

KONUNGEN.

Hvad kan man så göra för stadens undsättning?

BANÉR.

Marschera rakt på den och få Tilly i ryggen.

KONUNGEN.

Man kan inte marschera utan pengar, och här finns inte en soldat, som går gratis.

Paus.

Det var odrygt, det franska guldets, och ingen välsignelse med det.

Paus.

Och Oxenstjerna skrifver hemifrån, att landet är utätet.

Paus.

BANÉR.

Marcus är här!

KONUNGEN.

Alltid Marcus! — Han representerar huset Israel i Hamburg; samme Israel, som köpte kyrksilfret och klockorna af min store farfader. Är det icke underligt, att vårt Sverige köpte sin frihet af judarne i Lübeck. Och nu skall det protestantiska Magdeburg räddas af Israel! — Låt Marcus komma! Eller — jag går att finna honom!

Går ut.

HORN.

Såg Du det röda skenet i sydväst, denna morgon?

BANÉR.

Det var just hvad jag såg, och jag tror det stod öfver Magdeburg!

HORN.

Jag tror mig veta det! — Ty när jag i morgse gick på vallen kände jag brandrök från vindsidan; då jag såg upp åt molnen, föll ett kolnadt papper ner framför mig. Det var ett blad ur en tryckt bok och jag kunde ännu urskilja några bokstäfver . . .

BANÉR.

Hvad stod där?

HORN.

Det vill jag icke säga, ty då kallar Du mig vidskeplig; men jag fattade det som ett sändebref från . . . från nödställda människor!

BANÉR.

När Du sagt A skall jag säga B. Medan vi nyss talade med Konungen, såg jag en flock storkar komma från sydväst; de voro sotiga och hade trasiga vingar . . . Men jag hörde äfven, eller tyckte mig höra, ett skrik . . .

HORN.

Du också!

Reser sig.

Jag har i flere timmar känt mig så beklämd som om tusendes lidanden satt sig i mitt bröst . . . Samma känsla som när min lilla son dog och jag ändå befann mig långt borta från honom . . .

BANÉR.

Förstår Du detta krig, Gustaf?

HORN.

Nej, jag förstår ingenting; men det synes mig, som om härskarornas Gud tagit fatt vår Store Konung och ledde honom dit han icke vill.

BANÉR.

Är Gud *med* oss, tror Du?

HORN.

Hittills har Herren hjälpt oss . . . Men till hvilket pris?

BANÉR.

Ja, till hvilket pris! — Konungen!

KONUNGEN

in, upprörd.

Nu har det skett! Magdeburg finns icke mer! Trettio tusen människor nedhuggna och uppbrända! Trettio tusen? Är det möjligt! Och endast ett hus står kvar: det är Herrans hus!

HORN.

Det var sant, alltså!

BANÉR.

Gud är icke med oss längre!

KONUNGEN.

Han är med Tilly!

HORN.

Han står oss emot, ho kan då vara beståndande?

KONUNGEN.

Menar Du, att vi skulle rygga tillbaka?

HORN

Detta blir väl en nödvändighet, då Spandau nu måste återlämnas!

KONUNGEN.

Det fattar jag icke!

HORN.

Icke? Spandau skulle återlämnas när vi räddat Magdeburg; nu kan ju icke Magdeburg räddas, då det ej existerar, alltså förfaller väl hela aftalet.

KONUNGEN.

Det är icke logik!

HORN.

Mer än logik; det är hederns enkla fordringar.
Hvad säger Johan?

BANÉR.

När aftalets föremål förfallit, så förfaller aftalet,
och Spandau måste gå tillbaka.

KONUNGEN.

Aldrig!

HORN.

Majestät, erinra att Banér och jag stå i borgen
för öfverenskommelsens uppfyllande!

KONUNGEN.

Erinra Du aftalet: att fästningen skulle åter-
lämnas när Magdeburg var undsatt, nu är Magde-
burg icke undsatt och kan aldrig undsättas, alltså
skall fästningen icke återgå!

HORN OCH BANÉR.

Sofism!

KONUNGEN.

Hvad sägen I?

HORN

lugnt, undergifvet.

Som saken är!

KONUNGEN

högdraget.

I kallen mig sofist, i glömmen, att jag står öfver
Er kritik, att jag är konungen.

BANÉR.

Det ha vi icke glömt . . .

KONUNGEN.

Du vågar afbryta mig, när jag talar . . .

BANÉR.

Ja!

KONUNGEN.

Gå härifrån, långt, så långt, att min vrede icke
når Dig!

HORN.

Då följer jag!

KONUNGEN.

Följ! jag blir icke ensam för det!

HORN OCH BANÉR

gå ut.

KONUNGEN.

Har jag fostrat småkonungar, som växa mig
öfver hufvudet, så har min stränge fader lärt mig
boten . . .

HORN.

Konung, mana icke upp blodiga minnen . . .

KONUNGEN.

Råd dig själf, och icke mig!

HORN OCH BANÉR

nalkas dörren.

KONUNGEN.

Sänd hit Nils Brahe, Lennart Torstensson och juden Marcus.

HORN.

Juden?

KONUNGEN

ursinnig.

Akta Dig!

HORN.

När vi ämna öfverge Kristus, står juden redan och väntar på oss! — Nu går jag till Kurfursten och öfverlämnar min person som pant för Spandau! Och att Banér gör detsamma vet jag, ty han står vid skrifvet ord, han som jag.

Går, åtföljd af Banér.

KONUNGEN

sätter sig bekymrad ner vid bordet; lutar hufvudet i händerna.

EN KAMMARHERRE

in.

Juden Marcus begär företräde.

KONUNGEN.

Må han komma!

KAMMARHERREN

ut.

MARCUS.

in.

KONUNGEN.

Magdeburg är slut, Marcus.

MARCUS.

Ja, och jag gråter icke.

KONUNGEN.

Har Du någon grund?

MARCUS.

Allt som sker har sin tillräckliga orsak, ratio sufficiens. Magdeburg, jungfrustaden, uppgifves grundlagd af någon Romare till gudinnan Venus' ära, eller öära. Stadens rikedom utgjordes af röfvade kyrko- och klostergoods, som nu skulle återställas åt sina ägare; men om detta genomförts, skulle en tredjedel af invånarne blifvit husvilla — därför hade tjuvarne

allt att frukta. Ärkestiftets inkomster förlösades af liderliga präster och utpressande ämbetsmän, ty helgerån följes aldrig af välsignelse. Men denna stad var äfven ofördragsamhetens borg; här förföljdes katolikerna; gudstjänsten deras stördes, och för tre år sedan mördade De Evangeliske Pater Aegidius, då han gick från Helgalekamens fest, hvarefter man plundrade två kloster. Med ett ord: jungfrustaden var vordet ett stort jungfruhus och ett Sodom, och därför måste den brinna.

KONUNGEN.

Du talar som en katolik!

MARCUS.

Tala de på något särskildt sätt?

KONUNGEN

tiger, behärskar sig.

MARCUS.

Förlåt, majestät; jag är icke katolikkvän; och Herren Den Evige synes icke älska det ena barnet mer än det andra, oaktadt Han hatade jungfrustaden. Sista kuriren meddelar nämligen, att efter stadens plundring, eldsvåda utbrutit i Tillys läger, hvarest allt taget gods blifvit förstördt. Erinrar icke detta om konung Saul, då Herren befallde honom: Gack åstad och slå Amalekiterna och gif dem till spillo med allt hvad de hafva, och skona dem icke, utan

dräp både man och kvinna, både barn och spenabarn, både få och får, både kamel och åsna! — Men nu skonade Tilly — jag menar Saul — för snöd vinnings skull det orenade rofvet, och därför föll han i onåd hos Herren och måste lämna thron och lif!

KONUNGEN.

Är Du profet?

MARCUS.

Alls intet! Men Samuel var en; och om han lefvat nu, skulle han sagt: Gack åstad, Du furste, från Norden, och förgör Tilly, som icke lydde Herrans röst, ty nu har Den Evige vändt sig ifrån honom, emedan han icke gaf rofvet till spillo.

KONUNGEN.

Det är Du, Marcus, som talar, men jag hör det som komme din röst från en annan! — Huru kan Du, som är en Jude . . .

MARCUS.

Hafva vi icke alla en fader, hafver icke allt en Gud skapat oss?

KONUNGEN.

Väl, men ingen känner fadren utan genom sonen, och Du hatar sonen!

MARCUS.

Nej, ty jag kan icke hata det, som icke finns för mig!

Paus.

KONUNGEN.

Du tror då icke att människor brände Magdeburg?

MARCUS.

Nej, ty elden utbröt på sextio ställen samtidigt, och hvarken invånarne eller de stormande ville stadens undergång! — Det var mordängeln, som gick fram! men före honom hade Herran i sin nåd sändt en annan ängel att varna! Ty när Tilly höll krigsråd i Hameln rasade ett stormväder öfver Magdeburg och slog ner hus och kyrktorn; flodens vatten vändes i blod och en besatt människa sprang kring på gatorna och ropade: Ve, ve, staden; han skall för sin högfärd, orättfärdighet och sina laster utrotad varda från jorden!

KONUNGEN.

Detta visste icke jag! — — — Vet Du hvad jag tänkte på, när Du kom in?

MARCUS.

Jag är ingen spåman, Konung!

KONUNGEN.

Jag tänkte återvända till mitt land! ty jag tyckte mig märka Guds finger höja sig manande: tillbaka! — Men nu kommer Du . . .

MARCUS.

. . . Juden!

KONUNGEN

Vet Du, att jag fått skulden för Magdeburgs undergång, och att jag kände den så tungt, tills nyss, då Du befriade mig. — Råd mig!

MARCUS.

Det har jag redan gjort!

KONUNGEN.

Att stanna?

MARCUS.

För visso! . . . Och först af allt: handla rätt!
Återlämna Spandau!

KONUNGEN.

Då kan jag icke röra mig!

MARCUS.

Tvifla icke, utan tro! Gif det lilla, och I fån det större! Fresta icke Gud, men försök honom. Tro Gud om godt! Försök!

KONUNGEN

efter någon tvekan.

Nåväl! Må det ske i Jesu namn!

Skrifver något på ett papper; slår i bordet.

KAMMARHERREN

in.

KONUNGEN.

Skicka detta öppna bref till närmaste Brandenburgska Legat! — Befall så Torstensson blåsa till aftåg ur fästningen, som uppgifves!

KAMMARHERREN

går.

KONUNGEN.

Nu har jag offrat Isak!

MARCUS.

Isak offrades icke, emedan Abraham visat den goda viljan!

KONUNGEN.

Och sedan?

MARCUS.

Statt upp och slå Amalekiterna, men rör icke vid deras förbannade gods, ty då skall Du döden

dö! Och Du skall slå dem på den sista slätten, där Nordlanden sluta och Söderns berg taga vid! Men när Du ser bergskedjorna resa sig, så vänd om mot Norden, och blif i ditt land, att Dig redligen nära.

KONUNGEN.

Hvar får Du detta ifrån?

MARCUS.

Tag Dig tillvara i medgången, ty motgången blef ingens undergång!

TORSTENSSON

har kommit in.

Majestät!

KONUNGEN.

Ja, hvad önskar Du?

TORSTENSSON.

Om fästningen skall uppgifvas, återstår oss endast att sluta kriget och vända om hem.

KONUNGEN.

Är Du säker?

TORSTENSSON.

Ja, ty efter Magdeburgs fall, som påbördas oss, äga vi icke en vän mer, och ännu äga vi icke en bundsförvandt.

KONUNGEN

till Marcus.

Du är också en rådgifvare!

MARCUS.

Ja, och en bit bättre än de andra!

KONUNGEN.

Du kan gå nu, Marcus, men begär något af mig först!

MARCUS.

Väl, så begär jag, att vi judar i lägret må få tillstånd fira påskhögtiden!

KONUNGEN.

Utanför lägret, ja!

MARCUS.

Utanför lägret helst!

Går.

KONUNGEN

dröjande.

Farväl, Marcus!

MARCUS.

Är det något glömdt?

KONUNGEN.

Det viktigaste!

MARCUS.

Pengar är inte det viktigaste här, och de hjälpa
intet mer! Men tålamod hjälper, och tro, och hopp!
— Tro och hoppas!

Går.

KONUNGEN.

Inga pengar, bara goda råd! — Ja, Lennart,
vända åter hem till ett utarmadt land, där man skall
kasta stenar åt mig, skulle detta vara slutet på detta?

TORSTENSSON.

Det synes!

KONUNGEN.

Allt ginge för sig, men det snöpligaste . . .

Paus.

Jag har icke berättat det, jag väntar min gemål,
som jag i sista brevet bedt komma hit ner!

TORSTENSSON.

Det går icke an! Konungen får icke visa sig
svag!

KONUNGEN.

Och jag var det likafullt; när Erik Rålamb gick
ifrån mig, förlorade jag det stadiga gillande och den

otröttade beundran jag, tyvärr, behöfver . . . Och nu när Horn och Banér lämnat mig, känner jag ödsligheten än grymmare . . . Det är som om de två tagit min bättre del med sig!

Paus.

Säg något!

TORSTENSSON.

Det får jag icke!

KONUNGEN.

Säg! — Juden . . .

TORSTENSSON.

Kanske!

KONUNGEN.

Jag hatar honom egentligen i mitt hjärtas innersta; men jag tror likafullt, att denne man har en sändning i mitt lif, och det förekommer mig, som om Herrens gunst vore med honom! — Det förefaller mig numera, Lennart, som om alla vore i nåd, utom jag, och som om mina vägar icke voro de rätta. Allt viker undan för mig, men ingenting ger sig; hvar är Wallenstein, hvar är Tilly? Hvar är fienden och hvar är vännen? Hvar äro de förtryckta, som skulle försvaras, och hvar är förtryckaren? Jag förefaller mig vara inlockad i ett bakhåll för att klämmas mellan förhuggningar och brännas inne!

Paus.

TORSTENSSON.

Skall fästningen återlämnas?

KONUNGEN.

Den är redan återlämnad; gå och säg det åt Horn och Banér.

TORSTENSSON.

Och sedan?

KONUNGEN

bedröfvad.

Hemåt; som en slagen man, hem till vanära och glömska!

TORSTENSSON.

Det tror jag inte; men jag lyder!

Går.

KONUNGEN

ensam; vecklar ihop kartan och stoppar den i fickan; spänner om sig värjan; tar sin hatt och sätter den på hufvudet, som om han ämnade gå sin väg; — nalkas dörren, då Erik Rålamb störtar in.

Erik!

RÅLAMB.

»Så har Du ock blifvit svag som vi, Du har blifvit oss lik!»

KONUNGEN.

Ja, banna, banna Du, men hade Du burit min börda . . .

RÅLAMB.

Så hade jag hellre dignat, än jag kastat den! Det stora målet, den heliga saken, allt glömdes för fiendens guld. Hvad äro vi vordna annat än våra trosfränders afsky och ovänners förakt, en röfvande hop af främlingar; Magdeburg, den stora staden, för de Evangeliske en fast borg, är fallen, och fallen såsom *vårt* Sodom, emedan de våra hade den i sitt försvar.

KONUNGEN.

Förebrå mig, men jag har endast handlat så som jag kunnat; utan att jag haft det franska guldets att kasta åt soldaterna, skulle Frankfurt legat i aska, som Magdeburg . . . utan . . .

RÅLAMB.

Utan traktaten med Frankrike skulle Svenska Konungen haft fria händer mot Katolska Ligan, hvars hufvud är Tilly . . .

KONUNGEN.

Hvad påstår Du?

RÅLAMB

Har icke Konungen läst traktaten?

KONUNGEN.

Nej, jag har icke läst den!

RÅLAMB.

Icke? Men hela Tyskland har läst den, emedan den är tryckt, och hela Europa vet, att Svenska Konungen förbundet sig till neutralitet emot Ligan och Kurfursten af Bajern, samt till tolerans mot Katolikerna.

KONUNGEN.

Neutralitet? Hur skall jag då föra krig?

RÅLAMB.

Han har icke läst den?

KONUNGEN.

Ditt förakt kan jag icke lida längre; låt oss bli ovänner, Erik!

RÅLAMB.

Nej, jag har svurit drottningen, min härskarinna, att aldrig lämna min herres sida, förrän . . . förrän . . .

KONUNGEN.

Förrän Du lämnat honom åter i hans gemåls händer. Erik, res och hämta drottningen, hon skall vara i Stralsund vid detta laget!

RÅLAMB

tveksam.

Och det visste jag icke!

KONUNGEN.

Du behöfver icke veta allt! — Vill Du resa?

RÅLAMB.

Jag vill! Ty — hvad jag icke förmått, skall hon förmå!

KONUNGEN.

Gå i frid, och låt våra vägar skiljas!

RÅLAMB.

Och hvar råkas vi igen?

KONUNGEN.

Det vet endast Gud!

BRAHE

in.

Majestät! Stora nyheter!

KONUNGEN.

Tala fort!

BRAHE.

Kurfurstarne af Brandenburg och Sachsen hafva, skrämnda af Magdeburgs rysliga öde, sändt sina legater hit för att anhålla i ödmjukhet om förbund med Svensken!

KONUNGEN.

Lofvad vare Gud!

BRAHE.

Tilly drar sig söderut, och om våra förenade härar marschera nu, kunna vi hinna honom på slätterna, innan han nått bergstrakterna, för att skydda sig.

KONUNGEN

för sig.

Marcus, Marcus! —

Till Rålamb.

Hvar vi råkas igen? — Jo, i Leipzig!

Till Brahe.

Hvar är Gustaf och Johan!

BRAHE.

Utanför dörren?

KONUNGEN.

Äro de onda på mig?

BRAHE.

De äro mycket goda!

KONUNGEN

öppnar dörren.

HORN OCH BANÉR

in.

KONUNGEN

omfamnar dem, den ena först, den andra sen.

Gustaf, förlåt mig! — Johan, Du också! — Och
nu mot Södern; nu börjar kriget, mot Cæsar, mot
hedningarnes apostel!

Riddå.

AKT III.

- a) På en kyrkogård invid slagfältet vid Breitenfeld—Leipzig.
- b) I Auerbachshof.

En kyrkogård i förgrunden, hvilken utgöres af en kulle. Tre svenska kanoner planterade mellan grafvarne; till höger en liten bykyrka. Förgrunden döljer slagfältet, som ligger lägre. Fonden, på ofantligt afstånd, föreställer kullarne åt Leipzig med byar och stora landsvägen, aftonande i ytterst dämpade lointain-färger. Svag morgonbelysning. Kyrkan är upplyst inifrån, så att fönstrens färgade rutor framträda. Två dödgräfvare kasta upp en graf.

DÖDGRÄFVAREN I.

En fasans tid, en fasans dag, icke ens de döda
få ro!

DÖDGRÄFVAREN II.

Ja, hvad heter dagen?

DÖDGRÄFVAREN I.

Den sjunde september heter ju Helige Chlodwig.

DÖDGRÄFVAREN II.

Chlodwig? Hvem var det?

DÖDGRÄFVAREN I.

Prästen sade't nyss där inne i mässan. Jo, han var en Frankerkonung, som gjorde Frankrike till kristet land; den tiden var Frankrike och Tyskland ett och samma land, sa' prästen. Jo, och så sa' han, att Chlodwig, som var rättrogen kristen, bekrigade den tidens protestanter, som kallades för arianer, och slog dem . . .

DÖDGRÄFVAREN II.

Hvarför kallade du dem för protestanter?

DÖDGRÄFVAREN I.

Därför att de protesterade mot den enda saliggörande kyrkan . . .

DÖDGRÄFVAREN II.

Hör Du, vet Du inte att Lutheranerna också förkunna, att »vi tro på en helig allmännelig kyrka . . . de heligas samfund» . . . och mera sådant.

DÖDGRÄFVAREN I.

Det vill säga Lutheranerna äro katoliker då, all-denstund katolska kyrkan betyder den heliga allmänneliga . . .

DÖDGRÄFVAREN II.

Hvad fan pratar Du för smörja!

DÖDGRÄFVAREN I.

Sa' Du smörja? *Akta dig Du!*

DÖDGRÄFVAREN II

hotar med spaden.

Akta *dig* Du!

De fäkta med spadarne.

KVARTERMÄSTAREN

in.

Hvad är det, hvad är det! Gamla människor på grafvens rand kan inte hålla frid. Hvarför slåss Ni?

DÖDGRÄFVAREN II.

Därför att den där kättaren säger att Lutheranerna äro Katoliker, emedan de tro på *en* helig allmänlig kyrka . . .

KVARTERMÄSTAREN.

Mina barn, det finns bara en allmänlig kristen kyrka och det är den Lutherska. Den katolska kyrkan är för det första ingen kristen kyrka, emedan Påfven är antikrist, för det andra är den icke allmänlig, emedan det finns många andra.

DÖDGRÄFVAREN I.

Den reformerta då, hvad är den?

KVARTERMÄSTAREN.

Den?

Med fingret på näsan.

Den är ingenting. Slätt ingenting, emedan den ej existerar . . .

DÖDGRÄFVAREN II.

Nå, men våra vänner Brandenburgerne och Sach-sarne äro reformerta, då måste de ju existera!

KVARTERMÄSTAREN.

Jag tål icke motsägelser! Men om jag nödgas uttala hela min mening, så äro de ett djäfvulens påfund, ett satans anhang, förödelsens styggelse och de dödas ben... Hvem gräfver Ni graf åt?

DÖDGRÄFVAREN I.

Den som visste't. Det sägs den skall vara åt dem som stupa af den katolska bekännelsen...

KVARTERMÄSTAREN.

Är den kyrkan där katolisk?

DÖDGRÄFVAREN II.

Ja, den är en af de få, som stå kvar i den här ängden!

KVARTERMÄSTAREN.

Ären I katoliker?

DÖDGRÄFVAREN I.

Ja, lite?

KVARTERMÄSTAREN.

Då gån I till helvetet! ty här finns icke mycket eller litet, här gifs endast allt eller intet!

DÖDGRÄFVAREN II.

Stopp! jag bestrider!

KVARTERMÄSTAREN.

Tig! Jag tål inte motsägelser . . . Veten I, barn, hvarför denna beklagliga söndring inom kyrkan äger rum?

DÖDGRÄFVAREN I.

Nej!

KVARTERMÄSTAREN.

Jo, därför att I icke ansluten er till en och samma mening!

DÖDGRÄFVAREN II.

Hvilkens mening då?

KVARTERMÄSTAREN.

Till min; till vår!

DÖDGRÄFVAREN I

Så sa' Luther också!

KVARTERMÄSTAREN.

Och Luther hade rätt, ja! — Och veten I, huru denna beklagliga söndring inom kyrkan skulle kunna upphöra? Jo, därigenom, och endast därigenom, att I alla antagen min mening, vår mening. Det vore så enkelt, så naturligt, så . . . hvad skall jag säga . . . ?

DÖDGRÄFVAREN II.

Enfaldigt!

KVARTERMÄSTAREN.

Tig! Jag tål ingen kritik! — Hvad har man för sig där inne i kyrkan?

DÖDGRÄFVAREN I.

Man håller morgonmässan!

KVARTERMÄSTAREN.

Papistiska påfund, människoverk, flärd, vidskepelse, dårskaper. Veten I icke, att mässan är afskaffad?

DÖDGRÄFVAREN II.

Nej! Det synes väl det!

KVARTERMÄSTAREN.

Då skall jag min själ afskaffa'n!

DÖDGRÄFVAREN I.

Pass opp; Kurfurstens af Brandenburg premierminister herr Adam von Schwarzenberg är där inne och gör sin andakt . . .

KVARTERMÄSTAREN.

von Schwarzenberg, vår bundsförvandt . . .

DÖDGRÄFVAREN II.

Svenskens bundsförvandt och vår stridskamrat,
som beder för de Svenska och de förbundnes vapen-
lycka!

KVARTERMÄSTAREN

förlägen och bitter.

Jaså! jaså! jaha! — Det sker så mycket...
världen är blifven fyrkantig... och det som satt
bak sitter fram.. gärna för mig, gärna... gån för-
dörelsens väg, gån! Det finns många sätt! många,
många, många! Men jag tvår mina händer! Jag
— tvår — mina händer!

DÖDGRÄFVAREN I.

Herr Lutheran, var snäll och hör på mig, jag
skall hvarken komma med motsägelser eller kritik;
jag vill bara berätta något. Jag är född i Pfalz så-
som Lutheran; det var min barndomstro. Men fyra
gångar tvangs jag och de mina att antaga den Cal-
vinska kättarläran, tills slutligen Tilly kom och med
eld och svärd gjorde oss alla till katoliker...

KVARTERMÄSTAREN

i sina egna tankar utan att ha hört på.

... von Schwarzenberg, excellens gubevars...

DÖDGRÄFVAREN I.

Hvad sägs om den historien?

KVARTERMÄSTAREN.

Det är väl lögn förstås! Summan af saken,
mina barn, är den: gör Er plikt! och håll käft!

Går till höger.

PROFOSSEN

från vänster, åtföljd af soldathustrur.

Kvinnorna drage sig undan åt byn Podelwitz
och låte icke sin medfödda nyfikenhet förleda sig
att titta på bataljens vicissituter . . . af faran att råkas
af förlupna kulor . . . af . . .

JORDEGUMMAN

förr mjölnarhustrun i första akten.

PROFOSSEN.

Hvad tassar jordegumman här för

JORDEGUMMAN.

Ack jo, här väntas en nedkomst!

PROFOSSEN.

Passera då, gumma!

Till dödgräfvärne.

En högst viktig person: hon sköter rekryte-
ringen!

Till gumman.

Passera, passera! och låt se vi få en lång ryt-
tare, fotknektar ha vi nog!

JORDEGUMMAN

ut åt höger.

FÄTLVÄBELN

in, åtföljd af trosskusken — förr mjölnaren i första akten.

Trosskusk, trafva på! Ditt anspann väntar där borta i byn hos käringarna. Fort! för här kommer snart att smälla!

TROSSKUSKEN

snärtar med piskan.

Så smäller jag igen!

FÄLVÄBELN.

Och när plundringen börjar, så . . . tänk på mig om du har någon vagnsficka ledig!

TROSSKUSKEN.

Kan tänka de'!

Går.

FÄLVÄBELN.

Inte kan Du tänka, inte!

SKOLMÄSTAREN

med en hop pojkar, hvaraf en trumpetare.

Scha, scha, scha! Rättning, pojkar!

FÄLTVÄBELN.

Hvad säger ni nu, när kungen kommer?

POJKARNE.

Gud bevare konungen!

FÄLTVÄBELN.

— Och fosterlandet, Era lymlar! Har inte den där abracadabran lärt Er bättre?

SKOLMÄSTARN.

Se på, pojkar! Nu är jag kungen, och nu kommer jag: hvad säger Ni nu?

POJKARNE.

Gud bevare konungen och fosterlandet!

FÄLTVÄBELN.

Det var bra? Passera till vänster om trossen och öster om käringarna!

Vänta lite! Generalorder till ungdomen. Pojkar äro af naturen ett rysligt släkte, mera benägna för det onda än för det goda. När nu därför bataljen börjar och det hvisslar om öronen, böra pojkarne kasta sig framstupa ner på marken samt med venstra handens tumme och pekfinger fatta ett kraftigt tag i byxremmen, under det att den högra handens lång- och ringfinger... så här! — försiktigt öppnar den knapp, som naturen själf anvisat människan såsom utgångspunkt för de verkningar, en

starkare krutladdning utöfvar på den mänskliga organismen. Har jag uttryckt mig nog tydligt?

POJKARNE.

Nej!

FÄLTVÄBELN.

Väl: maxima debetur pueris reverentia, det betyder: pojkar skola lära sig icke allenast veta hut, utan också hålla sina underkläder rena! — Gån i frid! Valete!

POJKARNE

skratta.

FÄLTVÄBELN.

Detta är krigets nattsida! — Marrrrrsch!

POJKARNE.

Hurrrraah!

SKOLMÄSTAREN.

Hör nu, fältväbeln, om förlof, men skulle inte fältväbeln, som varit en liber studiosus, vilja säga gossarne ett allvarligt ord i en sådan stund som denna, då fosterlandets väl och ära stå på ett kast...

FÄLTVÄBELN.

Nej, jag kan inte säga sånt där Du menar; jag har varit med för länge och sett för mycket, hört för mycket. Supit och slagits har jag gjort hela

mitt lif, och därför har jag kommit hit. Skulle jag nu stå och lamentera och skrodera för ungdomen på gamla dar? Nej! Det får Du göra själf! —

SKOLMÄSTARN.

Oförbätterlig!

FÄLTVÄBELN.

Däremot ser jag en trumpetare hos dig! Har han courage, så ska' han få stå vid signalkanonerna där uppe!

SKOLMÄSTAREN.

Om den har courage! Nils, stig fram och blås förgaddring!

FÄLTVÄBELN

förskräckt, rusar fram och rycker trumpeteten ur gossens hand.

Nej, tyst för millioners millioner millioner . . . Gosse, Du vet icke hvad Du ämnar göra! Om Du rör vid messingsblecket med din lilla lortiga trut, så smäller de tre kanonerna där uppe, och då må Du tro: då börjas dansen, sjuttiofem tusen man, till häst, till fots, Kroater och Walloner, Svenskar och Sach-sare, Kejsrerliga och Spanjorer, Italienare och Skottar, Tartarer och Polacker, hela Europa ryker ihop där nere på slätten, som Du inte ser! För tusan, gosse, är du inte rädd för så mycket?

TRUMPETAREN

bryter på vestgötska.

Nä vars!

FÄLTVÄBELN

bryter på samma sätt.

Hvad för slag! Ditt tungomål röjer dig; Du är veskötte, Du som jag! Vass-pino å-dö! Landsman! Känner Du Erik Soop, som ska' föra veskötterne i dag? De' är bäsen de', fast han tycker mer om kortleken än psalmboken! — Nå din gässling, nu står Du där Du ställs, vid kanonerna hva?

TRUMPETAREN.

Ja vars!

FÄLTVÄBELN.

Hva gammal är Du, Nils?

TRUMPETAREN.

Jag är tio år på det elfte!

FÄLTVÄBELN.

Du är en halvkiösing, som vi säger i Boarås, vet Du hvad de' är?

TRUMPETAREN

stursk.

Det vet jag i, men husken annors än fältvävarn drista te säga't, skulle ja sätta fålafötter under en!

FÄLTVÄBELN.

Bra! Nu sticker Du in trumpeten och så tar Du den här fältbindeln om armen! Så är Du en kronans karl!

Sätter en gul bindel om gossens högra arm.

— Nu pojkar går ni, och hurrar först för Eran
Nils!

POJKARNE.

Hurrrraah!

Gå till höger.

SKOLMÄSTAREN

till Nils.

Säg vackert ajö nu, till sina kamrater!

TRUMPETAREN

kråmar sig.

Ajös me' Er, grabbar!

SKOLMÄSTAREN.

Det är inte vackert; inte vackert!

Går.

FÄLTVÄBELN.

Det är möjligt, men det är mycket mänskligt,
framför allt mycket pojkaktigt. Marsch nu, gubbe!

Tre artillerikonstaplar in med kanonviskor, intaga platsen
vid kanonerna, som de ansa.

FÄLTVÄBELN

till trumpetaren

Gå nu opp till kanonerna där och håll dig stilla.
Tänk dig att Du är en märkelig man och att Europa
väntar på dig!

TRUMPETAREN

går upp till kanonerna och ställer upp sig.

Två Afgahner till höger; lägga ut bönemattor och göra tyst bön på Muhamedanens sätt.

PROFOSSEN

in från höger.

FÄLTVÄBELN.

Hör du, profoss, hvad är det där för sällskap och hvad gör de för hokus pokus filiokus.

PROFOSSEN.

Det är afgahnska ryttare från Bethlen Gabors upplösta ströfkärer.

FÄLTVÄBELN.

Det är många hus i Herrans gårdar, men... såna här inhyses tycker jag inte om! Hör Du, är det sant att Du är hedning?

PROFOSSEN.

Döpt är jag inte, men... jag är Romany..

FÄLTVÄBELN.

Zigenare, vill Du säga. Hvad tror ni på för slag?

PROFOSSEN.

En Gud och allas fader!

FÄLTVÄBELN.

Då kan Du väl inte vara hedning, då?

PROFOSEN

halfhögt.

Fältväbeln; de säger att Tilly har gjort sig hård, att han är liksom frusen invändigt, så att intet svärd biter på honom; är det sant det?

FÄLTVÄBELN.

Det påstås att han är i förbund med fan, som alla papister för resten.

PROFOSEN.

Inte är de väl det! Men hör på: jag kan döfva svärd och skärpa också! — Jag söker på kyrkogården en halskota af en död man, den tredje halskotan uppifrån, för i den sitter det lilla benet, som heter luz . . .

FÄLTVÄBELN.

Det var ett fult namn på ett ben! Akta dig Du för bål och bila, om Du hålls med trolldom . . .

PROFOSEN.

Tror han på trolldom då?

FÄLTVÄBELN.

Nej, det gör han intel

PROFOSSEN.

Nå, om inte trolldom finns, hur kan det som inte finns straffas då?

FÄLTVÄBELN.

Jaså, Du är en så'n där frågare. Vet Du hvem den förste frågaren var? Det var djäfvulen! Gå nu åt helvete med dig! för här kommer fint folk!

Drar sig ut åt höger, följd af Profossen.

RUDOLF från andra akten och GUSTAF GUSTAFSSON, båda klädda i järnrustningar såsom ryttare.

GUSTAF G.

upprörd till Rudolf.

Gustaf Gustafsson kallas jag och är jag, men hvad batar det mig? Vanbörding icke, men oäkta; konungason, men frilloson! Min höge fader älskar mig, skrifver mig till, men får icke se mig. Och nu...

RUDOLF.

Lugna dig, Gustaf...

GUSTAF G.

Säg det! Nu skref min moder här om dagen och underrättade mig, att hon trädt i gifte med en man, som jag alltid hatat... Därmed står jag ensam i världen, mer ensamt än ett styfbarn, ty min fars maka har jag icke ens rätt kalla styfmor.

Gustaf Adolf.

RUDOLF.

Vet konungen om din moders giftermål?

GUSTAF G.

Det känner jag icke; tror det ej, men när han får veta det, tänker jag det skall kränka honom, kränka honom att en annan man äger den kvinna, som är min mor! —

RUDOLF.

Hvad söker Du här då? Hvad vill Du?

GUSTAF G.

Jag vill se honom, endast se honom innan han går till slaget, ty han *kan* falla; min mor sade alltid, att han skulle dö i sin ungdom, emedan han var Gudarnes älskling!

RUDOLF.

Tro icke sådant! Men vill Du se honom, så stanna här, ty hit kommer han för att ge signalen till slaget . . .

GUSTAF G.

Till det afgörande slaget, där jag ej får vara med, men väl Du! Jag skall sitta där i kyrkornet och se på; åskådare i stället för skådespelare, det är min saga! — Hvar är Luise?

RUDOLF.

Hon är på väg till Leipzigermässan med far . . .
Hvarför frågar Du så?

GUSTAF G.

Därför att vi äro vänner . . . Hennes vänskap för mig, sedan vi råkades första gången i Stettin, har utgjort en ljusning i mitt mörka lif . . .

RUDOLF

betänksamt.

Såå?

GUSTAF G.

Och vore jag icke konungason skulle jag göra henne till min gemål . . .

RUDOLF.

Jaså!

GUSTAF G.

Rudolf, jag tror mig veta du svärmar för din kusin; håll dina känslor inom skrankorna och hängif dig icke åt falska drömmar . . . Hör Du, ej är väl möjligt att min fader kan känna igen mig; han har nämligen inte sett mig sedan jag var fyra år!

RUDOLF.

Omöjligt att han skulle känna igen dig! — Ställ dig här bakom grafmonumentet, ty det kommer folk!

GUSTAF G.

Hvar? —

Går bakom ett monument.

Här? —

RUDOLF.

Där! — Och nu, farväl Gustaf; ditt öde är icke ljust, men Du är utan skuld och det är redan mycket . . . Du var min ungdoms vänskap, och Du gaf ljus åt mitt småaktiga grådagerslif . . . Om vi icke råkas igen, Gustaf, Gustaf, då skall Du äkta Luise, äkta henne, hör Du . . . lofvar Du det?

GUSTAF G.

Jag lofvar! — Men, om vi råkas igen?

RUDOLF.

Då, råkas vi i Auerbachshof efter slagets slut, efter segern, ty vi skola segra! Farväl!

De omfannas.

GUSTAF G.

Du afundsvärde, tunnbindarens son, Du får deltaga där nere i folkens och furstarnes strid, men jag, konungasonen, utan far och mor, jag . . .

Gråter.

Farväl!

RUDOLF

går hastigt ut.

Kurfursten af Brandenburg Georg Wilhelm och Kurfursten af Sachsen Johan Georg i järnrustningar in från höger.

K. AF SACHSEN.

Dit ha vi så kommit!

K. AF BRANDENBURG.

Nödda och tvungna; nödda till edsbrott mot vår herre, Kejsaren.

K. AF SACHSEN
halfhögt.

Därför skref jag också till kejsaren och bad honom om tillgift, emedan jag icke kunde handla på annat sätt. Finner min broder det klandervärdt?

K. AF BRANDENBURG
halfhögt.

Så mycket mindre som jag gjort det samma själf.

K. AF SACHSEN
räcker sin hand.

Det gör mig glädje! — Men min broder har inga trupper och folk att riskera som jag . . .

K. AF BRANDENBURG.

Emedan jag redan förlorat dem! — Hade icke dessa olycksaliga söndringar i troslärorerna mellan oss protestanter funnits, skulle främlingen redan varit drifven tillbaka i Östersjön . . .

K. AF SACHSEN
ifrigt.

Söndringar, ja! Voro vi icke Lutheraner en gång alla? Hvarför gick då Brandenburg och anslöt sig till Zwinglianismen?

K. AF BRANDENBURG.

Därför att Zwingli hade rätt!

K. AF SACHSEN

häftigt.

Han hade så fanen heller!

K. AF BRANDENBURG.

Seså för tusan . . .

K. AF SACHSEN.

Förbannad vare den stund, då tyska män började forska i det fördolda och förde trossaker under diskussion . . . Man blir ju vanvettig bara detta kommer på tal . . . jag blir alldeles vild, när jag hör namnen Zwingli eller Calvin i stället för Jesus Kristus. Min dröm var en gång att se *en* kristen kyrka byggd på apostoliska tron, som vi alla bekänna . . .

K. AF BRANDENBURG.

Hvem har icke drömt den drömmen! — Kan-
ske det är den, som skall förverkligas efter hvad
som nu skall ske där nere!

Pekar på slagfältet.

K. AF SACHSEN.

Där nere, framför Leipzig, där för hundra år
sedan tvedräktens djäfvul släpptes ut, i mitt Leipzig,
där hittills fredliga näringar blomstrat, världshandel
vid sidan af vetenskaperna . . . där skall sås med

tårar och vattnas med blod, skördar, dem vi icke få se . . . ett enda tyskt folk och kanske *en* kyrka! — Hvarför börjar icke slaget?

K. AF BRANDENBURG.

Man väntar endast solens uppgång!

K. AF SACHSEN.

Alla vänta på solen, Guden, som låter skina lika på rättfärdiga och orättfärdiga!

K. AF BRANDENBURG.

Måtte mörkret snart vika, då! . . .

Schwarzenberg kommer ut från kyrkan, från hvilken höres katolsk sång och orgelspel.

Där kommer min vän Schwarzenberg! Är det icke märkvärdigt att jag lättare fördrager hans katolicism än brors Calvinism?

K. AF SACHSEN.

Vi måste lära oss att ha fördrag med hvarandra alla, alla!

De gå emot Schwarzenberg, stiga upp på höjden vid kanoerna, där de betrakta slagfältet nedanför med kikare.

Fabricius och Grubbe in. Afghanerna, som stått orörliga, börja åter sina böner.

GRUBBE

till Fabricius.

Jag är kommenderad hit att följa slagets gång och sedan rapportera förloppet hem till Rikskansleren.

FABRICIUS.

Väl, då hålla vi oss tillsammans! — Men säg, hvad är detta för sällskap?

Antyder Afghanerna.

GRUBBE.

Det är några Muhammedaner, som kommit med bland Cochtitzkys ryttare och som ej få deltaga i bataljen emedan de äro okristna.

FABRICIUS.

Såå! Hvad är det de läser!

GRUBBE

lyss till Afghanerna.

Al ilah, Allah . . .

FABRICIUS.

Jaså, det är den bönen . . .

GRUBBE.

Hvad betyder det de säga?

FABRICIUS.

Det betyder: »Det gifs ingen annan Gud utan Gud; denna ende sanne, store och högste Gud har sitt väsen genom sig själf, är evig, icke född och föder icke, är sig själf tillfyllest, uppfyller universum

med sin oändlighet, allsmäktig, allvis, allgod, barmhertig och oföränderlig i sina beslut.»

GRUBBE.

Det är ju samme Gud som vår, då?

FABRICIUS

tiger.

GRUBBE.

Och nu bedja de för våra vapen! —

FABRICIUS

tiger.

Marcus, Brandmästaren (förr Fogden i Wolgast) samt åtta andra judar i hvita Thallis; två judar bära på stänger det heliga skåpet, i hvilket Thorarullarne (De fem Mose Böcker) förvaras. Marcus och Brandmästaren bära raka silfverbasuner; en jude bär ett vädurshorn. Skåpet nedsättes och öppnas; Thora uttages och mottages af två man under bugningar och andra ceremonier, hvarpå Thora uttages ur sin linda.

FABRICIUS.

Hvilken styggelse!

GRUBBE.

Det är judarne!

HRASAN

Föreläsaren läser ur Thora sedan den med vädurshornet blåst.

»Jag är Herren din Gud, som har utfört dig utur Egyptens land utur trädromshuset. Du skall inga

andra Gudar hafva för mig. Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, ty Herren skall icke låta honom blifva ostraffad som hans namn missbrukar.»

GRUBBE.

Det är ju tio Guds bud efter doktor Luthers katekes!

FABRICIUS

läggande ett finger på munnen.

Lagens trälar, som endast kunna bjuda och banna; icke ett ord om det glada budskapet, icke ett ord om frid och välsignelse!

HRASAN,

som tyst läst till slut de tio Buden, höjer nu rösten.

»Och Herren talade till Mose och sade: Tala till Aron och till hans söner och säg: Så skolen I välsigna Israels barn, sägande till dem: Herren välsigne dig och bevare dig! Herren låte sitt ansikte lysa öfver dig och vare dig nådig! Herren vände sitt ansikte till dig och gifve dig frid!»

GRUBBE

till Fabricius.

Präst, präst, det är ju vårän »Herren välsigne oss!» Och samma Herre, samma tjänare! En Gud och allas fader!

HRASAN

läser.

»Rasen, I folk, men bäfven och lyssnen till, I alla fjärran länder! Rusten Eder, men bäfven! Fat-

ten beslut! Det varder om inte! Utfärden befallning! Den skall icke verkställas, ty med oss är Gud! Immanuel!

GRUBBE.

»Med oss är Gud», Immanuel, det är ju Svenska lösen i dag!

Nu bryter solen fram och belyser kyrkan: en procession af korgossar, klädda i helt hvita dräkter, kommer ut sjungande Ave regina coelorum, företrädda af en, som bär en fana med Jungfru Maria i guld på blått fält. Sex Lutherska präster ansluta sig till Fabricius. Kurfursten af Brandenburg och Kurfursten af Sachsen peka utåt slagfältet och lyfta hattarne; trumpetargossen blåser attack; trummor och pukor svara. Marcus och Brandmästaren blåsa i silfverbasunerna under det de åtta andra judarne hölja sig i de hvita dukarne; Afghanerna ropa: Allah, Il Allah! De Lutherska prästerna ropa med blottade hufvun, högt lyftade händer: Med oss är Gud! Judarne svara: Immanuel! Immanuel! — De tre artilleristerna ha tändt luntorna och närma dem fänghålen. Gustaf Gustafsson har aftagit sin hjälm, faller på knä och knäpper de lyftade händerna till bön. Kurfurstarne bli stående, men Schwarzenberg gör korstecknet och faller på båda knäna; korgossarnes procession likaledes. Alla ha anlagt gula fältbindlar.

Ridån faller.

I Auerbachshof i Leipzig. Förgrunden utgöres af ett parti af Auerbachskällaren, där några af doktor Fausts äfventyr sägas ha passerat. Taket består af korshvalf; på väggarne synas två kolossala träsmålningar med motiv ur Faustsagan. I fonden ett stort porträtt af Luther. Vinfat upplagda utmed väggarne; bord, stolar, bänkar; från taket nedhånga kransar med löf, blommor och ljus.

Andra planet: perspektiv af vinfat omväxlande med bord och bänkar; längst bort i fonden synas basarbutiker med brokiga väfnader, glasvaror, böcker, planscher o. s. v. Musikläktare till venster.

Vid ridåns uppgång står värden för Auerbachshof i förgrunden jämte tunnbindaren i samtal. Utifrån höres klockspel omväxlande med ringning, hornmusik, sång och orgelmusik, fanfarer, hurrarop och skott. Obs.! Festen till segerns firande föreställes pågå i stora festivitetsalen invid.

VÄRDEN.

En välsignad Herrans dag! Tilly, den oöfvervinnelige, slagen i grund, sårad, halvdöende, på flykten . . .

TUNNBINDAREN.

Och tretton tusen döda människor på slagfältet!

VÄRDEN.

Hur så? Genom döden till lif och uppståndelse.

TUNNBINDAREN.

Och plundring! De kejserligas läger plundras nu, och Ligans krigskassa är tagen.

VÄRDEN.

Hvar har Du lärt denna afvoghet mot dina befriare?

TUNNBINDAREN.

Hemma i Stettin; där jag måste betala fem hundra gyllen i brandskatt och hvilka jag icke rådde att betala; därför har jag kommit hit till Leipziger-mässan för att få in mina fordringar . . .

VÄRDEN.

Och därför tog du gumman och flickan med dig?

TUNNBINDAREN.

Icke därför; men det hör inte hit!

VÄRDEN.

Du kraxar, tycker jag, och Du borde hellre hålla dig ute bland kråkorna på slagfältet än komma hit och störa en glädjefest, där alla tyska män med själ och hjärta kunna förena sig i en hyllning till hjälten — befriaren från Norden!

TUNNBINDAREN.

Som befriat mig från fem hundra gyllen . . .

VÄRDEN.

Skäms, tunnbindare, skäms för ditt småsinne på en dag så stor som denna, då fredens välsignelser skola hela såren efter hundraåriga strider . . .

TUNNBINDAREN.

Strider om påfvens skägg och kejsarens nya byxor, om nådavalet och rättfärdiggörelsen, om tron eller gärningarna . . .

VÄRDEN.

Ut korp! eller hetsar jag folket på dig!

TUNNBINDAREN.

Säg det! Minns profetens ord: »Ve eder, som längtar efter Herrens dag. Hvad viljen I med Herrens dag? Den är mörker och icke ljus. Jag hatar, jag föraktar edra fester och hafver intet behag till edra högtider; och edra gödda kalvvar vill jag icke se. Haf bort ifrån mig dina sångers buller; dina harpors spel vill jag ej höra!»

Går.

Folk börjar samlas; borgare, soldater, studenter.

FÄLTVÄBELN

in; till värden.

Detta är således det berömda . . . hvad var det det hette?

VÄRDEN

rabblar upp.

Auerbachshof med den berömda Auerbachskäl-
laren. Enligt sägen skall doktor Faustus här drifvit
sina hokuspokus, hvilket finnes afbildadt där på väg-
gen. Men större berömmelse har stället genom en
historisk tilldragelse, hvilken just i dag får sin fulla
betydelse. Det var nämligen anno 1519 som Luther,
efter sjutton dagars disputation med doktor Eck här-
städes mottog sin vän Auerbachs gästvänskap; och
ur detta fat — det är äkta Rauenthaler — styrkte
han sina medtagna krafter!

FÄLTVÄBELN

knackar på fatet.

En vacker pjes!

VÄRDEN.

Fem tusen kannor!

FÄLTVÄBELN.

Fem tusen? Åh, Du store?

VÄRDEN.

Och i dag skall Svenske konungen, som lofvat
hedra vår mäsas . . .

FÄLTVÄBELN.

Ska' det mässas också?

VÄRDEN

retad.

Vi kallar det för mässa när vi hålla årsmarknad... Svenske konungen, säger jag, skall tömma en bägare för den vunna segern, när han kommer hit...

Ilsket.

Har jag uttryckt mig tydligt nog?

FÄLTVÄBELN.

Jo bevars, men kungen tömmer inga bägare...

VÄRDEN.

Nå, glas då, remmare, stop, kannor, ankare, pipor... hvad i helvete Ni behagar!

FÄLTVÄBELN

för sig själf.

Fem tusen kannor?

VÄRDEN

rasande.

Femtio tusen, fem hundra tusen millioner, om Ni behagar! Flå mig som en torsk, om Ni tror jag står här och ljuger; och att doktor Mårten Luther druckit ur den, kan Ni få se pergament på... med sigill, stämplor, autografer, silke och parapher! Duger det?

FÄLTVÄBELN.

Har ni hört att, drottningen af Sverge kommer med?

VÄRDEN.

Ja, jag har det! Hon är där inne redan!

FÄLTVÄBELN.

Och så kommer studenterna från Wittenberg i karnevalståg... Studenterna! Förstås det?

VÄRDEN

skriker.

Ja!

FÄLTVÄBELN.

Skönt!... Där är Kvartermästaren! — och Trumpetargrabben!

KVARTERMÄSTAREN.

En Herrans dag, en välsignad dag!

FÄLTVÄBELN.

För oss, ja! Men Herren känner de sina.

Till Trumpetarpojken.

Nå, din snorvas, Du blåste Victoria, Du!

TRUMPETAREN.

Ja, vars!

Gustaf Adolf.

FÄLTVÄBELN.

Här ser Ni emellertid Auerbachshof; där sitter doktor Faust, och där hänger doktor Luther; där ligger Luthers Rauenthalerfat om fem tusen kannor, och här skall festen stå!

KVARTERMÄSTAREN.

Fältväbeln! Hör!...

FÄLTVÄBELN.

Jag hör.

KVARTERMÄSTAREN.

Jo, detta vill jag säga: det har liksom försigtigt gått en rubbning

pekar på pannan.

här inne!

FÄLTVÄBELN.

Har han blifvit rubbad?

KVARTERMÄSTAREN.

Nej, förstå mig: inte jag, men någonting annat... jag har upphört att forska i det fördolda...

FÄLTVÄBELN.

Och börjat dricka, kanske?

KVARTERMÄSTAREN.

Inte just det, men jag har slutat med öfverdrifterna...

FÄLTVÄBELN.

Det finns alltså frestelser numera?

KVARTERMÄSTAREN.

Nej, det går jag inte in på! Om att dricka är en likgiltig handling, så är det icke en frestelse... om jag således skulle dricka, är detta en helt enkel och naturlig sak...

FÄLTVÄBELN.

Jo, jag tänker det!

KVARTERMÄSTAREN.

Och alltså icke någon frestelse.

FÄLTVÄBELN.

Kors, en sådan Jesuit, som gått och blitt omvänd baklänges!

KVARTERMÄSTAREN.

Genom strid till frid! Jag har upphört att strida mot begären, och... jag har fått frid.

FÄLTVÄBELN.

Alldeles som Kurfursten af Sachsen, som helt hastigt upphörde att strida, vände ryggen åt Tilly och föll in i språngmarsch... frid vare honom! — och dig, gamle hycklare!

Går.

KVARTERMÄSTAREN
går.

Ja, si det där förstår Du inte!

POJKAR
in.

TRUMPETAREN
högfärdig.

Hvad vill Ni här?

POJKE I.

Vi skulle bara titta — på dig!

TRUMPETAREN.

Hut, pojkrackare, jag är Hans Majestäts stabs-
trumpetare! och det var jag som förde an slaget,
det vill säga, det var jag som började.

POJKE II.

Jaså, det var Du som började! Vet Du hvad
den får som börjar . . .

TRUMPETAREN.

Om Du duar mig, så skall jag hamla dig!

POJKE II.

Äh, hör på Nisse, som ska' åma sig!

POJKE I.

Slå'n på käften, så han inte kan blåsa rent mer!

TRUMPETAREN.

Akta Er så jag inte går och talar om för kungen. Ja, jag känner kungen jag, för han klappa mig på hufvut och sa' att jag var stor, och nu ska' jag blåsa till taffeln, men den som rör mig, han får rida trämärn som en in-sub - - - ordinations - - - förrädare! Vet Ni hvad det var?

POJKE I

lipar och springer med de andra.

Erik Rålamb, svartklädd som förr med hvita och röda plymer i hatten; Gustaf Gustafsson klädd som student.

RÅLAMB

häftigt upprörd.

Och därför kom Du hit, endast därför?

GUSTAF G.

Endast för att se honom, som *är* min fader, men ej får vara det!

RÅLAMB.

Må ske, men jag finner ögonblicket illa valdt, då konungen nu nyss efter ett års skilsmässa fått återse sin gemål.

GUSTAF G.

Det kan så synas, men tänk dig min ställning . . .
Alla mina kamrater, studenterna från Wittenberg, få

komma hit att hälsa hjälten från Norden; jag ensam får icke!

RÅLAMB.

Men Du fattar väl, att din person inför drottningen aldrig kan vara annat än en påminnelse och ett lefvande vittnesbörd om den synd, som hennes gemål begått . . .

GUSTAF G.

Ett kärlekens barn är jag kallad och i synd född, ty kärleken är synd . . .

RÅLAMB.

Den olofliga kärleken, ja!

GUSTAF G.

Som *jag* icke öfvat, men väl *han!*

RÅLAMB.

Och som ingen människa har rätt att förebrå honom, ty den saken har han försonat med ånger och bättring. Lyd mig och håll dig undan! Låt hjälten fira sin seger ostörd af förebråelser från ett förflutet, som han fördömt och likväl icke kan göra ogjordt. Tänk dig om drottningen skulle komma — hon är där inne i festsalen — så hade Du förstört hennes glädje också, kanske hennes kärlekslycka, då hon sannolikt skulle tro sin gemål hafva tillställt detta möte!

GUSTAF G.

Jag skall hålla mig undan, men jag går icke, ty jag har lofvat vänta någon här just!

RÅLAMB.

Det är Rudolf! — Är Du säker att han lefver?

GUSTAF G.

Säker är jag icke. Han var med bland Cochitzkys ryttare.

RÅLAMB.

Som skötos ner, hvarenda man af Torstenssons kartower . . .

GUSTAF G.

Vet Du detta, eller förmodar Du det blott?

RÅLAMB.

Jag vet det! Och han är död, såvida han icke flytt.

GUSTAF G.

Rudolf flydde icke!

RÅLAMB.

Då är det Luise Du väntar!

GUSTAF G.

Det vet Du alltså? Ja, jag väntar henne!

RÅLAMB.

För att trösta henne, ty Du älskar henne.

GUSTAF G.

Ja.

RÅLAMB.

Men *hon* älskar Rudof, Rudolf som lefvande eller död! Ja, sådant är lifvet!

GUSTAF G.

Och det vet Du!

RÅLAMB

ser sig om.

Tyst!

GUSTAF G.

Du var och hämtade drottningen? Gör hon min fader lycklig!

RÅLAMB.

Lycklig? Lycka? Lyckas? Hvad *är* det? — Jo, det som varit! Jag var en gång min konungs vän, men är det icke mer, sedan han återfick sin gemål. Jag är öfverflödig, jag går i vägen, man skrattar åt mig, min tid är ute. Kan Du tänka dig så galet: jag är svartsjuk på drottningen!

GUSTAF G.

Det går an att det icke är på konungen.

RÅLAMB.

Gustaf! Jag är svartsjuk på båda! Nu har Du min hemlighet!

GUSTAF G.

Du är född till olycka, Du som jag...

RÅLAMB.

... Jag kan icke se min store konung som älskare... det är mig vämjeligt och upprörande; jag tål icke att en kvinna rör vid hans själ, slingrar sina små tankar omkring hans; när han talar vid henne försvinner hvarje upphöjdt drag i hans ansikte, han ser dum ut, sänker rösten för att inte skrämma henne, och guden som plägar åska, han stiger ner och — läspar...

GUSTAF G.

Och Du älskar henne likafullt?

RÅLAMB
vildt.

Jag såg dem tillsammans i morgse... hon är skön, det kan inte nekas, och mina känslor kommer ingen människa vid, så länge jag döljer dem...

GUSTAF G.

Dölj dem bättre, Erik!

RÅLAMB.

Bättre? Det kan ingen!

GUSTAF G.

Hur gammal är Du, Erik Rålamb?

RÅLAMB.

Jag har fyllt tjugu år; jag är en *man* alltså, som
pröfvat lifvet och lärt något och vet något. Men Du
är ett barn Du, Gustaf, med dina femton år . . . dock,
när kärleken kommer, skall Du se hur Du växer . . .

EN PAGE

in.

Hennes Majestät Drottningen väntar Kammar-
herren Rålamb i festsalen.

Går.

RÅLAMB

till pagen.

Till tjänst!

Till Gustaf G.

Hon fruktar åtminstone icke min närhet.

Tar af sig hatten och putsar fjädrarne.

GUSTAF G.

Akta fjädrarne att Du icke bränner dem på
solen, och så ramlar ner som en plockad fågel!

RÅLAMB.

Tror Du att de äro lånta?

GUSTAF G.

Af en struts, ja! — Nu flyger jag, sa' strutsen!

RÅLAMB.

Ja, nu flyger *jag!*

Går.

Luise och Modren in; Gustaf G. emot dem.

GUSTAF G.

Luise, kom här och sätt dig!

MODREN.

Hvad skall det betyda?

GUSTAF G.

I känner mig och I känner Rudolfs öde.

LUISE.

Är det visst att han stupat?

GUSTAF G.

Ja, det är visst...

LUISE

sjunker ner på en bänk.

GUSTAF G.

Luise vet kanske att Rudolf tog ett löfte af mig innan han gick i striden?

MODREN.

Hvad är det för löfte?

GUSTAF G.

Att jag skulle anhålla om Luisers hand. Nu resa sig emellertid vissa hinder för detta löftes infriande.

MODREN.

Jo, jag tänker det!

GUSTAF G.

Min höga börd...

MODREN.

Hör nu: för det första finner jag ett oöfverstigligt hinder i herrens bristande uppfostran. Ty att så brutalt upptaga ett friarärende innan ännu flickans käresta kallnat, inger icke förhoppningar om en hänsynsfull make. Men det gifves äfven ett annat hinder...

GUSTAF G.

Jag har makt att undanröja hinder...

MODREN.

Vänta lite! Tunnbindarnes skråstadga förbjuder
åldermannens döttrar att gifta sig med en vanbör-
ding...

GUSTAF G.

Vanbörding?

MODREN.

Frilloson, då, oäkta om herren behagar!

GUSTAF G.

O, min fader, hvi har Du gjort mig detta?

MODREN.

Därmed kan den historien anses vara avslutad!
Kom, Luise!

GUSTAF G.

sätter sig förkrossad vid ett bord.

MODREN.

Kom Luise! Här är icke vår plats i festens
salar; vi ha andra plikter, som kalla oss till sorgens
boningar.

GUSTAF G.

Låt mig följa min vän till grafven åtminstone!

MODREN.

Nej!

GUSTAF G.

Utstött; ingenstädes hör jag hemma; ingens glädje får jag dela, ingens sorg!

Åke Tott och Fredrik Stenbock in, något muntra.

TOTT

tar Luise om lifvet och vill kyssa henne.

Kärlekslycka är segrarns lön!

GUSTAF G.

drar värjan.

Stå, slyngell!

TOTT

drar värjan.

Dö, pojke!

STENBOCK

går emellan.

Icke här! Icke här! Konungen kan komma . . .

GUSTAF G.

Så må han komma med straff åt nidingen!

TOTT.

Vet Du hvem *jag* är!

GUSTAF G.

Vet *Du* hvem jag är?

TOTT.

Det behöfver jag icke veta, men Du skall minnas att jag är Vasablod, Erik XIV:s dotterson!

GUSTAF G.

Af Månsdotters blod alltså! Men jag är konungason och heter Gustafs-son!

TOTT
till Stenbock.

Är *det* han?

STENBOCK.

Det vill så synas!

TOTT.
till Gustaf.

Frände, alltså, förlåt mig!

GUSTAF G.

Er skymf mot mig, ja; men ej mot denna jungfru!

STENBOCK.

Tyst! Drottningen kommer.

Luise och Modren draga sig något undan. Drottningen in med Erik Rålamb och åtföljd af hofdamer.

DROTTNINGEN
till Rålamb.

Hvad försiggår här?

STENBOCK.

Majestät, endast en gammal bekanskaps förnyande, framkallad af krigets oberäkneliga växlingar . . .

DROTTNINGEN.

Det är osant! Hvem är flickan där med den gamla?

MODREN

fram, på knä.

En oskyldig flickas moder, som ber om rättvisa och skydd för sitt barn?

DROTTNINGEN.

Hvad har händt?

MODREN.

Denne öfverste, Tott heter han, har skymfat min dotter, som är i sorg efter sin käreasta, hvilken stupat på svenska sidan mot de kejsrerliga.

DROTTNINGEN.

Är det sant, Tott?

TOTT.

Om man så vill!

DROTTNINGEN.

Nu går Tott till fältmarskalken och lämnar af sin värja; därpå afvaktar han konungens befallningar! —

Till Modren.

Gå i frid! Så; nog nu! Nog!

Till Rålamb, antydande Gustaf G.

Hvem är den unge mannen?

RÅLAMB.

En student från Wittenberg!

DROTTNINGEN.

Såå? Men han bär ett skärp, som endast universitetets nobiles äga föra!

RÅLAMB

tiger förlägen.

DROTTNINGEN.

Och så . . .

Ser forskande på Gustaf G.

. . . Det är han!

Till Rålamb.

Denna infamie kunde man dock ha besparat mig!

GUSTAF G.

Icke är skulden min om jag är en infam, och icke heller mitt felet om jag stör eder fest, drottning.

DROTTNINGEN

vänder ryggen och går. Till Rålamb.

Hvarför skulle jag erinras om detta, nu, just nu, då min hjälte står så hög, så ren som aldrig förr? Låt oss gå!

NILS BRAHE

in, emot dem.

DROTTNINGEN.

Brahe! Hvem har skickat efter honom? Jag kan icke lida honom och hans dufvoögon, som alltid påminna mig om kusinen Ebba!

Vänder, men går nu mot den inträdande Schwarzenberg.

... Ännu en! Skydda mig då, Erik! mot denna, min broders onda ande, jesuiten

hviskar

och kejsarens vän!

Vänder mot fonden, men möter sin broder, Kurfursten af Brandenburg.

Och där är han själf, affällingen i vår familj, som blef Calvinist för att åstadkomma söndring att han måtte få härska. För mig bort härifrån, Erik, jag är ju som en ringad hjort.

Marcus och Brandmästaren in.

Och dessa judar! — Hur skola vi kunna förena oss med kättare i den fest, som skulle i dag lyfta trosförvandters sinnen vid minnet af vår kyrkofader doktor Luther?

RÅLAMB.

Majestät! Konungen har redan utbedt sig att festen ej skulle få karaktär af Luthersk, då här så många olika bekännare äro samlade som vänner. Särskildt vägrar han mottaga borgerskapets inbjudning att dricka minnesbägaren till vår reformators

ära, emedan denna handling skulle väcka upp en Bartholomeinatt!

DROTTNINGEN.

Schwarzenberg kommer ner mot mig . . . Erik, sök en utväg!

RÅLAMB.

Omöjligt, majestät! Brandenburg är vår enda säkra vän, Sachsaren vår säkra ovän!

SCHWARZENBERG

till Drottningen.

Majestät, tillåt Er tjänare frambära sina lyckönskningar och ett välkommen på tysk jord!

DROTTNINGEN.

Tack, Excellens!

SCHWARZENBERG.

. . . Och som ett uttryck af mina trosförvandters oförställda beundran och tack för visad fördragsamhet öfverlämna denna obetydliga gåfva till minne af dagen vid Breitenfeld.

Lämnar ett diamanthalsband, som liknar ett radband.

DROTTNINGEN

betraktar gåfvan.

Skall jag nu bära Ert halsband?

SCHWARZENBERG.

Maria Eleonora af Brandenburg har förr burit Hohenzollerns juveler!

DROTTNINGEN.

Väl; jag mottager gåfvan som en sinnebild af det band, som håller mig vid mitt gamla fosterland. Tack!

SCHWARZENBERG.

Nej, det är jag, som är den tacksamme!
Går in i en grupp.

DROTTNINGEN.

Ser nogare på halsbandet. Till Rålamb.

Fy! Det är ett radband! Tag bort det! Eller . . . skicka det till min lilla Kristina att leka med; hon tycker om juveler!

RÅLAMB

mottager halsbandet.

En sällsam leksak och en underlig gåfva!

DROTTNINGEN.

Allting är så sällsamt här, och så annorlunda än jag väntat mig! Allt och alla! — Är jag kommen bland vänner, som skulle samlats i en stor segerfröjd; de se ju ut som de ville bitas, men ej vågade.

Halfhögt.

Jag trodde mig få möta en efterlängtdad make, men jag råkar en kall, räknande väbel, som förebrår mig att jag ej medförde flera kanoner och annat krigstyg. — Jag förstår icke krig, men jag vet att här är något som ej är rent. Man säger att konungen tagit pengar af katolske Kardinalen Richelieu mot att lämna de påflige i fred. Är det sant, Erik?

RÅLAMB.

Det är sant.

DROTTNINGEN.

Är det också sant, att svenske konungen upptagit i sin armé fem tusen af Tillys katolska soldater?

RÅLAMB.

Det visste jag icke, men är det så . . .

DROTTNINGEN

hviskar.

Jag vet det! Och jag vet än mer: att han underhandlat om förbund med ärkefienden Wallenstein.

RÅLAMB.

Det ha vi länge misstänkt, men icke vetat. »Emedan Du glömde din frälsnings Gud och icke ihågkom din starkhets klippa, därför planterade Du med främmande rankor; om dagen omhögade Du

.....

din plantering och om morgonen vårdade Du ditt vinfält, men skörden uteblef på besittningens dag och sorgen blef svår.»

DROTTNINGEN.

För mig bort härifrån, Erik, ty mitt hjärta är tungt! Allt hvad mig syntes stort, högt och rent, är draget ner i grus och stoft.

RÅLAMB

följer Drottningen utåt till höger.

Jag skulle kunna säga, att det är livets hårda lag, att änglar icke bo på jorden, att den, som vill taga styret ur försynens hand, går på grund, att de renaste skola släpas i smutsen för att de skola märka, att där icke är *en* ren! Men jag säger blott: »endast fåfänglighet och lögn äro alla människor, låga som höga; i vågskålen fara de uppåt; de väga tillsammans mindre än intet.»

Ut.

Horn, Banér, Torstensson in; allvarliga, betänksamma, sätta sig vid ett bord nere på scenen, något på afstånd från folket.

HORN.

Säg något!

BANÉR.

Det är väl åt mig, som alltid skall gå och tala hufvut af mig! — Nåväl: Målet är vunnet, Nordtyskland och Östersjöstränderna äro rensade från

de kejserliga, från Italienare, Spanjorer; Norden har drifvit Södern tillbaka inom dess gränser, och jämvikt har blifvit återställd. Efter ett vunnet slag såsom detta, hvad brukar följa? Gustaf?

HORN.

Fred!

BANÉR.

Lennart?

TORSTENSSON.

Fred!

BANÉR.

Johan? Fred! — Om nu fred icke följer, hvad har man då anledning kalla segraren? Johan? — En stridslysten äregirig, som krigar för krigets skull, för bytets kanske, och framför allt för personliga syften.

TORSTENSSON.

Tala icke så, konungen kan höra oss.

BANÉR.

Nej, ty han har upphört att höra oss — alltsedan »Frun» kom. Och frun i huset tycker icke om oss. Mig synes våra bästa dagar äro gångna, och det, som nu kommer, är bara olust! Tänk Er att på denna segerns och medgångens dag ser jag med vemod tillbaka på nödens och motgångens, den unga hänförelsens tid, då vi kommo som landstrykare, men fulla af mod och hopp och tro.

TORSTENSSON.

Johan har rätt; motgången bäres af de flesta;
men medgången af ingen!

HORN.

Känner någon vår konungs planer?

BANÉR.

Till en del; kriget skall fortsättas; i morgon
sker uppbrott, genom Thüringen, till Rhen och så
till Frankfurt.

TORSTENSSON.

Hvarför till Frankfurt och icke till Wien?

BANÉR.

Frankfurt är ju kröningsstaden; Ostfrankernas
gamla konungaborg — Vestfrankernas heter Paris. —
I Frankfurts rådhus ligger den gyllene bullan —
och i Frankfurt finns en synagoga!

HORN.

Tyst, Johan!

BANÉR.

Låt mig prata Du!

HORN.

Den, som dricker . . .

BANÉR.

Han kannstöper, ja! — Ser ni, det här med de franska pengarne, som gräfver mest i oss såsom syndapengar, var inte så galet som det såg ut! Frankrike och Tyskland, Vestfranken och Ostfranken äro ju från begynnelsen ett. När nu kejsar Carl den femte, en Spanjor, en man från Södern, som knappt kunde tala tyska, började sträcka armarna åt norden och kväfde Flandern i sin omfamning, så vaknade Fransmäns och Tyskars gamla slätkänsla; Henrik den Andre ingår ju förbund med kurfursten Moritz af Sachsen mot usurpatorn Carl den femte, med den påföljd, att Fransmännen tog Lothringen med Metz, Toul och Verdun. — Lägg märke till Verdun, där en gång Frankiska riket delades, så att Frankrike och Tyskland uppstodo.

HORN

skämtsamt.

Vill inte Johan dricka något?

BANÉR.

Tycker Du att min fantasi behöfver eldas? Eller min tunga oljas? . . . Emellertid: Kurfursten af Sachsen utskreks den gången som en riksförrädare, men var det icke, ty nu hade med hans hjälp Fransmannen skjutit in en kil mellan Spanska Flandern och Habsburgska kronländerna, och den spanska satan, som efter Amerikas eröfving gapade öfver hela Europa, ville ju från Flandern göra strandhugg i England och hotade ju nyligen själfva vårt Göteborg. Hvad var det för ena vi jagade ur Pommern, ur Mecklen-

burg? Jo, Spanjorer och Italienare: Torquati Conti, Spinola, Maradas, Colalto, Merode, Montecucculi och fan och hans mor. Och mot hvilka slogos vi nu här utanför Breitenfeld—Leipzig? Mot Colloredo, Isolani, Chiesa, Balderon, Piccolomini, Strozzi: Italienare och Spanjorer; och nu, när vi gå mot Rhen, floden där Fransmän och Tyskar skulle sitta och nicka öfver åt hvarann som vänner, så ha vi Ossa, Don Silva och hvad de allt heter, Spanjorerna! Summa summarum: Franska alliansen är vår konungs största statsmannahandling, ty därmed upphörde han att vara en bornerad sektgeneral och blef en statsman, som hedrar sina lärare Hugo Grotius och Petrus Ramus. Men nu skulle han sluta fred! Det vill säga: inte har jag något emot krig för min del, men jag hör något i ena örat, som säger mig: härintill, men icke vidare! — Nu måste jag ha mig en bägare! Slår i bordet. Värden kommer. Banér tecknar med gester »bägare» och »dricka». Värden vill tala. Banér afbryter.

Ja, detta är Auerbachskällaren och där är doktor Faust med sina djäfvulstyg, och där hänger Luther med sina!

Till Torstensson, som gjort en ogillande min.

Ja, jag ger fan i Luther och Påfven och Calvin och alla andra grälmakare; jag är en kristen människa och skulle helst vara synkretist, om jag skulle vara något! — Synkretist är en så'n där som tycker att det är samma sak alltihop, bara man kan läsa sitt Fader vår med tämligen godt samvete . . . jag sa' tämligen, Lennart, och Du ska inte märka ord med Johan Banér.

TORSTENSSON.

Ja, Du är alltid och blir — vår gamle käre Johan — men Du skulle inte dricka så mycket.

BANÉR.

Hvad vore Johan om han inte drack? Då vore han inte Johan! Alltså drick, Johan!

VÄRDEN

ställer fram tre bägare och en vinkanna.

HORN OCH TORSTENSSON

vända upp och ner på sina bägare till tecken att de ej dricka.

BANÉR.

Ni är ohjälpliga!

STENBOCK

in.

BANÉR.

Kom här, Fredrik, och förtälj oss nytt!

STENBOCK.

Så mycket hellre som jag har förlorat min . . .
min vapenbroder och vän Åke Tott.

BANÉR.

Kors, hvar är han då?

STENBOCK.

Han är skickad norrut mot Bremen för att han
kysst galen flicka.

BANÉR.

Är det frun som stört om det?

STENBOCK.

Sannolikt.

BANÉR.

Hvar är kungen då?

STENBOCK.

Han är där inne med kurfurstar och härtigar . . .

BANÉR.

Bryr sig inte om oss mer. Skickar efter frun,
som han förr skicka' efter Fabricius, när han ämnade
göra något fuffens! Jaså, Totten är borta! Det var
numro ett! Snart är vår tid, om jag anar rätt!

STENBOCK.

Sannolikt, ty nu har han skickat efter Oxen-
stjerna . . .

HORN.

Oxenstjerna?

STENBOCK.

Jo, här skall göras storpolitik, och kardinalen är ond!

TORSTENSSON.

Oxenstjerna? Skall det betyda fred?

STENBOCK.

Det betyder krig! Men äfven något annat! Har ni inte hört att Kurfurstens af Brandenburg son skall förlofvas med vår konungs dotter Kristina?

HORN.

Vi tycks ha förlorat vår konungs förtroende, då detta var oss obekant!

BANÉR.

Se bara, hvad kungen tänker långt! Sverige och Brandenburg! Då är Danmark slut!

HORN.

Johan, Johan, hvad Du är statsklok!

BANÉR.

Hvem vet! — Där är unge Rålamb! Han ser så hängsjuk ut!

STENBOCK.

Kära Du, han hänger redan — efter frun!

RÅLAMB.

Har ni hört? — Konungen af Sverge underhandlar om förbund med Wallenstein?

HORN.

Det har länge talats om!

BANÉR.

Och hvarför inte, då religionskriget ju faktiskt upphört sedan Tillys fem tusen katoliker instuckits i Svenska armén. Om man nu tar den ena för att slå den andra, är det endast god strategi!

RÅLAMB.

Skäms, Banér! Kristlig fördragsamhet bjuder oss icke vara vän med vår fiende!

BANÉR.

Slut, Rålamb! Din kruka spricker snart; akta öronen till börja med!

RÅLAMB.

»En bespottare är vinet, en larmare är rusdryck, och ingen som raglar är vis.»

TORSTENSSON.

Frid, i Herrans namn, frid! Konungen är här!

RÅLAMB.

Väl! Så må yxan gå!

Konungen synes i fonden med Fabricius, Grubbe, Kurfurstarne af Sachsen och Brandenburg, Schwarzenberg och Nils Brahe.

BANÉR.

Han har skickat efter Fabricius, då kan man vänta sig något! Och så har han Ebbas — jag menar — Nils Brahes ögon på sig, det betyder att Frun är i onåd!

Konungen och följet sätta sig vid ett bord till höger, under det Horn, Torstensson, Banér och Stenbock, som sitta till vänster, resa sig och hälsa. Konungen ger dem ett tecken att bli sittande.

BANÉR.

Konungen ser tio år äldre ut i dag, och har lagt bort pojkfasonerna. Tycker Ni inte att han vuxit också sen i förgår?

HORN.

Stilla, stilla!

BANÉR.

Men se på Rålamb; han stirrar på jesuiten som om han ville bita honom, bara någon behagar säga: pilj!

KONUNGEN

till Rålamb.

Kammarherren Rålamb! — Hvar är drottningen?

RÅLAMB

häftigt, ohöfligt.

Hon är hemma och gråter tårar öfver förlorad lycka, öfver sviken tro, öfver sex tusen döda och sårade, och öfver fem tusen jesuiter, som Sveakonungen tagit under sina vingars skugga!

Uppståndelse bland de närvarande. Konungen först förlägen, sedan vred, sist lugnande sig.

KONUNGEN.

Kammarherre Rålamb har vår onåd för sitt häftiga lynnes skull, och skall till straff göra tjänst som hofjunkare tills han genom ändradt uppförande återförvärfvat vår nåd! — Hofjunkare, anskaffa bägare och krendensa åt oss!

RÅLAMB.

Nej!

Allmän uppståndelse, därpå tystnad.

RÅLAMB

talar häftigt och fort.

Konung i Babel. Dödsriket där nere blir oroligt för din skull, när Du kommer dit. Det sänder mot dig sina skuggor, alla jordens herrar, och låter alla

jordens konungar uppstå från sina troner. Dessa alla börja tala och säga till dig:

Nils Brahe har rest sig och gifvit tecken utåt kulissen. Härpukor och trummor stämma upp; men Rålamb höjer rösten och fortfar.

Så har ock Du blifvit svag som vi, Du har blifvit oss lik. Din stolthet, dina cittrors buller har sjunkit ned till dödsriket, förruttelse är bädden under dig, och maskar äro ditt täcke. —

Höjer rösten än mer.

Huru är Du af himmelen fallen, Du glänsande stjärna, Du morgonrodnadens son, huru blef Du slagen till marken, Du, som nedslog folken!»

Horn, Banér, Torstensson och Stenbock ha rest sig och gå mot Rålamb, som skyndar ut mot höger.

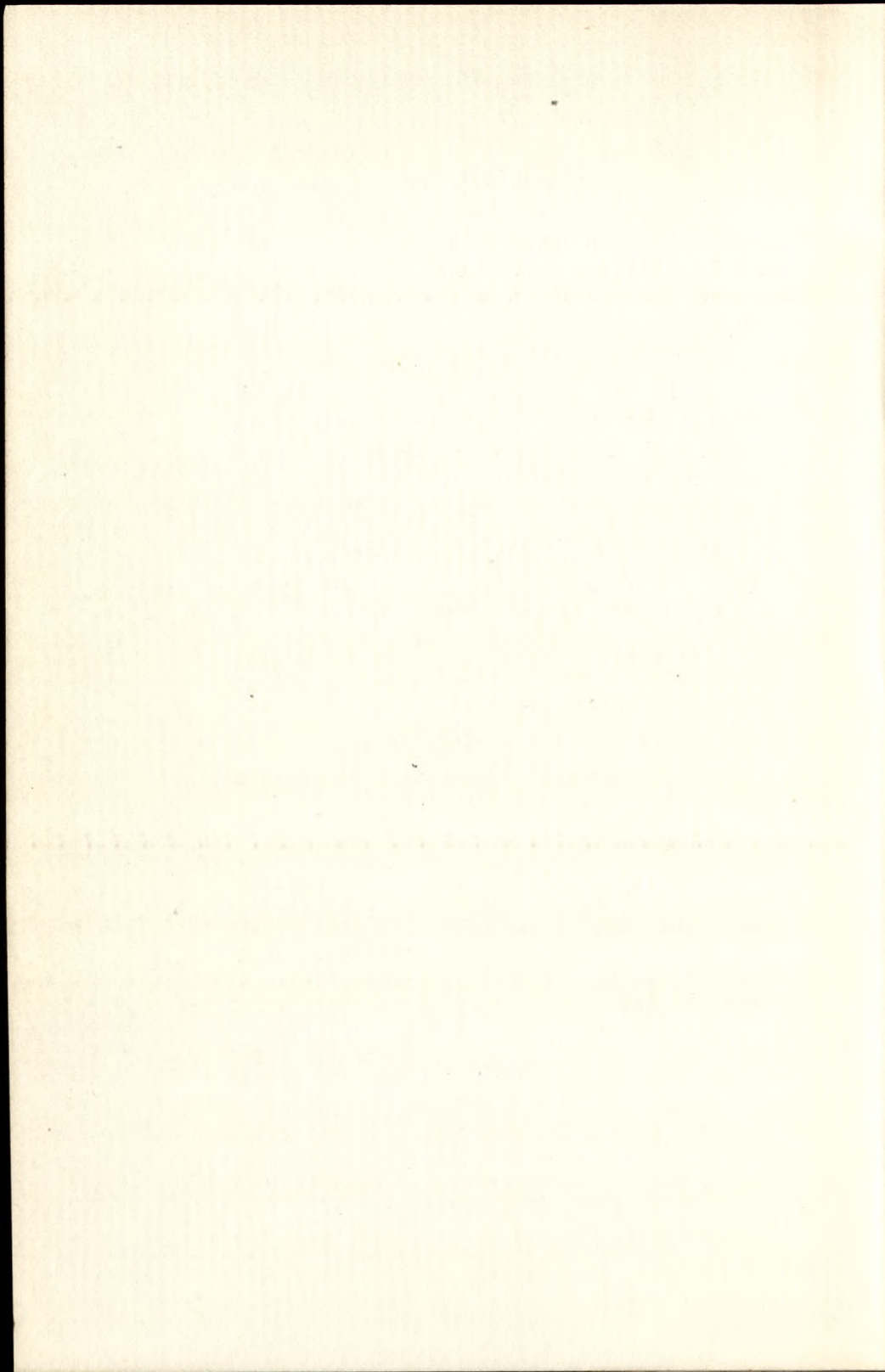
KONUNGEN

har velat afbryta Rålamb's tal, men icke kunnat. När han hämtat sig, stiger han upp.

Må festen taga sin början!

Musik. Tåg af skottar; därpå Wittenbergs studenter i festdräkter med fanor; därpå Afghaner, Kalmucker, Turkar, Polacker; därpå katolskt prästerskap med Mariafanor, korgossar, munkar; sedan Judarne i hvita Thallis, två med silfverbasuner; slutligen borgerskapet med Protestantiska präster. Konungen reser sig och blottar sitt hufvud.

Ridå.

AKT IV.

- a) Landskap i Thüringen med Wartburg.
- b) Slottsterass utanför Mainz, vid Rhen.
- c) Vid Ingolstadt, vid Donau.
- d) München. Ett torg.

En hålväg i Thüringen. I fonden synes Wartburg. Rålamb står dold bakom en ek på ett klippusprång. När ridån går upp synes Tott klättra upp för klippan.

TOTT.

Erik, om du skall följa med mig norrut, så får du vara så vänlig och inte rasa omkring i bergen som en dofhjort.

RÅLAMB.

Jag måste se honom, jag måste se den store fienden Tilly, som jag hatar, men måste beundra.

TOTT.

Beundra då, men på vederbörligt afstånd! Tillys ryttare ströfva omkring i skogarne, och få de syn på oss, så äro vi båda i gropen!

RÅLAMB.

Nåväl, mitt lif är intet värdt mer, sedan jag förlorat tron på min hjälte!

TOTT.

Ack, din tro, Erik, din tro! Minns du i Upsala, när vi slogos, du och jag. Du var på Messenius sida och jag på Rudbecks! Nu är jag på Messenius och Du på Rudbecks! Det är livvets väfva vadmal och slå skallarne tillsammans. Nu sitter du på en bergknalle i Thüringen midt emot Wartburg, Luthers Wartburg, för att få beundra Tilly! Hvarför fan ska' du beundra allting? Nil admirare, lärde jag af Horatius, och det mår jag bäst af. Jag har aldrig beundrat kungen, fastän jag tyckt om honom, men därför kan jag icke heller som Du förakta honom, när han sparkat ut mig!

RÅLAMB.

Minns du min oration i Upsala, som väckte sådant buller?

TOTT.

Du menar den: »Om Sanningens, den högsta dygdens, företräde för konungen, vinet och kvinnan».

RÅLAMB.

Ja, den!

TOTT.

Som höll på att kosta dig två processer, den ena för majestätsbrott, emedan man trodde Du siktade konungens små svagheter, den andra för kätteri, emedan Du ansågs klatscha efter Luthers berömda »vin och kvinnor».

RÅLAMB.

Hvarför kan jag ej få vörda Luther och Tilly på samma dag? Och gilla den enas fel och ogilla den andras svagheter! Tilly har aldrig smakat vin, aldrig omfamnat en kvinna; Tilly var aldrig grym annat än emot sig själf. Han var icke allenast oskyldig till Magdeburgs förstöring, utan han grät öfver staden, så att han kunnat släcka elden med sina tårar, och han räddade med egen hand barn och kvinnor. Luther — ja, icke behöfver jag här under Wartburg sjunga hans lof . . .

TOTT.

Jo, det tycker jag du behöfver och med större skäl än du sjunger Tillys! Hör Du, Rålamb! minns Du detta! — Din farfar var förrädisk mot min morfar konung Erik XIV, och gick med Johan III åt katolska hållet. Din farbror uppfostrades af Jesuiterna och halshöggs af Karl IX i Kalmar. Har du kunnat glömma det?

RÅLAMB.

Antag att jag en tid glömt det, men nu börjat återerinra det! . . .

TOTT.

Om så vore, skulle jag be få erinra Dig om Örebro stadga af 1617, som landsförvisar katoliker och Calvinister, och om Johannes Hammerus, som elfva dagar efter stadgans utfärdande torterades och af-

rättades, emedan han var katolik. Och om Behr, Anthelius och Campanius som för samma orsak rättades 1624.

RÅLAMB.

Hvarför skulle Du erinra om detta nu? Här?

TOTT.

För att visa Dig hur Din hjälte, vår konung, nu är mera värd Din beundran sedan han affallit från Örebro stadga, än då han i sin ungdoms oförstånd höll fast vid den! Det är tapprare öfverge en villfarelse än bita sig fast i den! Här i Wartburgs åsyn, Den heliga Elisabeths, Wolframs och Walters, och Luthers Wartburg, befaller jag Dig Erik Rålamb höja ett: Lefve för den tappre affällingen Gustaf Adolf den Store!

RÅLAMB.

Tyst, däre!

TOTT.

Och Luther! Augustinermunken, som afföll från sin Augustinska villfarelse, som var hans ungdomstro, vill du hedra hans minne här, just nu? — Du vill icke? Nej! Ser Du, nu står Du där jag nyss stod, Du vadmalsväfvere, vettvilling, oregerliga själfdyrkare! Är Du papist, så res till helvetet, ner till Dina jesuiter! Ner med Dig!

De brottas.

RÅLAMB.

Håll, galne Vasablod!

Störtas ner och försvinner.

Ur hålvägen komma två Kronbergare, ryttare i svart med döds-
skallar på hjälmarne (se 1:a Akten, 1:a Scenen); efter rider Tilly
på en stor vit häst; han har ena armen i band; efter synas åtskilliga munkar till häst.

Ridå.

Terrass till ett lustslott utanför Mainz. En romersk kolonnadgång midt öfver scenen med klängande vinrankor. Till höger en loggia med bord och stolar, där de uppträdande äro osedda af dem, som spatsera i gången. I fonden synes Rhen-floden med vinberg och riddarborgruiner.

Johan Banér och Nils Brahe sitta vid bordet i loggian, betrakta furstar, prelater och ambassadörer, som från höger komma ut från konungens audiensrum.

BANÉR

något litet onykter.

Ja, unge Brahe, detta hade vi aldrig drömt: Roslagsbonden Gustaf Erikssons sonson Gustaf Adolf, eller Gustaf Adolf Eriksson, sitter på guldstol i Mainz, och alla Europas monarker sända sina ambassadörer till honom att begära fred! I dag är det något att vara svensk!

BRAHE.

I sanning, ja, och en Brahe är i dag stolt vara i släkt med Eriksson . . .!

BANÉR.

Första gången sedan vikingatid att svenska kölar gått på Rhen. Sofvit hemma i nära tusen år, klarat våra egna angelägenheter med grannarne och

inbördes, gjort några utfall mot östern, motsols, då och då, men nu ha vi gått västerut med solen, lämnat vörtens blonda drycker och uppnått drufvans — hm! — gyllene, gyllene . . .

Hastigt.

Du tycker kanske mina tankar röra sig för mycket om jästa drycker, men det är nu en gång så! — Nils! Där ligger Rhen; där ligger Frankrike! Här bor hertigen af Franken Gustaf II Adolf; där bor konungen af Frankerriket Ludvig XIII. Västfranken och ostfranken räcka hvarandra handen! En stor dag, en välsignad Herrans dag!

BRAHE.

Och hvad skall nu ske?

BANÉR.

Det vet man inte! Kurfursten af Sachsen vinkade efter Breitenfeld med kejsarkronan, men vår konung är för klok att inlåta sig på chimèrer! Östersjöstranden vill han ha för att mota kejsaren och ringa dansken; och ett enigt Nordtyskland mot söderns Kejsartyskland!

BRAHE.

Banér har blifvit en stor politikus på sistone!

BANÉR.

Det är fler som säger det! — Man kallar kungen för Josua, tyvärr tror jag han blott blir Mose,

.....

som skall släpa oss omkring i öknen, men aldrig få besitta det förlofvade landet. Nej, Josua, som skall tåga in och äga — det blir nog Brandenburg. Därför, ser du, unge Brahe, har vår konung sina planer med kurfurstens son och sin dotter. Synas dock ha strandat på den välsignade religionen! — Sak samma: äran är vår! . . . Ser Du där! Där kommer förre vinterkonungen, Fredrik af Pfalz, roten och upphofvet, som han ock kallas!

FREDRIK AF PFALZ

går från höger till vänster i kolonnaden, stannar ett ögonblick och ser ut öfver landskapet.

BRAHE.

Det var han som stack ut kejsaren och blef vald till konung i Böhmen!

BANÉR.

Alldeles, ja, och därmed började det här kriget, det vill säga: det började, när protestanterna i Prag kastade ut katolikerna Martinitz och Slawata genom fönstret . . .

BRAHE.

De, som föll på dynghögen?

BANÉR.

Ja, dynghögen, säger protestanterna, men katolikerna skrifver, att de kom på hufvu't i en fläder-

buske . . . det skulle vara lite finare, gubevars! Men de ljuger nog båda två — jag är synkretist, som du kanske vet! — Ja, det var Pfalzaren det! Och han kommer nog från kungen och Axel Oxenstjerna — Du vet ju att Oxenstjerna är där inne!

BRAHE.

Ja, han kom i en välsignad stund!

BANÉR.

Åh ja, bevars! Vi, gamla falangen, börjar glesna . . . Totten skickades norrut; Rå lamb sändes som ett bref, ut i det vida; Torstensson ligger med en sten i hufvu't i Creuznach; Gustaf Horn har fått sorg igen — hustrun dog i Stettin! . . . Där kommer de Franska ambassadörerna! — De ä' tre stycken! De Franska ambassadörerna komma från höger i kolonnaden och gå sakta till vänster.

Kardinal Richelieus egen svåger! — Han, som går sist. Det är storartadt roligt det här med Frankrike! Vår kung var rädd för kardinalen som för fan; men kardinalen var ändå räddare för vår kung, och tog så Ludvig med sig till Metz; och där ligger de nu och lurar!

BRAHE.

Den här vänskapen med Fransmannen har jag aldrig fattat. Kungen af Frankrike är ju katolik . . .

BANÉR

storpratar.

Javisst, men han har gifvit protestanterna frihet att öfva sin religion. När likvisst protestanterna

missbrukade denna frihet, konstituerade sig som politiskt parti och intogo befästade platser för att förtrycka katolikerna, då sa' det stopp! Och däraf kom sig, att La Rochelle måste belägras...

Defilé af ambassadörer etc. i kolonnaden.

Se där nu, unge Brahe! — Där kommer Turkens sändebud! Där är Schweiziska Edsförbundets! — Generalstaternas! — Skottlands! — Fredrik af Pfalz är gift med Jakob Den Förstes dotter! — Och så kurfurstar i mängd! — Ståtligt, hvasa? Och så den eviga Pfalzarn igen! Vi ä' ju liksom släkt med honom, den olycksfågeln! Karl IX var nämligen, som unge Brahe vet, gift en gång med Maria af Pfalz; och vår konungs halvesyster Katarina är gift med Pfalzgreffen Johan Kasimir, som nu sitter hemma och sköter Kammarverket, under det hans kvinna uppfostrar vår nådiga tronföljerska. — Hur det går med edukationen vete vår Herre; lilla Kristina är en smådjäfvul, som tyckes ha till sitt lefnadsmål att göra om hvad fadren gjort! — Seså, nu är audiensen slut!

Trumpetargossen in, ställer upp sig vid kolonnaden.

Hvad söker du, trumpetarpojke?

TRUMPETARPOJKE.

Konungen nalkas!

BANÉR.

Och det skall du basuna ut! — Hör Du, har jag inte sett Dig förr?

TRUMPETAREN.

Jo, excellens, vid Breitenfeld!

BANÉR.

Han kan säga excellens redan; kommer att gå långt! Jaså, Du var med vid Breitenfeld; och det var efter din pipa vi dansade. Den har blifvit buglig, tror jag. Nå, känner Du den här excellensen?

TRUMPETAREN.

Jo, det är öfverste Brahe, eller »unge Brahe» som vi kallar honom; öfversten för gula Brigaden eller konungens hufvudkudde . . .

BANÉR.

Hvarför kallas han för hufvudkudden?

TRUMPETAREN.

Inte kan jag säga det!

BANÉR.

Vet Du hvem jag är då?

TRUMPETAREN.

Johan Banér, den tappreste!

BANÉR.

Hör man på! Nå, hvad säger man om mig då?

TRUMPETAREN.

sätter trumpetens klockstycke för munnen.

BANÉR.

Att jag super, menar Du! Ja, det är dagsens
sanning! Men jag sköter min tjänst likafullt!

BRAHE.

Tyst, Johan! — Konungen nalkas!

KONUNGEN

in från höger i ett slags kurfurstedräkt.

Ni har fått vänta på mig!

BANÉR och BRAHE

resa sig.

Majestät!

KONUNGEN.

Vill ni följa med på en lustfärd uppåt Rhen?

BANÉR.

Till tjänst, Majestät!

KONUNGEN.

Ja, men Fruen skall följa med. Ni tycker inte
om Fruen?

BANÉR

spydigt.

Ska' inte Fabricius med?

KONUNGEN

ler.

Lika oförskämnd som alltid, Johan. — Säg, hvarför tycker ni inte om Frun?

BANÉR.

Därför att vi tycker mer om Herrn!

KONUNGEN

skrattar.

Om min far hade hört Er, skulle han ha tagit hufvu't af Er! Ja, gossar, det går an med lifvet, så länge man kan le; låt oss därför le i dag, vårens första dag, ty i morgon börjar allvaret. — Gå och kläd om Er nu! . . . Nils Brahe säger inte ett ord!

BANÉR.

Han talar ögonspråket!

KONUNGEN

allvarligt.

Banér!

BANÉR.

Förlåt!

KONUNGEN

vemodigt.

Ni missbrukar Er makt, ty ni vet att jag ej kan undvara Er! Men gör inte det mera! Jag ber Er! . . .
Ni såg hur det gick med Rålamb!

Häftigt.

Gån! Rikskanslern kommer!

Banér och Brahe låtsas bli rädda.

KONUNGEN.

Ni är mer rädda för Oxenstjerna än för mig!

BANÉR.

Han är så rysligt allvarsam, kanslern, och en man, som inte kan le . . .

KONUNGEN.

Tyst, och ut med Er!

Banér och Brahe ut.

OXENSTJERNA

in.

Ännu ett ord, om det ej är olägligt!

KONUNGEN.

Har det hänt nytt sedan vårt samtal nyss?

OXENSTJERNA.

Ja; kuriren har kommit söderifrån!

KONUNGEN.

Tag plats!

OXENSTJERNA

sätter sig.

För det första: Tilly är i Bajern och dess kurfurste har ingått förbund med Frankrike.

KONUNGEN.

Huru? Frankrike, vår allierade, allierar sig med vår fiende Bajraren? Återigen ett af dessa Richelieus dilemmor, uppgillrade så, att hur man handlar, handlar man orätt.

OXENSTJERNA.

Ja! Så är det när man har att beställa med en ohederlig statskonst. Kommer aldrig ut ur det med rena händer.

KONUNGEN.

Detta är domen öfver mitt förbund med Frankrike!

OXENSTJERNA.

Jag dömer ogärna min konungs handlingar. I Frankrike bo visserligen Franker, men de tala latin...

KONUNGEN.

Och förstå tyska godt. Det var dock Frankrike, som framtvingade Passu-fördraget, hvarigenom

Augsburgska religionsfreden kom till stånd . . . och likafullt: det franska guldet har alltid tyngt på mitt samvete som syndapengar.

OXENSTJERNA.

Majestät, se icke tillbaka! och gör icke räkenskap mot försynen. I minnens ju granneligen att jag från början var emot detta kriget såsom öfverstigande det utarmade landets krafter. Vål, jag visste att foga mig, och när vi nu gifvit oss ut på isen måste vi öfver sjön.

KONUNGEN.

Hvad skall då göras?

OXENSTJERNA.

Enär Tilly och Bajraren angripit Bamberg, är neutraliteten af dem bruten, och de ha således förklarad kriget. Oss återstår således endast att försvara oss, och vi måste gå ner till Bajern.

KONUNGEN.

Hör på: har jag rätt att bryta fördrag, därför att de brutit fördrag?

OXENSTJERNA.

Min konung, lämnom kasuistik och teori, och låtom oss med svärd försvara, hvad vi med svärd vunnit! Erkänna måste jag, att vägen icke varit fullt så ren, men tvingas man klifva i smutsen, så låt gå! Tids nog att tvätta sig efteråt!

KONUNGEN.

Alltså menar I: ner i Bajern! — till Donau och mot Wien!

OXENSTJERNA.

Ett i sender, beroende på motspelarens nästa drag... Detta var numro ett!

KONUNGEN.

Och numro två?

OXENSTJERNA.

Konung Sigismund i Polen är död!

KONUNGEN

far upp.

Ändtligen! — Gud förlåte min synd! — Han var min frände, men jag kan aldrig glömma den skada, han tillfogat mitt land, den usla människan.

OXENSTJERNA.

Icke så, majestät! Sigismund var af en from moder uppfostrad i Romerska läran. Man säger äfven att han som barn tog aga för denna sin religion; och ett barn, som lider för sin tro, är något vackert och rörande.

KONUNGEN.

I ser alltid det vackra i fula saker!

OXENSTJERNA.

Jag har två ögon och ser därför två sidor!

KONUNGEN.

Emellertid: då är jag tronkräfvare!

OXENSTJERNA.

Till Polska kronan?

KONUNGEN.

Javäl!

OXENSTJERNA.

Ett mäktigt Brandenburg gör Polen öfverflödigt; och Polska kronan är ingen hufvudbonad för Svenska kungen. Ett hufvud en krona!

KONUNGEN.

Men kejsaren?

OXENSTJERNA.

Kejsarörnen är tvehöfdad! och hans vingar sträcka sig öfver två hemisferer! —

KONUNGEN.

Men jag bär tre kronor i mitt riksvapen.

OXENSTJERNA.

Heraldiken är en skön konst, men statskonsten är en vetenskap! —

Reser sig.

Min konung, tillåt en gammal vän . . .

KONUNGEN.

. . . att hindra mig i mina planer! Nej! Det må ingen, icke ens en Oxenstjerna!

OXENSTJERNA

sätter sig igen.

Det skulle således vara sant, att framgången så berusat vår konung, att han börjat drömma Alexandersdrömmar!

KONUNGEN

häftigt.

Kansler, icke längre!

OXENSTJERNA.

Konung, icke längre! . . . Stanna här! och vänd tillbaka till Ditt ringa land, där Gud låtit Din vagga stå.

KONUNGEN.

Det är för trångt för mig!

OXENSTJERNA.

Är där för trångt, i det stora landet, hvars gränser och mått ännu ingen känner; där *en* man sitter på en kvadratmil och ser med saknad efter en granne! Våra förfäder, Goter och Normander vandrade ut därför att de funno det för trångt, men

de klämdes fort sönder af folkvandringens strömmar, uppslukades och lämnade icke spår efter sig! Nej, det landet är tillfyllest stort för den, som har ett sinne nog stort att fylla ut de tomma vidderna och med stora tankar befolka ödemarkerna!

DROTTNINGEN

in, utan att märkas af Oxenstjerna.

KONUNGEN

räcker drottningen en hand bakom sin rygg.

OXENSTJERNA.

Mig är detta rika land med det hvita hvetet och det gula vinet en vämjelse; till röda stugor i gröna furuskogar, till svarta brödet och bruna ölet går min enkla längtan, och den dag, då jag får återse mina Mälarstränder, där den stora tystnaden och den djupa ensamheten rår, skall jag tacka Gud, som låtit mig återse det land, där jag föddes. Men det är nog långt dit! — Blif i ditt land och när dig redliga!

Märker drottningen; reser sig och hälsar.

DROTTNINGEN.

Fortsätt, kansler, och låt mig icke störa!

Hon sätter sig bredvid konungen, som då och då förstulet trycker hennes hand.

OXENSTJERNA

sätter sig.

Alltså, Majestät, I går mot söder och jag mot norr!

KONUNGEN.

Jag går till Donau, den stora floden, som kommer från den svarta skogen och rinner ut i det Svarta Hafvet, förbi den svarta staden. Och vi råkas? Hvar?

OXENSTJERNA.

Ja, hvar? I Erfurt, i Weissenfels, kanske i Leipzig, där man alltid råkas och där hemvägen börjar!

KONUNGEN.

Farväl då, Oxenstjerna, till dess!

OXENSTJERNA.

Farväl, min konung! Och när I kommer till Södern, glöm icke Norden! Och glömm I den, se blott på himmeln en stjärnklar kväll! där Karlavagnen står: där är vårt hem!

Går.

DROTTNINGEN.

Ändtligen! Få vi fara nu?

KONUNGEN.

Nej, mitt barn, här ha vi fått annat att tänka på. Tilly har rest sig och jag måste i denna dag tåga söderut, mot Donau!

DROTTNINGEN.

Är det icke slut på kriget, skulle icke här bli fred?

KONUNGEN.

Eftersom man icke lämnar mig i fred . . .

DROTTNINGEN.

Mitt arma Tyskland!

KONUNGEN.

Ditt arma Sverige! Kan Du icke minnas, att Du är svenska?

DROTTNINGEN.

Jo, men jag kan icke glömma att jag är tyska!

KONUNGEN.

Ditt Tyskland skall skörda, där mitt Sverige har sått!

Till Trumpetaren.

Nils, blås till samling!

TRUMPETAREN

blåser; Svenska riksstandaret hissas på en stång nedanför terrassen.

DROTTNINGEN

håller för öronen.

Åter krigstrumpeten, åter blod och tårar, mord och brand!

KONUNGEN.

Vill du gå hem?

DROTTNINGEN.

Ja, med dig, älskade!

Hon vill omfamna honom; han sliter sig lös. Trumpeter och trummor i fjärran.

KONUNGEN.

Först till Donau, sedan skall jag gå hem!

DROTTNINGEN.

Nej, nu! Vänd om!

KONUNGEN.

Det är för sent! — Lämna mig nu, Du är till hinders, ty i nästa ögonblick samlas generalerna, och jag vill icke vara oartig mot dig!

Fabricius och två jesuiter synas i kolonnaden.

DROTTNINGEN.

Umgås Du, min gemål, med dessa svarta jesuiter?

KONUNGEN.

Ja, med dessa två, ty de ha räddat mitt lif mot två andra jesuiters anslag. Det finns godt folk och dåligt under alla slags rockar! Nu säger jag dig farväl! på en stund! Vi råkas innan jag reser! — Nils, blås till uppbrott! Det kommer ju ingen!

DROTTNINGEN.

Farväl!

KONUNGEN.

Farväl, mitt älskade barn! Men gå, ty här skall skjutas! — Hvarför kommer ingen på min signal!

Går fram till kanonen, slår eld med stål och flinta, samt tänder en lunta,

DROTTNINGEN

skyndar ut.

MARCUS

in.

KONUNGEN.

Nu kom Du väl, Marcus! Här behöfves pengar!
Har Du några?

MARCUS.

Jaa, men jag har annat också!

KONUNGEN.

Goda råd! Javäl, jag är icke otacksam, men för närvarande är jag icke rådlös.

Svänger den tända luntan.

MARCUS.

Icke? Vet Majestätet att Sigismund i Polen är död?

KONUNGEN.

Det visste jag före Dig!

MARCUS.

Nej, ty jag visste det i går och Majestätet fick underrättelsen genom mig i dag först. — Nåå, hvem ska' nu bli tronföljare?

KONUNGEN.

Det vet Du också?

MARCUS.

Måtte väl det!

Paus.

KONUNGEN.

Är valet afgjordt?

MARCUS.

Vet inte Majestätet det?

KONUNGEN

förargad.

Du är en skälm!

MARCUS.

Är det så säkert?

KONUNGEN.

Efter du vet mer än jag, tala då?

MARCUS.

Nåväl! — Då Ers Majestät genom ambassadören Russel ställde sin kandidatur till Polska kro-

nan, så upptogs förslaget om beviljad religionsfrihet för katolikerna ganska väl. Men då i kodicillen upptogs en fordran att jesuiterpacket — det var ordet! skulle utvisas, väckte detta ovilja, och skrifvelsen blef offentligt uppbränd!

KONUNGEN.

Hur kan du veta allt detta?

MARCUS.

Därför att mitt folk, unsere Leute, finnas öfverallt, och äro alla vänner! Vi föra aldrig krig, vi hålla tillsamman i endräkt, vi hafva inga präster, utan församlingen är sin egen präst, vi ha inga kungar — hm! — inga arméer — hm! — Därför, när jag kommer till Warschau är jag lika hemma där som i Wien, Lübeck, London, Amsterdam; hvar som helst! Vi äro oberoende af landets mynt, ty vi ha ett universalmynt, växeln; vi ha *ett* språk, en tro, inga sekter, en Gud, ett hopp.

KONUNGEN.

Hoppas ni ännu?

MARCUS.

Ja, vi hoppas den Messias skall komma, som . . .
som gör alla lika lyckligt lottade som vi!

Paus.

KONUNGEN.

Vill Du icke komma till Sverige?

MARCUS.

Nej, där är för hett för oss!

KONUNGEN.

Hett?

MARCUS.

Ja, det bränns — där!

KONUNGEN.

Det var i min ungdom; det sker icke mer! —
Kan du förklara, hvarför ni alltid har pengar och
vi aldrig?

MARCUS

listigt.

Nej, si det är en hemlighet, som endast den
sparsamme kan förklara.

KONUNGEN.

Menar Du att vi äro slösare?

MARCUS.

Ja, nog är det slöseri att bränna städer, rifva
byar, trampa ner åkrar, och föda hundra tusen stråt-
röfvare under det de idoge få svälta!

Paus.

KONUNGEN.

Vill Du följa mig, Marcus?

MARCUS.

Ja, ett stycke till vägs, men inte för långt! Att offra sig, nej; våra offer upphörde med Jerusalems förstörelse! . . . Får jag nu lof att tala om den stora nyheten, den största?

KONUNGEN.

Tala!

MARCUS.

Wallenstein, Friedländaren, har rest sig och gått öfver till kejsaren!

KONUNGEN.

Wallenstein! Friedländaren, som underhandlade med mig?

MARCUS.

Ja, sådan är Wallenstein!

KONUNGEN

häftigt.

Hvarför kommer ingen hit! — Blås, Nils! — Hvar i himlens namn äro alla människor?

MARCUS.

Vistelsen i vinbergen har inte gjort svensken godt! I segerns och rusets sömn! — Ring i matklockan, så kommer de nog!

Han drar i en lina; man hör en klocka ringa.

Det går utför, majestät! Utför!

KONUNGEN.

Utför?

MARCUS.

Ja! Utför!

Ridå

Torgplatsen i en by nära Ingolstadt vid Donau; fonden Donaulandskap. På torget en majstång; därinvid en musikläktare med notställare. Till höger en krog med bord och bänkar utanför. Fabricius och Grubbe stå på läktaren och betrakta slagfältet med kikare; hustaken äro fyllda af åskådare. Skolbarnen med Skolmästaren stå i en grupp. Väbeln och Kvartermästaren i förgrunden. Trumpetargossen nedanför läktaren. Buller i fjärran.

FÄLTVÄBELN.

Ska' du inte opp och se på slaget?

KVARTERMÄSTAREN.

Neej, jag kan inte se på slakt; har aldrig kunnat. Än du då?

FÄLTVÄBELN.

I dag är jag icke heller munter. Vi ha kommit för långt söderut, så att jag börjar längta hem. Och den här Donau bär ner till Turken; ser så mörk och oroande ut...

KVARTERMÄSTAREN.

Jag märker det, för Du skämtar inte mer!

FÄLTVÄBELN.

Trött! trött! på den här leken, som aldrig kommer till resultat. Slog vi inte Tilly sönder och sam-

man vid Breitenfeld, och nu är han på bena igen; håller just på där nere i gropen och dansar om med sina Walloner.

KVARTERMÄSTAREN.

Ja, hvad skulle vi här att göra? Det är ju katolskt land och finns knappt en Luthersk kyrka.

FÄLTVÄBELN.

Hvem talar om kyrkor numer, sen vi ha fått fem tusen af Tillys soldater under våra fanor. Tänk så galet, i dag slåss Tilly mot sina egna!

Rop från åskådarne på hustaken.

Seså, nu sker det något!

Hurrarop och glädjeskrik från hustaken.

EN RÖST.

Tilly har stupat!

FÄLTVÄBELN.

Är han död?

EN RÖST.

Han är död!

FÄLTVÄBELN.

Då säger jag: hurrah!

Omfamnar Kvartermästaren.

KVARTERMÄSTAREN.

Ska' vi nu få gå hem då?

Fabricius och Grubbe trycka hvarandras händer. Skolgossarne kasta mössorna i luften och hurra; därpå dansa de i ring kring majstången, då Skolmästaren gått ut åt vänster.

TROSSKUSKEN

f. d. Mjölaren från 1:a akten
och

JORDEGUMMAN

f. d. Mjölarhusstrun.

TROSSKUSKEN.

Hvarför gråter Du?

JORDEGUMMAN.

Tilly är död!

TROSSKUSKEN.

Är det att gråta åt?

JORDEGUMMAN.

Ja, för mig, för oss.

TROSSKUSKEN.

Nu kan jag inte reda det här längre. Kvinna, tillhör Du inte svenska armén i egenskap af jordemoder. Har Du inte förlösat soldathustrur utan anseende till person, rang, nationalitet och religion? Och nu gråter Du öfver en slagen fiende!

JORDEGUMMAN.

Ja, han var en helig och from man . . .

TROSSKUSKEN.

Godt, då är det ändå mindre att gråta öfver, ty då har han ingått i den eviga hvilan utan fruktan och farhågor . . . Emellertid och på grund af gemensam öfverensstämmelse i dessa lifsfrågor . . . jaså, det är allvar! — Seså, gumma, gråt du! Jag ska' inte skratta så Du ser't! Hvar och en får bli salig på sin tro, hädanefter som tillforene! — Men nu, när freden slutes, ser Du, så ämnar jag dra mig tillbaka med en samlad styfver!

JORDEGUMMAN.

Hvar har Du samlat den?

TROSSKUSKEN

slår sig på rocken.

Här!

JORDEGUMMAN.

Ja, men hvar?

TROSSKUSKEN.

Öfverallt! — Öfverallt där det regna på prästen, så dröp det på klockarn! Sa' jag dig inte från början, att mitt deltagande i kriget uteslutande dikterades af olusten att bli plundrad. Jag föredrog att plundra! — Men jag hade ett annat skäl: hämnden! Vår dotter, som Wallensteins kroater skämde . . .

JORDEGUMMAN.

Jag vill icke höra mer! Men ett säger jag:
har Du samlat orättfärdigt gods, så gå genast och
återställ det! Ty ett är säkert: att Du icke be-
stulit någon kättare, dina vänner!

TROSSKUSKEN.

Kättare? Hör Du, jag trodde det var slut med
kättare och icke-kättare!

JORDEGUMMAN.

Många tro det, eller låtsas tro't!
Går.

Rop från åskådarne på taken.

EN RÖST.

Hertig Kristofer af Baden har fallit!

FABRICIUS

vänder sig bort.

Nej, Grubbe, jag kan icke se detta!

GRUBBE.

Han miste hufvu't; ja, det är upprörande. En
olycksdag i dag för somliga!

Profossen in; går fram till Trosskusken.

PROFOSSEN.

Tilly har stupat, vet Du hvad det betyder för oss?

TROSSKUSKEN.

Nej!

PROFOSSEN.

Det betyder att München är vårt; Du förstår vårt, ty München skall brandskattas. Och alldenstund brandmästaren är vår man, så bli vi den vinnande parten.

TROSSKUSKEN.

Kan man lita på juden?

PROFOSSEN.

Hittills ha vi kunnat lita på'n. I Würzburg, Mainz, Nürnberg, såg han oss till godo som en hederlig karl... tyst där är han!

BRANDMÄSTAREN

in, till Trosskusken.

Hur många vagnar för Du nu?

TROSSKUSKEN.

Sex vagnar, och tjugofyra hästar.

BRANDMÄSTAREN.

Skaffa Dig då dubbla antalet, för Bajerns huvudstad skall spillogifvas!

TROSSKUSKEN.

Hvad får jag då?

BRANDMÄSTAREN.

Fjärdeparten som vanligt.

TROSSKUSKEN.

Nej, det vill jag inte; då arbetar jag hellre för egen räkning.

BRANDMÄSTAREN.

Du vill bli Din egen?

TROSSKUSKEN.

Ja!

BRANDMÄSTAREN.

Det kan Du inte, för Du är min, med hull och hår.

PROFOSSEN.

Stopp lite; är jag inte med, jag som representerar lagen, jag vågar inte säga rättvisan.

BRANDMÄSTAREN.

Är det inte rättvist att vi få penningen, när de, som slåss där nere, få äran? Skall icke vårt fredliga värf belönas? Vi såra ingen, vi döda ingen; vi samla honung som bien... utan att stickas...

Skrik från åskådarna på taken.

RÖSTER.

Konungen har stupat!

GRUBBE.

Konungen! — Gud vare oss nådig!

FABRICIUS.

O Herre och Evige Gud!

Alla skynda ner och ut, utom Trumpetaren.

TRUMPETAREN

lägger trumpeten på marken och faller på knä.

Gode Gud, hjälp vår snälla kung att han icke
må dö!

Ridåfall ett ögonblick.

Konungen in, öfverstänkt af blod, utan hatt och med ena stöfveln utan sula och klack. Han stöder sig på Horn och Banér; följes af Torstensson. Konungen sätter sig på en bänk.

KONUNGEN

till Banér.

Nej, Johan, jag kan icke skämta mer, ty jag har gått genom dödens dalar. Jag trodde när Tilly föll, att han ensam råkat i vår Herres onåd, och att jag var den utkorade, men så fick jag lära annat. Ännu var icke mitt öde moget, men jag tackar för varningen!

HORN.

Majestät, vänd om, och gå icke längre!

KONUNGEN.

Först till München, sedan skall jag vända om!

BANÉR.

Tilly är död, låtom oss glädjas!

KONUNGEN.

Det var hvad jag gjorde, men när min kula kom, erinrade jag Predikarens ord: »Gläd dig ej, när din ovän faller, och ej fröjde sig ditt hjärta, när han stupar; att Herren ej må se det med förtrytelse och vända bort sin vrede från din fiende.» Gustaf Horn, vårt afsked förestår! Du skall vända om och gå mot Norden att bevaka hemvägen, ty äfven jag längtar hem! Jag är trött och känner att det bär utför — utför, så sade Marcus i Mainz! — Men först till München! — Farväl Gustaf Horn; Du var min bästa man, det må ingen förtycka! — Sorgen var Din trogne följeslagare och därför blef Du bättre än vi. — Hvad min fader mot Din fader brutit, det har Du försonat, icke jag! — Farväl Gustaf! Omfamna mig, min vän!

HORN

rörd, med blottadt hufvud, omfamnar Konungen.

Farväl, min konung; och förlåt mig, om jag icke alltid utan gensagor åtlydt, men det har varit

därför, att jag icke alltid förstått min konungs planer och syften . . .

KONUNGEN.

Mina planer, *mina* syften, som icke varit mina och som jag nu först börjar förstå . . . liksom jag förstår, att jag endast varit en blind underlydande under den Högste, hvars planer vi aldrig få genomtränga! — Gå med Gud, Gustaf, när vi råkas igen . . ., om vi råkas igen . . .

HORN.

Eftersom vi aldrig råkas mer . . .

På knä.

KONUNGEN.

Du känner det så! Nåväl . . . det är min känsla också! — Farväl på allvar då! — Och gå nu, innan . . .

Vänder sig bort för att dölja sin rörelse.

HORN

reser sig, omfamnar Banér.

Johan Banér! vi ses igen! Men då . . . *lite* mera allvar!

BANÉR.

Allvaret kommer, det kommer med åren, gubben min!

HORN

omfamnar Torstensson.

Lennart Torstensson . . .

BANÉR.

Lite mindre surmulen, Lennart, lifvet är nog surt ändå!

HORN

skyndar ut.

Konungen, Banér, Torstensson vifta efter honom med hattarne och ropa: »Gustaf Horn! Lefve!»

KONUNGEN.

Nu börjar allvaret! — Hvar är Wallenstein?

BANÉR.

Den ogenomtränglige är fortfarande osynlig och hörs icke heller af!

KONUNGEN.

Hvad vet Lennart?

TORSTENSSON

med en gest och en min att han intet vet.

KONUNGEN.

Lennart har vant sig af med att tala?

BANÉR.

Tungomål, ja. Men med kanonerna är det alltid han, som för högsta ordet!

Till Konungen.

Han har förlorat hörseln något . . .

KONUNGEN.

Men han lyss till röster, som vi icke höra, och hans ömma samvete talar ännu stränga ord, synes det! — Låt blåsa till samling och uppbrott! Och så, mot södern, sista skjutshållet!

Riddå.

I München. Förgrunden ett litet torg; till höger ett katolskt kapell. Till torget mynnar en trång gata med medeltidshus, prydda med flaggor och dukar. I fonden vid gatans slut synes slottet med portalen. Vid torgets vänstra sida ett litet palats med en stembalkong utanför nedra bottnen. Denna balkong går ända fram till rampen... Vid torgets högra sida ett öppet stort fönster till ett boktryckeri. Det är i skymningen; den nedgående solen lyser rödt på slottet i fonden, men svarta moln stå ofvanför. Gatan och torget äro folktomma. Vid ridåns uppgång öppnas ett fönster i gatan till höger; en rikt klädd borgarkvinna sticker ut hufvudet såsom för att se på vädret. Ett fönster midt emot, till vänster, öppnas; och en annan kvinna sticker ut hufvudet där.

RÖST I.

Hå-h!

RÖST II.

Hå-h!

RÖST I.

Apostata, är han kommen?

RÖST II.

Apostata är kommen, han som afföll från sina faders tro; från Gogs och Magogs land är han kommen! Abaddon, Apollyon!

RÖST I.

Apollyon!

FLERA RÖSTER,

den ena efter den andra från fönster uppåt gatan.

Apollyon!

Väbeln och Kvartermästaren komma ned för gatan; de äro mycket allvarliga; stanna utanför boktryckaren.

FÄLTVÄBELN.

Hörde Du röster i luften?

KVARTERMÄSTAREN.

Ja, men jag visste inte om det var människors. Himlen är svart som plåt och åskan är icke långt borta. Om jag skulle tillstå hela sanningen, så är jag full af ångest.

FÄLTVÄBELN.

Du också? — Vet Du att denna stad trycker mig, och att jag känner det som om vi intet hade här att beställa. Det är ett främmande land, där allt är främmande, till och med gudarne . . . Emellertid, konungen har lofvat soldatesken att få plundra; han måste lofva dem det, eljes hade de redan gjort uppror!

KVARTERMÄSTAREN.

Det är rysligt! men eftersom det är nödvändigt...

FÄLTVÄBELN.

Till vår berömmelse må dock räknas att konungen utfärdat ny proklamation, hvari dödsstraff stadgas för den, som stör papisternas gudstjänst eller eljest öfvar våld på någons trosöfning.

KVARTERMÄSTAREN.

Längre kan man inte gå, och borde inte heller... ty den som blundar han samtycker!

FÄLTVÄBELN.

Tala inte så högt, kungen har ju kvarter där!

KVARTERMÄSTAREN.

Skulle jag icke veta det, som rensat huset från jesuiterna!

FÄLTVÄBELN.

Nå, då vet Du ju hvar boktryckaren bor också, han som trycker proklamationen!

KVARTERMÄSTAREN.

Låt oss se, det skulle vara här vid torget! — Jo, där ha vi mannen!

BOKTRYCKAREN

ut i dörren.

FÄLTVÄBELN.

God dag, min gode man.

BOKTRYCKAREN.

Hvad söks?

FÄLTVÄBELN.

Är proklamationen tryckt?

BOKTRYCKAREN.

Jag trycker inga proklamationer åt fiender!

FÄLTVÄBELN.

Om fienden är segrare, och segraren är din herre, så är Du din herres dräng! Förstår Du det?

BOKTRYCKAREN.

Om ett främmande folk bryter sig in i en främmande stad, hvars invånare aldrig kränkt någons rätt, så är den främmande en bandit, en våldverkare, en niding.

FÄLTVÄBELN.

Har Du läst hvad som skall tryckas?

BOKTRYCKAREN.

Ja, jag har läst att ni ämnar tända eld på staden, om den icke betalar 400,000 thaler, som icke finnas.

FÄLTVÄBELN.

Då har Du också märkt, att vår nådige konung beviljat okränkadt rätt åt katolikerna att öfva sin tro.

BOKTRYCKAREN.

Så nådigt! Är det icke ert ärende att förskaffa trosfrihet åt alla?

FÄLTVÄBELN.

Tror Du jag kommit hit att disputera med dig?

BOKTRYCKAREN

kastar ett papper på gatan.

Skäms, och gå! Vi äro godmodiga människor, men vi erkänna äfven skyldigheter mot oss själfva, och att trycka denna skrift är kränkande för vårt samvetes frihet!

FÄLTVÄBELN.

Tag upp papperet, eljest rifs ditt hus!

BOKTRYCKAREN.

Det kommer icke att rifvas!

FÄLTVÄBELN

tar upp ett stycke rödkrita och skrifer på husporten ett »d».

Helt visst!

KVARTERMÄSTAREN

tar upp papperet.

BOKTRYCKAREN.

Detta hus kommer icke att rifvas!

Drar sig in och stänger port och fönsterluckor.

KVARTERMÄSTAREN.

Jag kan inte hjälpa't, men karln har rätt! På samma sätt skulle jag handlat!

FÄLTVÄBELN.

Krigets skuggsidor äro mångahanda, men det är din plikt att blunda!

Det blixtrar.

KVARTERMÄSTAREN.*

Det *var* åska i luften! — Låt oss gå!

FÄLTVÄBELN.

Är Du rädd för åskan?

KVARTERMÄSTAREN.

Ja, eftersom *han* är farlig, så är *jag* rädd! Och eftersom jag icke är någon krigare, har jag rättighet vara rädd. Och nu *är* jag —

åskslag

effektivt mycket rädd!

Skyndar åt kapellet.

Vill se att jag kommer under tak!

FÄLTVÄBELN.

Hör Du, gå inte in där; det lär vara farligt för protestanter att gå in i katolska kyrkor.

KVARTERMÄSTAREN.

Är det farligt?

Ser inåt kyrkan.

Ja, men det är så vackert!

FÄLTVÄBELN.

Det är just hvad det är! — Akta dig, så Du inte stannar!

KVARTERMÄSTAREN.

Jag? Nej, inte jag, Du! För den, som varit med vid Breitenfeld, finns inga faror, inga frestelser!

Går in i kapellet.

FÄLTVÄBELN.

Haha!

Bildhuggaren och Målaren in från gatan. Bildhuggaren med en kavalett; Målaren med staffli och palett m. m.

BILDHUGGAREN

till Fältväbeln.

Är det här som kungen af Sverge bor?

FÄLTVÄBELN.

Nej, men han ämnar bo här? Hvad är det fråga om?

MÅLAREN.

Vi ämnade göra hans porträtt!

FÄLTVÄBELN.

Att herren är ritare kan jag se, men jag behöfver äfven veta något annat. Förlåt en närgången fråga!

MÅLAREN.

En närgången fråga förlåtes icke förrän frågaren mottagit en käfthuggare!

Höter med näfven.

FÄLTVÄBELN.

Unge herre . . .

BILDHUGGAREN.

Låt den fulingen fråga först, alltid hinner han få ett hugg på käften.

FÄLTVÄBELN.

Herrarne tala som om de vore herrar här i byn.

MÅLAREN.

Är vi inte det då?

FÄLTVÄBELN.

Nej, det är vi.

BILDHUGGAREN.

Det *var* så nyss, men är icke mer, sedan svenske kungen skonat staden för den besegrades öde. Och det är denna ädelmodiga handling vi velat celebrera genom att i bild föreviga den store hjältens ansiktsdrag!

FÄLTVÄBELN.

Är staden skonad?

BILDHUGGAREN.

Ja, mot en lämplig lösesumma! — Hvad var det nu Ni ville fråga?

FÄLTVÄBELN.

Jo, innan någon får tillträde till konungens person, begär man få veta, om . . . han är katolik!

BILDHUGGAREN.

Hvad Ni säger! Nåå, kan Ni inte se på oss hvad vi tror, kan Ni inte lukta ut det? — Nåväl, Er konung har nyss mottagit en delegation af kapucinerna och befinner sig i detta ögonblick i Jesuiterkollegium, i nästa ögonblick ämnar han bevista mässan här i Vårfrukapellet . . .

FÄLTVÄBELN.

Det är lögn!

BILDHUGGAREN.

Ska' vi slå honom på käften?

MÅLAREN.

Näh! Det blir bara spektakel, och vi som filosofer ska' ju stå öfver så'nt där?

FÄLTVÄBELN.

Nu förstår jag inte det här längre!

MÅLAREN.

Har Ni nånsin förstått något, och behöfver skomakaren förstå annat än sin läst?

FÄLTVÄBELN.

Nu går jag hem och lägger mig!
Går uppåt gatan; möter Skolmästaren, som är drucken.

SKOLMÄSTAREN

sjunger.

Sum, sum, sum! Dum, dum, dum!

FÄLTVÄBELN.

Hvarthän?

SKOLMÄSTAREN.

Ja, säg *det!* Hvert detta skall bära hän? Kungen går med jesuiterna och, kan man tänka sig, de påstå att en Capuciner — har omvändt honom!

FÄLTVÄBELN.

Till papismen?

SKOLMÄSTAREN.

Papismen eller katolicismen! stora schismen!

FÄLTVÄBELN.

Det är lögn, förstås!

SKOLMÄSTAREN.

Nog är det så, men hvad har han i mässan att göra?

FÄLTVÄBELN.

Är han i mässan redan?

SKOLMÄSTAREN.

Han lär vara i Vårfru-kapellet!

FÄLTVÄBELN.

Här?

SKOLMÄSTAREN.

Här eller där, hvad vet jag!

FÄLTVÄBELN

till Bildhuggaren och Målaren.

Kungen skulle vara där inne! Då har han gått
in korvägen.

SKOLMÄSTAREN.

Hvad är *det* för ena gökar?

FÄLTVÄBELN.

Det är två filosofer!

SKOLMÄSTAREN.

Hvad filosofera de om?

FÄLTVÄBELN.

Ja, det är nog svårt att säga, eftersom de stå
öfver allt så'nt där!

SKOLMÄSTAREN

nalkas kapellet.

Hvad är detta för ett värdshus? Jaså, det är en så'n där papisthydda!

Sjunger.

Sum, sum, sum! Brum, brum, brum!

DEKANTEN

ut ur kapellet.

Stör icke gudstjänsten, karl!

SKOLMÄSTAREN

lyfter kryckan.

Åh hut!

FÄLTVÄBELN

till Skolmästaren.

Tänk på hvad Du gör!

SKOLMÄSTAREN

slår med kryckan på kyrkporten.

Trum, trum, trum!

KVARTERMÄSTAREN

ut ur kyrkan.

Hvem är det, som stör gudstjänsten? Jaså, det är Du, din gamle odåga! — Vet Du inte, att konungen är där inne?

SKOLMÄSTAREN.

Hå fanken! Det är sant då, att han blitt katolik?

KVARTERMÄSTAREN.

Nej, *det* är osant!

SKOLMÄSTAREN

till Dekanten.

Gå in till din jungfru Maria Du, och stå inte här och spela helgon!

Med kryckan lyfter han ner en krans, som hängt vid foten af Mariabilden; slungar kransen utåt scenen.

DEKANTEN

skriker.

Sacrilegium! Helgerånare!

RÖSTER

från gatans fönster.

Apollyon! Abbadon!

FÄLTVÄBELN.

Återigen dessa röster i luften! Nu blir jag rädd!

Banér, Torstensson, Fabricius synas i gatan.

BANÉR

fram.

Hvad sker här? Hvarför dessa skrik?

DEKANTEN

pekar på Skolmästaren.

En antikrist, en gudlös människa, som skändar
det heliga . . .

BANÉR.

Förklara, förklara . . .

Konungen jämte Schwarzenberg och Fredrik (V) af Pfalz
synas i kapellet's port.

KONUNGEN

vred.

Hvad står på; hvem har stört den heliga hand-
lingen?

SKOLMÄSTAREN.

på knä, nykter.

Nåd!

KONUNGEN.

Jaså, det är Du, ungdomens lärare, som van-
hedrar mig och svenska namnet!

Till Fältväbeln,

För bort honom till det straff, krigsartiklarne
och vårt cirkulär bestämmer: Det är döden!

SKOLMÄSTAREN.

Allernådigste konung . . .

KONUNGEN.

Nej, jag är onådig mot lagbrytare och helgerånare! Bort med honom ur min åsyn! Han skall dö! — Fabricius, tag hand om hans själ! — Du tvekar, Du som i dag predikat fördragsamhet och samvetsfrihet!

FÄLTVÄBELN

förer bort Skolmästaren och Fabricius följer motvilligt.

DEKANTEN

på knä för Konungen.

Store konung, må en ringa Herrans tjänare, som väl uppfattar ojäf dom, få bedja om nåd för en brottsling, som handlat af oförstånd.

KONUNGEN.

Nej! Må hans olycka bringa andra till bättre förstånd, och framför allt till lydnad! — Gå i frid!

Banér, Torstensson och Fabricius visa med miner sitt missnöje med domens hårdhet.

DEKANTEN

går in i kapellet.

KONUNGEN

till Kvartermästaren, sedan han observerat det röda märket på boktryckarens port.

Hvarför har Du märkt detta hus med sekvestrationstecknet?

KVARTERMÄSTAREN.

Därför att ägaren vägrat trycka proklamationen.

KONUNGEN.

Tag ut mannen och lät honom höras!

KVARTERMÄSTAREN

slår på porten.

BOKTRYCKAREN

ut.

KONUNGEN.

Hvarför har Du icke lydt befallningen?

BOKTRYCKAREN.

Därför att befallningens utförande gick emot mitt samvete.

KONUNGEN.

Är det mot ditt samvete att jag skänker samvetsfrihet?

BOKTRYCKAREN.

Nej, allernådigste konung, icke det. Men proklamationens första del om den oskyldiga stadens brandskattning kunde jag ej förmå mig trycka!

KONUNGEN.

Väl, tag hit skriften!

KVARTERMÄSTAREN

tar fram papperet och lämnar det till Konungen.

Majestät!

KONUNGEN

läser skriften; viker papperet midt itu, drar sin värja och skär papperet i två delar; lämnar därpå den ena delen åt boktryckaren.

Då gör vi så här! — Tag nu ock tryck den här hälften, så är ditt samvete fritt, och mitt också!

BOKTRYCKAREN

på knä.

Store konung, som vet att hela samveten . . .

KONUNGEN.

Stig upp!

Till Kvartermästaren.

Skona hans hus!

KVARTERMÄSTAREN

stryker ut det röda märket på porten.

BILDHUGGAREN.

Salomos dom!

MÅLAREN.

Salomos dom!

KONUNGEN.

Hvad önskar I?

MÅLAREN.

Vi hade längtat få i bild föreviga den svenske konungen; och just som vi strida om konceptionens första moment, vi mena den allegoriska framställningen, behagar Ers majestät själf gifva subjettet, som min vän här så skönt formulerat: Salomos dom!

KONUNGEN.

Jag är ingen Salomo, såsom I menar det, och jag kan icke göra modell! — Tack för er artighet, men jag har icke tid och icke håg! — Farväl!

Boktryckaren, Bildhuggaren, Målaren, Kvartermästaren aflägsna sig; Konungen står i förgrunden med Schwarzenberg och Fredrik af Pfalz. I bakgrunden stå: Banér och Torstensson, förstämda.

KONUNGEN

till Schwarzenberg.

Ja, excellens, nu har jag uppfyllt Er billiga begäran, jag har sett och jag har hört... Men jag har icke fått anledning ändra min mening, annat än i bisaker.

SCHWARZENBERG.

Bisaker, som kanske äro hufvudsaker.

KONUNGEN.

Inte alls! — emellertid: många hus i Herrans gårdar, och åt hvar och en sitt! Er kult är mycket vacker, mycket tilltalande, och mycket dyrbar — passande för Era rika länder. Men för vårt fattigmansland passar bättre fattigmansreligion. — Åt Er vin, åt oss öl; åt oss vadmal, åt Er sammet! — Det är ungefär hvad jag lärt under dessa vandringar i Era tempel och tempelgårdar! Och nu återvänder jag till mina värf, tackar Er för godt sällskap och bjuder Er farväl!

SCHWARZENBERG.

Är det allt?

KONUNGEN.

Det är allt jag lärt af Er! Viljen I lära något af oss? Nej, non possumus! — Alltså: farväl, Excellens!

SCHWARZENBERG.

Majestät!

KONUNGEN.

Nog! jag låter icke omvända mig, det vet I!

SCHWARZENBERG

går motvilligt.

KONUNGEN

går in på verandan; sätter sig så nära förgrunden som möjligt.
Bjuder Fredrik af Pfalz sitta.

Nå, frände, hvad har I att förkunna?

Man ser ljus tändas inne i palatset.

FREDRIK AF PFALZ.

Frände och konung! Då vi omsider intagit Kurfurstens hufvudstad, ha vi på samma gång sprängt katolska Ligans fäste, ty Maximilian af Bajern var Ligans hufvud och Tilly dess arm. Jag ber därför att få påyrka stadens utrotande från jorden, såsom jag lofvat och I lofvat armén!

KONUNGEN.

Frände; då både hufvudet och armen äro afskjutna, hvartill tjänar då misshandla liket?

FREDRIK AF PFALZ.

I har lofvat, och soldaterna göra myteri, om icke staden lämnas ut till plundring!

KONUNGEN.

Herren hade lofvat Jona staden Ninives undergång, men Han förbarmade sig öfver den stora staden, och Jona vardt vred intill döden. Var icke vred, Fredrik af Pfalz! och låt icke Ert hat uttala domen öfver Er själf! I var en dag konung i Böhmen, och Er konungamakt missbrukaden I att plundra kyrkor och förfölja katoliker, men Er ofördrag-

samhet narrade Er äfven till grymhet mot andra protestantiska sekter än Er reformerta! För mig har I aldrig varit martyr, och Er landsflykt, Era lidanden har jag alltid funnit klara följder af Era handlingar. Jag skulle från Er vilja härleda hela detta rysliga krig, denna oförsonlighet och detta djuriska hat, som vi eljest tillskrifvit fienden. Tänk blott på några af de bättre kejsarne! Ferdinand den Förste, Karl den Femtes bror, blef slutligen så tolerant mot protestanterna, att Påfven Paul den Fjärde ej ville erkänna honom ens. Erinna Maximilian den Andre, som uppfostrades af Wolfgang Stieler, Luthers och Melanchtons lärjunge, och som för sina protestantiska sympatier hatades och hotades af Pius den Femte. Kom ihåg, att när samme kejsare och Tyska Riket anfölls af Turkarne, som redan tagit Ungern, det var Protestanterna, som vägrade hjälp och visade sig som dåliga patrioter. Maximilian gick likafullt så långt i eftergifter, att han beviljade de värsta dissidenterna kalken i nattvarden och tillät prästerna gifta sig! Hvilka medgifvanden gjorden I i Böhmen? Jag vill icke tala om katolikerna, utan om Lutheranerna! I gjorden inga medgifvanden, såsom ännu icke någon Calvinist gjort!

FREDRIK AF PFALZ.

Majestät, I talar som fienden brukar tala!

KONUNGEN.

Jag har slutligen hört den anklagade, något hvarmed jag bort börja; och jag har lärt något! Ur

de olösliga motsägelser, hvori jag insnärjde mig vid början af detta krig, har jag slutligen arbetat mig ut; jag har funnit mig själf och min uppgift, som jag hittills icke förstått. Detta har återgifvit mig kraft i beslutet och mod i handlingen.

FREDRIK AF PFALZ.

Det sista är glädjande att höra, och jag förmodar vi nu slutligen få tåga mot Wien.

KONUNGEN.

Nej; och därför att de enklaste begrepp om krigets konst, som I aldrig förstått, bjuda mig att icke vända mot söder, när fienden står i norr. Wallenstein och Maximilian äro i detta ögonblick i Prag, Ert Prag, och stå färdiga att rycka hit ned! Därför norrut! Och om jag skall vara skyldig yppa för Er mina åtgöranden, så . . . är München redan skonadt mot lösen, och soldaterna hafva löst mig från mitt löfte mot en extrasold af två gyllen hvar man! — Nu skulle jag önska säga Er farväl, då vi nått det gemensamma målet: Ligans hufvudkvarter, och jag säger Unionens hufvudman god natt, ty hvarken Ligan eller Unionen existera mer: hädanefter heter det: Befriaren mot Förtryckaren!

FREDRIK AF PFALZ.

Eller så här: Gustaf Adolf *med* Katolikerna!

KONUNGEN

vred, reser sig.

Gå, lögnare, gå fort! och må evig glömska och evig smälek följa ditt namn!

FREDRIK AF PFALZ,

som först varit säker, emedan han ej trott det var allvar, blir nu rädd och går.

KONUNGEN.

Ja, gråt inte nu, din stackare! Elden kunde Du tända, men släckningen lämnade Du åt mig!

Torstensson och Banér, som ett ögonblick försvunnit uppåt gatan, komma nu ner mot Konungen och se båda mycket allvarssamma ut.

KONUNGEN

stråft.

Hvad önsken I?

BANÉR.

Vår Konungs öra!

KONUNGEN.

Tala!

BANÉR.

Ers Majestäts förhastade löfte att staden skulle sköflas har hos soldaten väckt förhoppningar, som icke kunna gäckas utan fara för uppror.

KONUNGEN.

Är det Torstenssons mening också?

TORSTENSSON.

Ja!

KONUNGEN.

Och I viljen nu råda mig att göra efter Magdeburgs förstoring, som vi begräto gemensamt! Då ären I dåliga rådgifvare, och I han som sådana min onåd!

BANÉR.

Må vi utstå den onåden, men först bedja om nåd för en stackare . . .

KONUNGEN.

Skolmästaren? Nej, han får ingen nåd af mig!

TORSTENSSON.

Majestät, det har väckt förvåning och sorg att en trosförvandt, en evangelisk man, skall lida döden för ett lättsinnigt angrepp på papisternas vidskepelse . . .

KONUNGEN

ursinnig.

Torstensson! Är Skolmästaren en evangelisk man, han, som endast fört djäfvulens namn på läpparne, som endast betraktat kriget som en backanal! Gå ifrån mig! upphör vara min vän, och inskränk dig till att vara i min tjänst, till ditt fäderneslands gagn! Gå! —

Paus. Torstensson går sakta. Banér följer.

KONUNGEN.

Stanna, Johan Banér!

BANÉR.

Nej! Jag går, jag med!

KONUNGEN.

Småkonungar, akten Er! Minnens Folkungarne,
Sturarne, Linköpingsherrarne!

BANÉR

vred.

Akta Vasen! Snökonung! Vinterkonungen har
tronföljare!

KONUNGEN.

Är det Johan Banér, som talar?

BANÉR.

Ja, Johan Banér, född i äkta säng af Riksrådet
Gustaf Axelsson Banér, som halshöggs i Linköping
af drottsvikaren Carl den Blodige, min far af din
far! Min far, därför att han höll sin konungaed!
Och min mor, Kristina Sture! Där är Sture igen,
Vasel! Det är Johan Banér, som talar!

TORSTENSSON

drar Banér i armen.

KONUNGEN

förblir stum.

BANÉR

går med Torstensson.

KONUNGEN

sätter sig, bedröfvad och eftersinnande.

Palatsets dörrar ut till verandan öppnas; Drottningen kommer ut, åtföljd af uppvaktning, som stannar i dörren.

DROTTNINGEN.

Min Konung är icke glad!

KONUNGEN.

Bedröfvad . . . intill döden!

DROTTNINGEN.

Och sitter i mörkret?

KONUNGEN.

Skuggorna breda sig, och det är likvisst sommarkväll! Det är ju inte sant att solen råkas i södern, hos oss lyser hon ju om natten denna årstid!

DROTTNINGEN

ger en vink åt uppvaktningen, som bär ut två stora kandelabrar och ställer på konungens bord.

Allt i lifvet är så annorlunda än man tänkt sig.

KONUNGEN.

Ja, för visso! — Mig är det som en dröm, att jag sitter i Bajerns hufvudstad och nyss afskedat Fredrik af Pfalz, roten och upphofvet till detta obegripliga krig.

DROTTNINGEN.

Försynens vägar äro obegripliga.

KONUNGEN.

Maximilian och Fredrik! Bajern och Pfalz!

DROTTNINGEN.

Hvad har Du att skaffa med Fredrik?

KONUNGEN.

Det må Du fråga! Han var såsom Evangeliska Unionens hufvudman den jag närmast ägde att hålla mig till: och likafullt, jag har honom att bekämpa, emedan han är Calvinist och jag Lutheran! — — — Bajern och Pfalz! Vi — Svenskar — hade en gång en konung, som var af Bajern; Kristofer hette han och var Erik den Trettondes systerson. Min far, Carl den Nionde, var första gången gift med Maria af Pfalz. Min svåger, Pfalzgrafven Johan Casimir, sitter hemma och sköter kammarverket, och hans son Carl, nu tio år, leker med min sjuåriga dotter Kristina!

DROTTNINGEN.

Hvart gå dina tankar?

KONUNGEN.

Jag vet icke, men från detta Pfalz har jag alltid väntat något ödesdigert! Hur min far kunnat från sitt aflägsna land leta rätt på en Pfalzisk prinsessa begriper jag inte! Men — det vet Du kanske ej — när min farfar, Gustaf den Förste, hade att bekämpa det stora Dackeupproret, understöddes höfdingen af bland andra pfalzgrafven Fredrik, hvilken eftersträfvade svenska tronen! Detta skedde för hundra år sen! — Och nu . . . ja, Du förstår!

DROTTNINGEN.

Du menar att vår Kristina och Pfalzgrafven Johan Casimirs son kunde en gång genom äktenskapets band . . .

KONUNGEN.

Hvem vet? Försynen brukar ibland hundra år för att utföra en plan. — Och allt kommer igen! Tänk dig nyss här, min vän, och frände äfven, Johan Banér, stiger plötsligt fram och uppenbarar sig som en Sture! Du vet hvad Sture är och hvad Vasa är.

DROTTNINGEN.

Är det sant att Banérs far afrättades i Linköping af din far?

KONUNGEN.

Vi tala ogärna om det, men det är så, och Johan Banérs mor var Kristina Sture. Men Sturesagan är så inflätad med Vasasagan, att den icke kan af mig fattas på ett man kallar naturligt sätt. De äldsta Sturarne grundade rikets själfständighet såsom riksföreståndare, men Gustaf Vasa kom till kronan. Erik den Fjortonde lät döda Sturar utan fullt klar anledning. Min far, Carl den Nionde, halshögg Linköpingsherrarne och drabbade på samma gång Stureätten, kanske utan att han syftade ditåt . . . Icke mindre än sex Stureättlingar fingo sorg efter den dagen. Hogenskild Bjelke var gift med Anna Sture, Ture Nilsson Bjelke med Margareta Sture; Thure Pederson Bjelke med Sigrid Sture; Erik Stenbock med Malin Sture; Gustaf Banér med Kristina Sture och Krister Horn var slutligen svåger med Mauritz Sture. Det är denna blodskuld jag burit, och därför har jag fördragit mer af mina vänner Horn, Banér och Stenbock än af någon annan människa!

DROTTNINGEN.

Det var därför alltså Du låtit dessa vänner, som jag aldrig lidit, komma dig så nära?

KONUNGEN.

Ja, men jag har icke ånkrat mitt tålmod, ty de voro mig kära och tillgifna ända tills nul Dock — vet Du, min vän — jag sitter och frågar mig:

hvarför steg Stureskuggan upp just nu, och i Banér! — Han, min käre vän, blef som förvandlad i ansiktet; ur förr vänliga ögon lyste ett hat, som grott i två hundra år; hans röst var som en annans och han talade ord, som han själf icke tänkte, men som dödade mig.

DROTTNINGEN.

Hvad sade han?

KONUNGEN.

Han sade: att Vasa icke hade tronföljare, men att Pfalz hade.

DROTTNINGEN.

Hvarför sade han detta just nu?

KONUNGEN.

Ja, ser Du, vän, det är hvad mitt samvete just söker besvara. Menade han, förutsade han, att min afkomma ej skall ärfva tronen?

DROTTNINGEN.

Är icke vår Kristina tronföljare?

KONUNGEN.

Ja, och nej! Enligt arfföreningen af 1544 går tronföljden blott på manliga linjen! Senare ändrades detta af godtycket!

DROTTNINGEN.

Såå, det var nytt!

KONUNGEN.

Men det finns annat orätt, som går igen och varslar!

DROTTNINGEN.

Hvarför dessa mörka tankar, min make?

KONUNGEN.

Därför — att det mörknar! Ser Du icke, att det går utför, att det lider på tiden?

DROTTNINGEN.

Men, käraste, vi skola ju icke längre söderut; i morgon vända vi om hem, norrut!

KONUNGEN.

... Min fader var en usurpator, icke därför att han afsatte Erik, icke därför att han undanträngde Sigismund, utan därför att han gick förbi Hertig Johan, som var tronföljaren.

DROTTNINGEN.

Men Carl den Nionde blef ju vald af Ständerna ...

KONUNGEN.

Ja, men Sverige hade upphört att vara valrike och var blifvet arfrike! . . . Och jag är äfven usurpatorn, ty samme Johan var ännu laglige tronföljaren.

DROTTNINGEN.

Hertig Johan afsade sig ju regeringen?

KONUNGEN.

Ja, han afsade sig; sedan Carl den Nionde tvungit — tvungit! — honom gifta sig, olyckligt, med sin kusin; äktenskapet slutade i vansinne; ett formligt själamord.

DROTTNINGEN.

Hvarför röra i det förflutna?

KONUNGEN.

Därför att det förflutna står upp!

DROTTNINGEN.

Efter Breitenfeld stod det upp — i Auerbachshof! Men sedan gick det till hvila!

KONUNGEN.

Efter som Du upptagit ämnet, vill jag fortsätta. En olycklig slump — kanske något annat — förde

dig inför min son Gustaf . . . Du har hittills trott, att jag var nog grym tillstålla mötet. Jag har låtit dig tro så illa om mig, därför att jag ansåg mig böra hålla till godo! Men nu upplyser jag dig om att jag var oskyldig! till den saken åtminstone!

DROTTNINGEN.

Din son! Icke vår! Vi få ingen, vi!

KONUNGEN.

Ja, så är jag straffad; hvarför Du skulle lida för mitt fel vet jag icke. Förlåter Du mig?

DROTTNINGEN.

Det har jag redan gjort af allt hjärta!

KONUNGEN.

Då tala vi icke mera därom!

DROTTNINGEN.

Men om en annan, då min Konung slutligen fått tid att sköta sitt hjärtas angelägenheter . . . Det finns en man, hvars stadiga närvaro är mig ett stygn i hjärtat!

KONUNGEN.

Det är Nils Brahe! Fordrar Du att jag offrar honom också?

DROTTNINGEN.

Jag fordrar ej; jag ber!

KONUNGEN.

Han är dock min frände, han säger icke mycket . . .

DROTTNINGEN.

Men hans ögon tälja mig en saga, som också borde glömmas nu!

KONUNGEN.

Det är rätt! Må det ske! —

Reser sig.

Det blir allt tommare omkring mig, och ödsligare. Slutligen är det bara Du och jag!

DROTTNINGEN.

Som det skulle alltid ha varit!

KONUNGEN.

Kanske! — Tott, Rålamb, Horn, Banér, Torstenson, Brahe . . . borta!

DROTTNINGEN.

Du saknar dem!

KONUNGEN.

Ja; men jag återfinner mig — och dig! Vännerna gifva mycket, men taga mer!

Musik höres inifrån palatset; skuggor röra sig.

Är det fest där inne?

DROTTNINGEN.

Ja, Du har själf bjudit!

KONUNGEN.

Det hade jag glömt! — Ett ord ännu! — Efter den varning jag fick vid Ingolstadt, har jag gripits af en lust att beställa om mitt hus — hvad det sedan kan betyda. Och mina tankar röra sig oftast om min dotter. — Säg, tycker Du det är klokt, att sväger Johan Casimir, som är Calvinist, uppfostrar vårt barn?

DROTTNINGEN.

Nej, det har jag aldrig tyckt, ty Calvinisterna, som jag sett på nära håll i mitt hem, äro värre än jesuiterna; och skulle vi få trosstrider inom familjen . . .

KONUNGEN.

Alldeles! Den tanken, att mitt barn skulle kunna omfatta en annan tro än den Lutherska, gör mig förtviflad; och Kristinas motsägelseanda lofvar icke godt; Du vet, att hon gärna sade svart, när jag sade hvitt!

DROTTNINGEN.

Hennes egenvilja och härsklystnad äro gränslösa; men hvarför oroa sig? Ett sju års barn har icke förstånd om religionens sanningar eller villfarelser!

KONUNGEN.

Just därför fruktar jag! — Men det lämnar jag åt Försynen att råda! — Gå in till gästerna, min vän, jag kommer efter! —

DROTTNINGEN.

Sitt icke ensam, att ej dina tunga tankar draga dig ner i förtviflan!

KONUNGEN.

Icke ensam?

NILS BRAHE

kommer hastigt ner för gatan med en depesch i handen, som han öfverräcker åt Konungen.

DROTTNINGEN.

Nu går jag!

Går in.

KONUNGEN.

Han skall också strax gå!

BRAHE.

Viktiga nyheter, Majestät!

KONUNGEN

öppnar och läser depeschen.

Wallenstein! Slutligen! — Wallenstein står i Sachsen och afskär hemvägen! — Den ogenomtränglige, den mörke mannen, som ingenting tror, men som alltid har lyckan på sadelknappen! Skall jag äntligen råka honom! — Nils Brahe, af skäl, jag ej kan säga, men som jag tillåter dig ana; gå icke in i denna festsal, dit Du dock är bjuden! Återvänd till lägret och håll dina trupper i ordning!

BRAHE.

Är detta onådsförklaringen?

KONUNGEN.

Nej! Och tro, när jag säger det!

BRAHE.

Jag har icke rätt att fråga mer . . .

KONUNGEN

rörd.

Men jag hade rätt af en vän fordra, att han förstode och att han trodde!

BRAHE

bedröfvad.

Jag tror... men jag förstår icke! — Farväl,
min Konung!

Går.

KONUNGEN.

Ensam! — — — Ensam med Dig, min Herre
och min Gud!

LEUBELFING

ut; på knä för Konungen.

Majestät och nådigste Konung!

KONUNGEN.

Hvem är Du? — Så; drottningens page! Hvad
hette Du?

LEUBELFING.

Leubelfing, från Nürnberg, till Er tjänst, Konung!

KONUNGEN.

Så var det! — Hvad vill Du mig, barn?

LEUBELFING.

Tjäna en konung, som jag dyrkar näst Gud i
himmelen!

KONUNGEN.

Icke så! Herren din Gud skall Du allena dyrka! — Jag hade en gång en ung vän, som dyrkade mig, men när han såg, att jag endast var en svag människa, full af fel, så gick han, och spottade bakom sig! Sen dess är jag rädd för ungdomen!

LEUBELFING.

Var icke rädd för mig, store Konung, jag skall vara Er trogen i döden, jag skall följa Er som en hund . . .

KONUNGEN.

Säg mig; Du var ju uppfödd katolik?

LEUBELFING.

Ja, store Konung, och i ett kloster, men när jag såg, huru usla papisterna voro . . . huru eländiga människor . . .

KONUNGEN.

Vänta lite . . . tror Du, att protestanterna äro änglar, så bedrar Du dig. Gå ut i lägret hos mig och se på uselheten, får Du se, att de äro lika goda kålsupare. Och Du skall bland kristna människor knappast råka en sådan förträfflig man, som min vän, juden Marcus. Nej, min lille vän, det där ha vi genomskådat! Och för öfrigt, sitt land och sin religion har man fått af Gud, så att vid dem bör man blifva! — Du ser på mig . . . och Du har goda ögon! Hvad kan Du för slag?

LEUBELFING.

Jag kan sadla häst, läsa högt, spela luta . . .

KONUNGEN.

Kan du spela? — Hör, vill din Drottning afstå dig?

LEUBELFING

brydd.

Ja, jag tror . . .

KONUNGEN.

Kanske att hon har skickat dig?

LEUBELFING.

Jag skulle inte få säga det!

KONUNGEN.

Nå, efter som Du är en gåfva af den min själ älskar, så stanna hos mig! Jag skall taga det som en skickelse, att Du föll ner som en solglimt, när jag var i mörkret ensam vorden! —

LEUBELFING

kysser konungens hand.

Nu är min barndoms sköna dröm sannad; guld-konungen får jag tjäna. Och så får jag en häst?

KONUNGEN.

En stor häst! — Men . . .

Tar Leubelfing i örat.

Du får inte gå och bli kär i Drottningen, som
de andra kammarherrarne och pagerna.

LEUBELFING

förlägen.

KONUNGEN

reser sig.

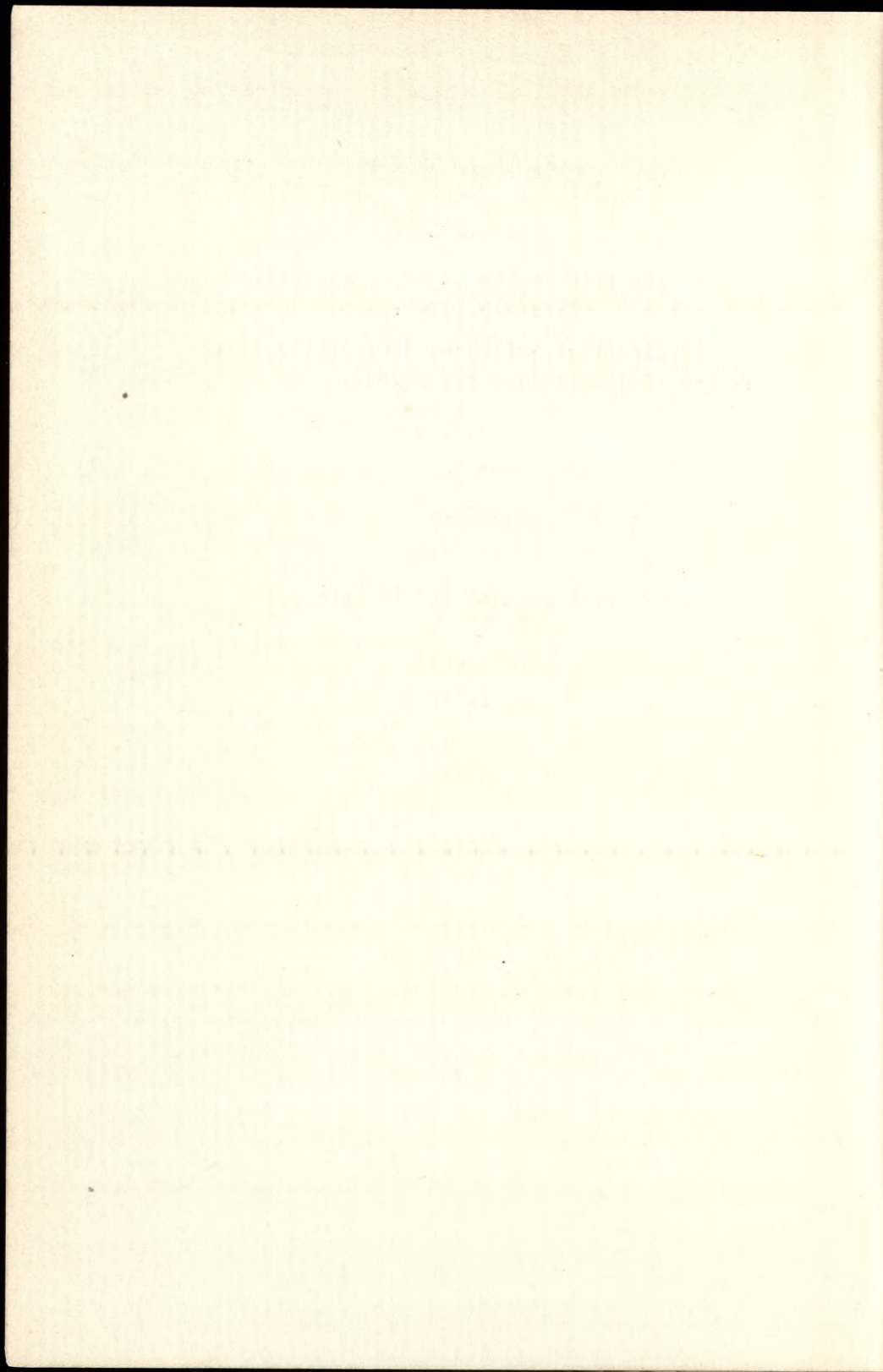
Kom, David, och spela för din Saul!

DROTTNINGEN

synes i dörren.

Riddå.

AKT V.

- a) Lägret vid Alte Veste utanför Nürnberg.
- b) Vid Lützen. I en hofslagares smedja.
- c) I Wittenbergs Slottskyrka.

Lägret utanför Nürnberg. Staden synes till vänster i fonden; Alte Veste till höger. Tält midt på scenen med gator emellan. Konungens tält till höger. Bord och stolar utanför det samma. En tub på stativ framför Konungens tält. Hösthimmel, med mörka moln och en blodröd strimma i horisonten.

Fältväbeln och Kvartermästaren stå nere på scenen.

FÄLTVÄBELN.

Sextio dagar, i denna rötmanadshetta, utan att komma till batalj! Det är ofattligt!

KVARTERMÄSTAREN.

Du räknar inte stormningen af Alte Veste denna morgon.

FÄLTVÄBELN.

Man vet ju inte annat än att den misslyckades och att Wallenstein håller på att blåsa victoria där uppe!

KVARTERMÄSTAREN.

Ja, Wallenstein! Den där otrogne hunden, som endast dyrkar sig själf, han är oemotståndlig, men

den fromme Tilly, han blef bokstafligen ihjälslagen bit för bit! Hvem är härskarornas Gud i dag?

FÄLTVÄBELN

Densamme som i går och i seklernas morgon, hvars rådslag hvarken Du eller jag förmå genomtränga.

KVARTERMÄSTAREN.

Jag tror att väbeln kommit på allvarliga tankar.

FÄLTVÄBELN.

Inte för tidigt, tänker jag; och inte för sent, som jag hoppas.

KVARTERMÄSTAREN.

Ja, Wallenstein; hvem blir slug på honom? Vet Du, att han är född och döpt som protestant?

FÄLTVÄBELN.

Ja men, vet jag det!

KVARTERMÄSTAREN.

Men vet Du också, att han som barn föll ut genom fönstret, från tredje våningen, utan att skada sig?

FÄLTVÄBELN.

Jo, då! Och alldeles som Johan Banér från Hörningsholm, han också från tredje våningen utan

att skada sig . . . *Tredje* våningen tycks vara maximum. Martinitz och Slawata kastades ut från tredje våningen i Prag . . . Hela det här kriget tycks ha börjat i tredje våningen . . . och slutar nog nere i källargropen!

KVARTERMÄSTAREN.

Tyst, nu musicera de alldeles fasligt där uppe i gamla fästet hos Friedländarn . . .

FÄLTVÄBELN

går ut till tuben.

Tänk om man kunde få se honom en gång, den osynlige, orörlige, som sitter där uppe på klippan, som en kejsarörn!

Riktar in tuben.

KVARTERMÄSTAREN.

Mycket ville jag ge för'et!

FÄLTVÄBELN

skådar i tuben.

Vänta lite!

KVARTERMÄSTAREN.

Kan Du se något?

FÄLTVÄBELN.

Tyst bara! Han *är* där!

KVARTERMÄSTAREN.

Nå, men hvad ser Du då?

FÄLTVÄBELN

skrufvar och vrider på tuben.

Strax! Jag hade hans kappa nyss, men . . .
nu . . . vill . . . jag se honom . . . under . . . ögonen! —

KVARTERMÄSTAREN.

Han lär vara svart och se led ut som den onde!
Och han är nog inte god; men han är rysligt rik;
skall äga tjugutvå tusen gårdar i Böhmen, idel kon-
fiskerade gods . . .

FÄLTVÄBELN

vänder sig från tuben.

Jag såg honom! — Han var barhufvad, hade
svart skägg, det var allt, innan han försvann! Men
jag såg något annat också . . . Något blått och gult . . .

KVARTERMÄSTAREN.

Det var svenska fångar . . .

FÄLTVÄBELN.

Ja, det var svenskar! — . . . Här har skett en
olycka!

KVARTERMÄSTAREN.

Många olyckor ha skett, sedan vi kommit in i
detta Katolska landet, där vi kanske aldrig hade

något att beställa. Det är icke Friedländarn, som på dessa två månader dödat tolf tusen man för oss och åttæ tusen hästar — jag har räknat dem. — Det är icke Wallenstein, som hungrat ihjäl oss, icke han, som släppt pest och ohyra på oss.

FÄLTVÄBELN.

Hvem är det då?

KVARTERMÄSTAREN.

Det är Herrans mordängel, samma en som kom med Egyptens plågor, samma en som ödelade Sanneribs armé . . . Herren står emot oss!

FÄLTVÄBELN.

Men Han står äfven mot Friedländarn, som lidit lika mycket som vi!

KVARTERMÄSTAREN.

Då står Han emot oss båda, ty vi skulle ha gjort fred nu!

FÄLTVÄBELN.

Är Du Herrans förtrogne, Du, och får Du Hans hemligheter före oss andra? Skäms Dig! . . .

KVARTERMÄSTAREN.

Jag skäms, men icke för det; utan därför, att vi äro blifna en skam för vår nation, därför att vi,

ifrån att ha varit Herrans stridsmän i tukt och ära, ha blifvit lika usla som våra fiender. Alla laster, alla brott blomstra i våra läger, och vi ha lika många hedningar som kristna, men vi ha ändå flera lik än vi ha lefvande. Hela landet stinker omkring oss, och våra vänner förbanna oss!

I fonden går ett tåg med gröna sjukbårar och svarta likbårar med hvita täcken, burna af hvitklädda sjukvårdare.

Det är mordängeln triumftåg!

Fabricius synes i tåget.

Och öfversteprästen — som får läsa både kristna och hedningar i jorden. — Alla bli lika i den stora gropen! —

Drottningen synes i tåget; hon är hvitklädd och bär ett litet barn på armen; följes af en skara barn i hvita kläder.

FÄLTVÄBELN

rörd.

Drottningen!

KVARTERMÄSTAREN.

Den goda ängeln, barmhärtighetens och lidandets; de öfvergifna barnens moder! — Ja, de öfvergifna och föräldralösa! Icke ett rent prästbetyg finns mer, bara okända föräldrar! — Konungen slår och Drottningen helar, han risar och hon lisar! Välsignelse öfver henne!

Drottningen förbi, barn fatta henne i kjolen; tåget fortsättes af sårade med förband och kryckor.

FÄLTVÄBELN.

Detta är krigets skuggsidor; och vet Du, mina ögon kunna icke mer minnas de ljusa . . . Allt stinker, allt smakar lik! till och med vinet i bågarn!

Tåg af trashankar.

KVARTERMÄSTAREN.

Där komma de hungriga! Intet bröd och inga pengar!

FÄLTVÄBELN.

Det är som en förbannelse låge öfver de franska pengarne; de räcker aldrig!

KVARTERMÄSTAREN.

Och de här judiska växlarne, som aldrig gör annat än förfaller!

FÄLTVÄBELN.

Det gör nog alla växlar, när de bara få tid på sig!

KVARTERMÄSTAREN.

Hvar är Konungen?

FÄLTVÄBELN.

Han är i krigsråd med Hertigarne af Lauenburg och Weimar samt Excellenserna Schwarzenberg och Arnim i Brandenburg och Sachsen.

KVARTERMÄSTAREN.

Inga af de våra med?

FÄLTVÄBELN.

Nej! ty det är endast hertigar och kurfurstar,
som äga röster vid kejsarvalet.

KVARTERMÄSTAREN.

Spökar det nu igen med kejsarkronan?

FÄLTVÄBELN.

Hvem vet det? Här pratas så mycket...

Tåget har fortsatt; nu kommer slutligen: Profossen, Brandmästaren
och Trosskusken.

Se, där ha vi vargarne!

TROSSKUSKEN.

Nu har jag kört omkring halfva Tyskland och
är trött...

PROFOSEN.

Och mätt!

TROSSKUSKEN.

Och skulle nu ha lust att draga mig tillbaka...

BRANDMÄSTAREN.

Med en samlad styfver...

TROSSKUSKEN.

Jag var fordom mjölnare på Usedom . . .

BRANDMÄSTAREN.

Då jag var fogde i Wolgast . . .

TROSSKUSKEN.

Men så kom restitutionsediktet och tog kvarnen ifrån mig. Dock . . . tiderna ha förändrats, och kvarnen har kommit igen! Ska' vi nu taga afsked . . .?

BRANDMÄSTAREN.

Af hvarandra eller af krigsväsendet?

TROSSKUSKEN.

Jag tar afsked af Er!

PROFOSEN.

Det må Du, bara Du lämnar vagnarne.

TROSSKUSKEN.

Vagnarne? Ja, tag dem!

BRANDMÄSTAREN.

De äro alltså tomma?

Fattar Trosskusken i kragen.

Karl! har Du bedragit oss, är Du dödens man!

TROSSKUSKEN.

Vänta lite! inte så häftigt . . .

PROFOSSEN

fattar i Trosskusken.

Tjuf, förrädare, dålig kamrat . . .

TROSSKUSKEN.

Hjälp! man mördar mig!

JORDEGUMMAN

in från höger; vinkar utåt.

Nej, Du skall icke bli mördad, men Du skall dö för dina ogärningar, likplundrare, grafskändare!

BRAHE

in, med tre man vakt: till vakten säger han tyst och stilla.

För dessa tre män till galgen och låt bödeln hänga dem! Men vänta med Brandmästaren tills nya order anlända!

VAKTEN

för ut Profossen, Trosskusken och Brandmästaren.

BRAHE

till Jordegumman.

Gå, kvinna; Din handling är icke vacker, ty han var dock din make! — Hvad har Du för Dig nu?

JORDEGUMMAN.

Förr svepte jag nyfödda barn, nu sveper jag lik, ty det föds inga *levande* barn mer!

BRAHE.

Jag tror icke det föds människor mer, utan vilda djur. Gå, kvinna!

JORDEGUMMAN.

Herr general . . .

BRAHE.

Du får inte tala mer! Men gå och svep din make, och se han kommer ner i en anständig grop!

JORDEGUMMAN.

Den, kättaren . . .

BRAHE.

Numera äro vi kättare allihop inför hvarandra, så att det ska' vi inte tala om . . . Gå! i gropen bli vi alla lika!

JORDEGUMMAN.

Så trodde jag en gång, men jag tror det inte längre . . .

BRAHE

till Kvartermästaren, under det att Gumman talar ofvanstående replik och följande.

Hvar är Konungen?

KVARTERMÄSTAREN.

I krigsrådet!

BRAHE.

Med hertigarne?

KVARTERMÄSTAREN.

Ja, min general!

JORDEGUMMAN

under ofvanstående.

Och jag trodde, att hvar och en blef salig på sin tro . . .

BRAHE,

utan att höra på Gumman, till Kvartermästaren.

Det är en vanheder för armén och vår nation, att våra protestanter skola så fara fram, som de kejsrerliga . . .

JORDEGUMMAN

samtidigt.

Och jag trodde befriaren var kommen . . .

BRAHE

vänder sig till Gumman.

Och det är han också! Där trodde Du rätt! en enda gång! Gå till galgbacken, får Du se!

Kvartermästaren skjuter henne ut vid armen.

FÄLTVÄBELN

ser utåt vänster.

Konungen!

BRAHE

går till höger.

KVARTERMÄSTAREN OCH FÄLTVÄBELN

draga sig uppåt fonden.

KONUNGEN

in från vänster, åtföljd af

MARCUS.

KONUNGEN

nedtryckt och ledsen.

Sitt ner . . . jag menar . . .

MARCUS.

Stå! jag vet min plats, Majestät, och missbrukar
ingens nåd!

KONUNGEN.

Vill Du ta växlarna?

MARCUS.

Nej, Konung, ty våra vägar skiljas här. Så
länge I kämpade på de förtrycktas försvarssida, var

jag med, mot Påfven i Roms världsliga öfvervalde; men när I gån aktivt mot Kejsaren allenast kan jag icke följa!

KONUNGEN.

Hvarför?

MARCUS.

Därför . . . att jag är Tysk, och I är Främlingen; därför att Kejsaren håller Tyska Riket samman; och därför att jag står i tacksamhetsskuld, jag och mitt folk, hos Habsburg. Kejsar Carl den Femte gaf nämligen oss, Israeliterna, mänskliga rättigheter, första gången vid Augsburgs riksdag, andra gången vid riksdagen i Regensburg. Augsburg och Regensburg, protestanternas båda förborgar; 1530 och 1541; protestantismens födelse- och konfirmationsår. Förstån I nu hvarför jag är protestant, och de mina? Därför att vi äro årsbarn med protestanterna!

KONUNGEN.

Kan Du vara tacksam, Du?

MARCUS.

En jude kan allt hvad en kristen kan, i godt som i ondt.

KONUNGEN.

Hvad skulle Du göra nu i mitt ställe?

MARCUS.

Sluta en ärofull fred, eller antaga fredsanbudet från de Kejslerliga!

KONUNGEN.

Det är för sent!

MARCUS.

Aldrig för sent att handla rätt!

KONUNGEN.

Och Du vet det rätta?

MARCUS.

Då hedningarne, som icke hafva lagen, veta lagens fordringar, så kan jag ju också veta det!

KONUNGEN.

Säg, hvarför går det mig illa nu?

MARCUS.

Emedan lägret är orenadt af synder och brott, af stinkande kadaver och af ohyra! Såsom säges i Mose femte bok: »Emedan Herren Din Gud går omkring midt i ditt läger för att rädda Dig och gifva dina fiender i ditt våld, skall ock ditt läger vara heligt, så att han icke måtte se något skamligt hos Dig, och vända sig bort från Dig!»

KONUNGEN.

Herren har vändt sig bort från mig! Ja, för visso! Hvad skall jag göra?

MARCUS.

»Om Du vänder åter till den Allsmäktige, skall Du blifva upprättad, och om Du skiljer ondskan från dina tjäll . . . Ty då skall Du i den Allsmäktige hafva din lust och lyfta ditt ansikte till Gud; och hvad helst Du företager, skall lyckas för Dig, och ljus skall skina öfver dina vägar.»

KONUNGEN.

Är det dina dessa sköna ord?

MARCUS.

Hur har min Konung läst sin Bibel? Det är Elifas från Teman, som så talar till Job!

KONUNGEN.

Job? . . . Och Herren sade till satan: Si, allt hvad han äger är i din hand? — Marcus, hvarför tror Du icke på Förlossaren? Är det därför, att Du icke *kan* tro på honom?

MARCUS.

Vet inte! Kanske därför, att jag icke *får* . . . jag aktar mig väl att forska därefter!

Buller utanför.

KONUNGEN.

En sak till, innan vi skiljas: Du vet att din frände, Brandmästaren, är förvunnen att ha orättfärdigt utpressat en del gods. Han är således dömd till döden, enligt våra lagar. Men nu vill jag först fråga Dig, hvad Edra lagar stadga.

MARCUS.

Han skall döden dö, att han icke må orena ditt land, ty Du skall skilja det onda ifrån Dig, och hela Israel skall höra det och rädas! Så talar vår heliga lag? Och må den ruttna lemman huggas af, att icke hela kroppen angripes; döda honom, att han icke må bli till en förbannelse för hela vårt folk!

KONUNGEN.

Må det vara sagdt! . . . Och nu, då våra vägar skiljas: hvart går Du?

MARCUS.

Ho vet? I dag i öster, i morgon i väster; bland hednafolken hette det om dem: »Här få de icke mer bo». Herren själf förströdde dem!

KONUNGEN.

Farväl, Marcus; tack för det som varit!

MARCUS.

Det som varit, var stort och härligt; det som kommer . . . må Herren välsigna Dig och bevara Dig, Konung! i alla dina lifsdagar!

Går.

STENBOCK

in.

KONUNGEN

mildt, sorgset, undergifvet.

Är det Jobspost?

STENBOCK.

Ja, Majestät!

KONUNGEN.

Tala!

STENBOCK.

Torstensson är fången . . .

KONUNGEN.

Och Banér?

STENBOCK.

Skjuten . . . i armen.

KONUNGEN

som förut.

Herren tog . . . Är det mera?

STENBOCK.

Vi ha gjort en fånge.

KONUNGEN.

Är han af betydhet?

STENBOCK.

Ja!

KONUNGEN.

För hit honom!

STENBOCK

ger en vink utåt.

SPARRE

i Polsk vapendräkt införes.

KONUNGEN

reser sig, upprörd.

Sparre!

SPARRE.

Sparre från Linköping, från Linköpings blodbad,
ja, det är jag, liksom Johan Banér.

KONUNGEN.

Du har blifvit Polsk, ser jag.

SPARRE.

Har jag alltid varit, ty Sparrarne äro sina eder
och sina konungar trogna, och när min fader följde

sin herre Sigismund till Polen, blef jag därstädes upptagen som i ett nytt fädernesland.

KONUNGEN.

Sverige är icke Polen!

SPARRE.

Nej, men de äro ett; och sedan Vladislaus är utropad till Sveriges konung, är jag lika god Svensk som Polack! Och I, Majestät, som nu gör anspråk på Polens krona, på grund af arfsrätt efter Er kusin, kan möjligen en gång bära samma dräkt som jag, utan att vara riksförrädare.

KONUNGEN

till Stenbock.

Jag tror det är Erik Sparre själf, som talar . . .

Häftigt.

För bort honom! Jag vill icke byta ord med döda! Må han återvända dit, hvarifrån han kommit. Han är min frände, Stenbock, liksom din, och jag vill icke bära sorgdräkt efter den skälmen; för bort honom! och låt honom löpa!

SPARRE

till Stenbock.

Det var fem Stenbockar, som fingo löpa löst från Hertig Carls slagtarbänk . . . men Du kom igen och kysste den blodiga handen . . .

KONUNGEN.

För bort honom!

SPARRE.

Inte skall jag bära sorg efter honom.

Utledes.

KONUNGEN

till Stenbock.

Fredrik, säg, hade han rätt eller orätt? Jag tycker mig ha kommit till en punkt, där alla ha rätt emot mig!

STENBOCK.

Jag kan icke besvara en tveeggad fråga, utan att skära mig själf i tungan.

KONUNGEN.

Du har aldrig hållit af mig; Du har alltid varit som is, den jag icke förmått smälta. Är det därför, att din fars mor hette Sture? Säg?

STENBOCK.

Kanske! Kanske äfven därför att hon, Malin Sture, fick dö i en grym landsflykt; kanske äfven därför att Carl Stenbock...

KONUNGEN.

... benådades i Linköping ...

STENBOCK.

... på afrättsplatsen! Därför att han var sin konung trogen, liksom jag min. Trogen, ja, det är jag intill döden, men älska honom kan jag aldrig.

KONUNGEN

upprörd.

Ser du hur ensam jag är vorden, Fredrik Stenbock? Endast tolf tusen människolik och sex tusen hästkadaver äro min omgifning. Hvarför flyr man mig och skyr mig?

STENBOCK.

Det kanske någon af hertigarne kan svara på.

KONUNGEN

häftigt.

Jaså, det är hertigarne I ären gramse? Men ditt svar är ohöfviskt!

STENBOCK.

Åh, som frände mot frände kan det gälla.

KONUNGEN

exalterad.

Frände? Ja! Men jag är Konung, Du, och mina kronor kunde ha varit många. Jag kunde ha burit Ryska tsarkronan, som erbjöds min broder, Carl Philip; jag kunde haft den Polska med arfrätt

efter min kusin, Sigismund; den Böhmiska, som Fredrik af Pfalz erbjöd mig, och den Ungerska efter min svåger Bethjen Gabor. Detta vet Du! Men Du vet icke, att efter slaget vid Breitenfeld, räckte mig Kurfursten af Sachsen Tyska Rikets Kejsarkrona! Ja!

STENBOCK.

O, Du barn! Hvarför tog Du icke, när Dig bjöds! Gösta . . . så hette det förr . . . efter Din egen önskan, är det om ett hästlass kronor Du drömmer! Akta din egen, till en början . . .

KONUNGEN

skräm.

Hvad menar Du?

STENBOCK.

Alldeles det jag sade!

KONUNGEN.

Har Fabricius förrådt mig; har han talat om . . . ?

STENBOCK.

Inte ett ord har han sagt.

KONUNGEN.

Vet Du, att jag plågas af onda drömmar?

STENBOCK.

Jag kunde gissa det; eftersom den blonde konungen har blifvit så mörk.

KONUNGEN

orolig.

I nattens tystnad, när sinnena släckas och förståndet omtöcknas, då kommer frestaren . . . Hvarför sitter jag och talar om detta för Dig, som ej förstår det! Hvarför skulle jag låta locka mig till detta skryt . . . ve att jag aldrig sagt det! O, att jag kunde få det osagdt! — Fredrik, råd mig!

STENBOCK.

Hvad gagnar det? Du begär råd af alla, men följer inga råd!

KONUNGEN.

Befall mig då, och jag skall lyda! Två månader ligger jag här som fasttrollad och kan icke röra mig; jag vill bort, men förmår icke! Det är som om Wallenstein vore en häxare, den där kan döfva svärd och människor, och människors vilja; jag äger mig icke, och rår icke på mig. Ja, vet Du, det värsta . . . Den Evige, som förr jag råkade i mina böner, har vändt mig ryggen, och jag kan icke träffa honom mer!

STENBOCK.

Är det så? Vänd då hem till dina hyddor, Israel, ty Du har gått vilse!

KONUNGEN.

Så sade Oxenstjerna i Mainz, också! Nåväl, jag vill gå hem till mina fäders land, till mina sjöar och skogar, till mitt barn . . .

STENBOCK.

Väl! Mätte vägen blott stå öppen till Leipzig . . .

KONUNGEN.

Den bevakar Gustaf Horn!

STENBOCK.

Ja! Men Pappenheim har besatt passen i Thüringen.

KONUNGEN.

Pappenheim! Åter en ny skugga på min väg!

STENBOCK.

Och hvad värre är, Friedländaren har samlat tjugo tusen man på Sachiska gränsen . . .

KONUNGEN.

Är jag stängd då?

STENBOCK.

En fråga, som först morgondagen kan besvara! Ultimatum: vänta in kurirerna vid dagbräckningen, och hvil ut natten!

KONUNGEN.

Tack, Fredrik! Hvarför talar Du icke oftare till mig, Du som är så klok?

STENBOCK.

Hvarför frågar Du icke oss lite oftare, oss, dina gamla vänner?

KONUNGEN.

Jag vet intel! Det är som om någon hölle på att skilja mig från allt hvad mig kärt varit!

STENBOCK.

Må vara! men lita icke på de Tyska Furstarne längrel! De ha fått nog af Svensken, de frukta och de hata främlingen!

KONUNGEN.

Det må man icke förtänka dem, då landet är deras.

STENBOCK.

Nej; men man må betänka att landet är deras! — Nu måste jag säga god natt; posterna skola utställas!

KONUNGEN.

God natt då, Fredrik!

STENBOCK.

God natt, min Konung; god sömn, utan drömmar om kronor!

KONUNGEN

går in i sitt tält.

Lef väl!

Under föregående scener har den röda strimman i horisonten bleknat bort, molnen ha skingrats och stjärnor ha så småningom börjat tindra. Under följande scen framträder efter hand Karlavagnens stjärnbild, men stjärna efter stjärna, med långa mellanrum.

TRUMPETAREN OCH LEUBELFING,

som synts i bakgrunden, träda nu fram; Trumpetaren ser sjuk ut och har vänstra armen i band. Leubelfing bär en luta; stöder Trumpetaren.

TRUMPETAREN.

Det är inte roligt längre vara i krig!

LEUBELFING.

Hvad hade Du där att göra, parvulus?

TRUMPETAREN.

Kära monsieur, jag är född på en trumma borta i Livland, har vaggats i en trossvagn genom Polen, och slutligen kom jag under Skolmästarns ferla i — ge mig si — Brandenburg.

LEUBELFING.

Och dina föräldrar?

TRUMPETAREN.

Monsieur, man frågar icke en soldat sådant. Men jag har inte sett mitt land en gång... drömmar om det ibland... En stor blå sjö, som lär kallas Venern; och så ser jag ett stort, långt berg, som ett kyrktak, men det är intet torn på't, för det är byggdt af jättarne...

LEUBELFING.

Hvad är jättarne för slag?

TRUMPETAREN.

Jättarne? Jo, det var mycket stora hedningar, som inte tyckte om kyrkor och kyrkklockor, och de var mjuka som ullvantar, för de hade inga ben i kroppen, och därför hittar man inga knotor efter dom i jorden! Fältväbeln här är också från Västergyll'n — så heter det! — och han kalla mig för halvkjösing, det är en parvel; — men det gjorde han inte efter bataljen utanför Breitenfeld, sen jag blåste strid! — Jag tror jag får lägga mig ner! Det är så tungt i hufvudet — och jag vill gå hem!

Lägger sig ner; Leubelfing rullar ihop sin kappa och makar under Trumpetarens hufvud; vill befria honom från den stora trumpeteten, men Trumpetaren håller den fast.

LEUBELFING.

Du är mera sjuk, parvulus, än jag trodde!

TRUMPETAREN.

Jag är så varm, och det är skönt, för vi har frusit så mycket förut . . . nej, Du får inte ta min trumpet! — Monsieur, skulle jag ju säga! Tror Monsieur, att kungen är inne i sitt tält?

LEUBELFING.

Det kan jag aldrig tänka; hvarför frågar Du det?

TRUMPETAREN.

Jo, för han har inte sett åt mig på det sista; han har väl bekymmer och längtar hem . . . han med!

Slumrar in.

LEUBELFING.

Ja, alla längta hem . . . sofver Du, pys?

TRUMPETAREN

vaknar.

Sof jag? — Så underligt, Du, jag ligger och tittar upp i stjärnorna . . . Det ser ut som Drottningens svarta sammetsdyna, med diamantnålarne i; tycker Monsieur om Drottningen?

LEUBELFING.

Kanske Du vill sofva?

TRUMPETAREN.

Sofver jag inte?

Slumrar in.

LEUBELFING

blir tyst en stund och knäpper på lutan.

TRUMPETAREN

vaknar.

Monsieur!

LEUBELFING.

Ja, pys!

TRUMPETAREN.

Hvar är jag?

LEUBELFING.

Du ligger utanför Konungens tält!

TRUMPETAREN.

Det var rart; där vill jag gärna ligga! — Var det Du, som spelade?

LEUBELFING.

Skall jag spela mera?

TRUMPETAREN.

Ja, men jag vill först se på din tafvelbok, den där lilla, som ser ut som en psalmbok!

LEUBELFING

ger honom en liten andaktsbok.

TRUMPETAREN.

Hvem har målat det här!

LEUBELFING.

Det har änglar gjort från början!

TRUMPETAREN.

N-ä-ä Du; det tror jag intel!

LEUBELFING.

Det förstår Du inte, parvell! —

TRUMPETAREN.

Förstår inte jag? Äh! . . . Spela lite, Monsieur!

LEUBELFING.

Har Du ondt, gosse?

TRUMPETAREN.

Nej, jag har det så skönt! — Spela, är Du snäll!
slumrar in,

LEUBELFING

spelar ett adagio.

Konungen synes i täldörren; står orörlig och betraktar de båda barnen, utan att ses af dem.

TRUMPETAREN

som slumrat med boken i handen, låter den falla;
vaknar vid bullret.

Monsieur!

LEUBELFING.

Pys!

TRUMPETAREN.

Tror Monsieur . . . att . . . jag skall dö!

LEUBELFING.

Är Du rädd att dö?

TRUMPETAREN.

Nej, hvarför skulle jag vara det. Jag har ju
inte gjort något ondt!

LEUBELFING

lägger sin hand på hans panna.

Du, Du, parvell!

TRUMPETAREN.

Tror Monsieur, att jag skall dö?

LEUBELFING

gråter.

Ja, det tror jag.

TRUMPETAREN.

Gråt inte, herr lilla . . . för det här klarar jag nog!

Slumrar in.

KONUNGEN

går fram, faller på knä, undersöker Trumpetarens puls.

Nils!

Till Leubelfing.

Han har feber, och ingen läkare finns, ingen medicin! — Här är intet att göra! Intet!

TRUMPETAREN

vaknar; utan att igenkänna Konungen, slår han sina armar om dennes hals, tagande honom för Leubelfing.

Monsieur, får jag kyssa Dig! Men Du skall vända Dig bort sen, för jag skäms . . . jag har aldrig fått en smekning och aldrig gifvit!

Han kysser Konungen, utan att se hvem det är; slumrar in igen.

KONUNGEN

reser sig; söker dölja sin rörelse.

TRUMPETAREN

vaknar.

Jag vill se på taflor . . . Monsieur, spela mera för mig . . .

LEUBELFING

spelar sakta samma adagio som förut.

TRUMPETAREN

vaknar; reser sig upp; utan att se konungen.

Jag vill gå hem . . . jag vill gå hem!

KONUNGEN.

Hvart, mitt barn? Hvart vill Du gå hem, mitt lilla barn?

TRUMPETAREN

utan att känna igen Konungen.

Jag vill gå hem!

Faller tillbaka på marken; trumpeten i famnen.

KONUNGEN

på knä vid den döde.

Älskade barn! hur är det? — Det var döden! —

Reser sig.

Nu vill jag gå hem också!

LEUBELFING

på knä, ber en tyst bön.

DROTTNINGEN

in från vänster, hvitklädd och barhufvad, följd af damer och vakt.

Hvem ligger där?

KONUNGEN.

Det är lille Nils, trumpetaren från Breitenfeld!

DROTTNINGEN.

Ha vi gått nog öfver lik snart?

KONUNGEN.

Ja, snart! Ty i morgon börja vi hemfärden!

DROTTNINGEN.

Välsignad vare den stunden, då det beslutet
fattades . . . skall barnet ligga där?

Nalkas liket.

KONUNGEN.

till Leubelfing.

Gå och beställ om en hedersam begrafning åt
gossen! Han var mig kär, ty han påminde mig
alltid om min största dag — Breitenfeld! — Leipzig!

Till Drottningen.

Låt oss gå upp till Leipzig igen och så norråt,
hemåt!

DROTTNINGEN.

Hemåt!

Riddå.

Vid Lützen. Ett förfallett skjul, som innesluter en hofslogares smedja. Öppet i fonden, utanför tre väderkvarnar i dimma, half genomskinlig; kvarnens vingor stå så, att de bilda tre kors. Till vänster i skjulet är härden med bälgen; eld i ässjan. Konungens stora hvita häst i lysande schabrak och full mundering, står i fonden. Leubelfing håller i betset; ridknektarne Eriksson och Jönsson hålla en bakfot; Smeden slår ett sista slag på skon, hvar efter hästen utledes. Smedspojken står vid bälgen. En vaktknekt står i skjulets öppning åt fonden, där landsvägen till Leipzig drager förbi. En andra vakt inne i smedjan. Buller i fjärran.

SMEDEN.

Nu kan Svenska Konungen rida i kapp med döden och djävulen! . . . Det var det första inseglet! »Och jag såg — säger Johannes i sin Uppenbarelse — och se, en hvit häst, och den som satt därpå hade en båge, och honom vardt gifven en krona, och han drog ut segrande, för att segra». — — —

Till Smedspojken.

Blås på elden, Du. Här är kallt på morgonen.

VAKTEN I

utanför.

Halt! . . . Hvarthän?

EN RÅTTFÅNGARE

med redskap stannar.

Till Leipzig!

VAKTEN I.

Man passerar icke här! — In att visiteras.

RÅTTFÅNGAREN.

Så, så? Hvad står då på?

VAKT II

visiterar honom.

Du är råttfångare?

RÅTTFÅNGAREN.

Javäl; men jag har inte fått ett lif denna morgon; det är som om själfva de oskyldiga djuren skrämts af dundret och dånet från arméernas upp-marsch och krupit ner i jordens innandömen. Vet Ni, att jorden skakar så att tänderna skallra i mun; och den här dimman, hu, den går igenom kläder och hud... Hemskt är det; det är sanning det!

VAKT I.

Halt! — Hvarthän?

BONDEN

med en kärra grönsaker.

BONDGUMMAN

skjuter på bakifrån

BONDEN.

Till Leipzig!

VAKT II.

Kom in!

BONDEN.

Hvad ska' en inne att göra?

VAKT II.

Visiteras! . . .

BONDGUMMAN.

Ja men, Du Store, vi måste vara på torget i god tid, annars få vi inte sälja!

VAKT II.

Det kommer ingen till Leipzig i dag, och här blir annat än köpa och sälja . . . Vet Ni inte, att arméerna ha marscherat upp till batalj?

BONDEN.

Hä?

VAKT II.

Stanna där I stån!

VAKT I.

Halt! . . . Hvarthän?

MJÖLNAREN

in.

Hvarthän? Jag skall ner i mina kvarnar förstås.

VAKT II.

Jaså, det är dina kvarnar; vi ska' straxt tända eld på dem!

MJÖLNAREN

vild.

Tända eld?

VAKT II.

Ja men! Och om Du skriker, så blir Du nedtystad. — Undan!

MJÖLNAREN.

Han skall tända eld på mina kvarnar! Hvarför? Hvad har jag gjort?

VAKT II.

Håll tyst, karl!

Leubelfing, ledande Konungens röda häst, åtföljd af Eriksson och Jönsson, synas i skjulets öppning; Smeden går fram; synar hästens fötter, utan att lyfta dem.

SMEDEN.

Konungens numro två! utan vank och skavank på skorna, appropeberas, kan gå på bal i Auerbachshof!

Lyfter en af hästens bakfötter och kysser skon.

Jag kysser din fot, afundsvärda djur, som får bära majestätet från Norden. — »Andra inseglet: »Och där utkom en annan häst — det är fortfarande Jo-

hannis Uppenbarelse — en häst, som var röd, och
 åt den, som satt därpå, vardt gifvet att borttaga
 friden ifrån jorden, så att de skulle slakta hvarandra.»
 Nej, det passa' inte! — Blås på elden, gosse!

Hästen ledes bort.

Stenbock och Brahe in, åtföljda af Kvartermästaren och Fält-
 väbeln, hvilka bära Konungens harnesk.

BRAHE

till Vakt II.

För undan folket, Konungen kommer!

VAKT II

för ut Mjölaren, Rättfångaren och Bonden med Hustru.

STENBOCK

pekar utåt.

Där borta ligger Breitenfeld och Leipzig!

BRAHE.

Och här ligger Lützen!

STENBOCK.

Hvad menar Du?

BRAHE.

Det är här det skall ske! . . . Slaget, menar jag . . .
 Det är ett hemskt håll, där marken går i vågor,

som efter en jordbäfning ... Jag önskar vi vore annorstädes.

STENBOCK.

Hvad som är hemskt ... det är detta förfärliga mörker ... Solen har ju varit uppe i två timmar, och det är nedmörkt! Det är den sista af Egyptens plågor; de första var bromsarne och mordängeln vid Alte Veste!

BRAHE.

Du har också tänkt på det? ... Men det är som förgjordt med detta mörker i dimman, som uppskjuter slaget! Finge vi börja innan Pappenheim hann komma från Halle, så vore spelet vårt! ...

Såg Du Konungen?

STENBOCK.

Ja, jag såg honom! Han hade sofvit i sin vagn ett par timmar; men han var icke glad att skåda! Kulan från Dirchau rörde på sig, och han frös, frös så han skakade! Åh, denna dimma! Och den luktar som lut, har Du märkt det?

BRAHE.

Som saltad torsk, finner jag!

Paus.

De gå till elden och värma händerna.

BRAHE.

Hvad tænker Du på?

STENBOCK.

Och Du?

BRAHE.

Jag är inte glad!

STENBOCK.

Det har sig väl lite svårt!

BRAHE.

Ser Du, om Hertig Bernhard står med idel
Tyskar på vänstra flygeln, och jag skall föra centern...
så känner jag icke det lugn jag ville känna...

STENBOCK.

Det kan ju vara, men Du har ju Konungen till
höger och med honom mig, Axelsson, Sack, Soop
och Stålhandske... Det går nog bra, ska' Du se...
ja då.. och i afton råkas vi alla i Auerbachshof...
hoppas värden kan sina *boniments* om Luthers fat på
fem tusen kannor, eller hvad det var... och...

BRAHE
lyss utåt.

Hvad är det?

STENBOCK.

Det var — din oro!

BRAHE.

Kanske!

STENBOCK.

Nils!

BRAHE
rycker till.

Fredrik! Hvad var det?

STENBOCK.

Hör Du, vän, Du gör mig orolig!

BRAHE
abrupt.

Kan man lita på Kniphausen?

STENBOCK.

Fullkomligt! —

BRAHE
går ett slag öfver golfvat.

— Fyra, fem, sex! . . . Sex!

Funderar.

STENBOCK.

Hvad är det, hvad är det?

BRAHE.

Ingenting, ingenting! — Tänk, att jag hör fick-
uret picka här innanför rocken!

STENBOCK

lägger sin arm om Brahes hals.

Är det hjärtat?

BRAHE.

Nää! — Men jag kom att tänka på Margaretha . . .
och lilla Elsa, som jag inte sett ännu!

STENBOCK

barskt.

Du har bara rätt att ha *en* tanke i dag! *En!*

Slår honom på axeln.

Opp med kuraget, Nils, eller äro vi dödens män!

BRAHE.

Bara jag kommer på hästrygg så skall jag nog
reda mig . . .

VAKT I.

Hans Majestät, Konungen!

KONUNGEN

in, dödsblek, hålögd; hans skägg, vått af dimman, hänger ner.
Han är följd af Leubelfing och Ridknektarne.

BRAHE

förskräckt.

Åh, Gud i himmelen!

KONUNGEN

till elden; nickar åt Brahe och Stenbock; säger åt Smedsgossen.

Lägg på elden!

Till Stenbock och Brahe.

Jag fryser ända in i benen! Blef Du rädd, Nils? — Fredrik, vi ha ändrat i andra träffen så, att Du får Ysslar, Beckerman, Bulach, Goldstein och Hertig Wilhelm bakom Dig! Du tycker inte om hertigen, men det får Du finna Dig i! — Och så... Torstensson och Banér skulle nog ha varit behöfliga, men vi få reda oss utan dem, ja, jag tror det är nästan bättre, att de äro borta... nästan bättre. Gustaf Horn saknar jag mera... men det går nog ändå...

Till Kvartermästaren och Fältväbeln.

Tag bort det där... jag kan icke bära harnesk i dag, och det hjälper så litet! Den välsignade kulan är ute på vandring igen!... Leubelfing, ge mig min kappa! — Denna hiskliga dimman och detta mörkret... Tänk om Pappenheim hinner fram... tänk om han hinner fram, innan vi börjat!

Torkar skägget, sätter sig på en bänk; något gladare.

Nåå, ska' vi äta kvällsvard i Leipzig i dag?... Och middag i Wittenberg i morgon! Det ska' bli roligt få se Wittenberg! — Nej, detta är alldeles rysligt! — Solen är borta och det stora mörkret har kommit!

SMEDEN

går fram, faller på knä och kysser Konungens fot.

KONUNGEN

reser sig vred.

Stig upp, karl, eller slår jag Dig!

SMEDEN

till de innevarande.

En martyr är han, och ett helgon!

KONUNGEN.

Helgon? Jag trodde det bara var katolikerna, som trodde på helgon! En fattig, syndig människa är han, om Du vill veta't! Så, gå till Din härd! . . . Leubelfing, hästarne i ordning!

FABRICIUS

in.

KONUNGEN.

Hvad vill Fabricius? Han ser ut som han ville bereda mig till döden!

FABRICIUS.

Jag trodde Ers Majestät hade något att säga mig.

KONUNGEN.

Tack, min vän; jag sade Dig allt i går afton!

Lugnare.

Allt, hvad som tryckte mitt hjärta och sinne . . . nu vill jag bara taga Din hand . . . och lägga den på mitt hufvud.

Fattar Fabricius hand och lägger den på sin hjässa.

Det är en god hand, och den värmer!

I fonden synas nu de tre kvarnarne i brand med de tre korsen.

Hvad är det? De tre korsen! Det är Golgatha?
I dina händer befaller jag min anda, Herre Jesu!

Mot Brahe; tar honom i famn och kysser hans kinder.

Farväl, Nils! Gud beskydde Dig och bevarade Dig! —

Räcker Stenbock handen.

Fredrik, intet groll, intet groll mer, och förlåt de hårda orden!

STENBOCK

kysser Konungens hand.

Ett skott i fjärran.

KONUNGEN

i ångest.

Slaget börjar! Hästarne, hästarne!

Faller på knä i fonden, med knäppta händer.

O, Jesus, vår Förlossare, som öfvervunnit döden och dödsriket . . . förbarma Dig öfver oss! förbarma dig öfver oss alla, alla!

Ridå.

Wittenbergs Slottskyrka. Romansk stil, med triumfbåge och absid; till koret går en trappa upp och är koret först doldt af en förlåt. Nedanför trappan och på densamma stå tripoder med eldar; till höger i förgrunden är ett korkapell, där Brahes likkista står, med Leubelfings och Trumpetarens, en på hvar sida; kistorna äro slutna; Brahes är af ek; de båda andra äro hvita; alla tre höljda med blommor och kransar. På Trumpetarens ligger trumpeteten; på Leubelfings en luta och en värja.

Svag violmusik bakom scenen.

Alla uppträdande äro sorgklädda.

FÄLTVÄBELN OCH KVARTERMÄSTAREN

komma in på scenen, i förgrunden.

FÄLTVÄBELN.

Så ha vi kommit till Wittenberg, men icke till Leipzig. Hvad heter denna kyrka?

KVARTERMÄSTAREN.

Det är Slottskyrkan, vet Du icke det?

FÄLTVÄBELN.

Nej!

KVARTERMÄSTAREN.

Ett heligt rum med stora minnen. Här nere i hvalfven ligga Luther och Melanchton, Fredrik den

Vise och Johan Den Beständige. På denna kyrkas port anslag Luther de nittiofem teserna mot aflaten och utanför Elsterporten brände Luther påfvens bannbulla. Dessa målningar, Du ser, äro verk af mästarne Lucas Cranach och Albrekt Dürer! Värdigare plats kunde aldrig rikskansleren ha valt för den likbegängelsen!

FÄLTVÄBELN.

Hvar . . . ligger Konungen?

KVARTERMÄSTAREN

pekar åt förlåten.

Där!

FÄLTVÄBELN

blottar sitt hufvud och gör en tyst bön.

KVARTERMÄSTAREN

pekar åt kapellet.

Och där . . . hvilar Nils Brahe . . . mellanpagen Leubelfing, i hvars armar Konungen dog, och den lille Trumpetaren från Breitenfeld . . .

FÄLTVÄBELN.

Brahe följde sin Konung i döden . . . Och Stenbock kom med nöd undan med lifvet! En sorgens dag är det, men äfven den stora glädjens, ty hemvägen är fri och alla grannfolk välsigna befriaren.

KVARTERMÄSTAREN.

För visso; och tänk Dig, jag känner knappt sorgen; denna begängelse är för mig som den vackraste och värdigaste segerfest, där hjälten själf gifvit sig som tackoffret åt Härskarornas Gud!

FÄLTVÄBELN.

Ja, ja! så är det!

Horn och Banér in; se sig främmande omkring.

HORN

till Kvartermästaren.

Hvar . . . ?

KVARTERMÄSTAREN.

pekar på förlåten.

Där! . . .

HORN OCH BANÉR

falla på knä och göra en kort, tyst bön; gå därefter öfver till kapellet.

FABRICIUS OCH GRUBBE

knäböja mot förlåten; resa sig.

Två Kammarherrar in med hvar sin stor krans med band och inskrift, som de öfverlämna åt Grubbe.

GRUBBE

läser på den första kransens inskrift.

Från Kurfursten af Brandenburg. »Till Germanernas befriare från Rom.»

FABRICIUS.

Skrif upp det, Grubbe, med guldpenna.

GRUBBE

lämnar kransen åt Fältväbeln, som hänger den på första tripodden till vänster.

Brandenburg har bäst förstått vår Konungs verk och skall bäst förstå begagna det!

Läser på den andra kransen.

Kurfursten af Sachsen. »Till Samvetsfrihetens återställare. Färgerna äro sju men ljuset ett!»

FABRICIUS.

Den gode Sachsaren har träffat rätt, äfven han. Regnbågens sju färger ur ett och samma ljus! Det är vackert menadt om de olika religionerna.

GRUBBE.

Som dröm betraktadt!

Lämnar kransen, och som förut.

Två andra Kammarherrar, med flera kransar.

GRUBBE.

läser.

Från Turkiska sändebudet. »Till Alexander Magnus; Perserkonungens besegrare.»

Lämnar som förut.

FABRICIUS.

Perserkonungen! Det är Kejsaren! Recte tu quidem!

GRUBBE

läser.

»Till den gode blonde mannen, från en katolsk kvinna».

FABRICIUS.

Ack, det är jordegumman från Wolgast. Gif den en hedersplats.

GRUBBE

lämnar som förut.

»Den gode blonde mannen!» Hvilket veder-måle, från en fiende!

Läser.

»Till Konung Salomo, Den Vise. Från en fattig boktryckare i München.»

Lämnar som förut.

FABRICIUS.

Också en katolik; jag minns honom!

GRUBBE

läser.

Hvad är detta? . . . »Till en älskad fader, från en fader- och moderlös son. Gustaf Gustafsson».

FABRICIUS.

Hvad skall man göra med detta?

GRUBBE.

Man skall värda en sons berättigade sorg och glömma en stor mans mindre berättigade svaghet!

Lämnar som förut.

FABRICIUS.

Men Drottningen?

GRUBBE.

Men Drottningen är van att allt fördraga, allt lida, allt försaka.

Läser.

»En fåvitsk yngling fordom, Erik Rålamb, som knäböjer vid den faderlige vännens bår och med förödmjukelsens tårar bönfaller om tillgift för sitt oförstånd».

FABRICIUS.

Erik Rålamb! Ynglingen med det stora hjärtat och det heta blodet!

GRUBBE.

Ynglingen, med ett ord, med den höga måttstocken på de låga tingen!

FABRICIUS.

Med de friska minnena från urhemmet, som gör honom missnöjd med de gamles svaga försök att införa himlen på jorden.

GRUBBE

läser.

»Konung Erik XIV:s dotterson till Hertig Carls Son» . . . Det är Åke Tott! Högfärdig i döden som i lifvet! Bort med skymfen!

Kastar bort kransen.

FABRICIUS.

En kråka gör intet nedan!

GRUBBE

läser.

»Till Israels Gideon! Marcus, på Judarnes vägnar».

FABRICIUS.

Ja! Vi äro af naturen judar och icke syndare af hedningarne! säger Paulus! . . . Jag tror, Herre, hjälp min otro!

GRUBBE.

Vi ha kommit långt, Fabricius, långt från landsförvisningarne och kättaredikten.

FABRICIUS.

Vi måste göra ökenvandringen för att få se en skymt af Kanaan!

GRUBBE.

Ännu äro vi icke framme!

FABRICIUS.

Men våra efterkommande skola se riket!

Öfverste marskalken in med staf; följes af Kurfurstarne af Brandenburg och Sachsen, Schwarzenberg, Hertigarna af Weimar, Lauenburg m. fl. Därfå Stålhandske, Soop, Hård, Lilje. Andra generaler och öfverstar af olika vapen; Skottar Fransmän, Ryssar, Turkar, Ungrare, Kalmucker, Italienare, Judar. De ställa sig i öppna led framför trappan. Rå lamb och Gustaf Gustafsson synas i kapellet.

På ett tecken af Öfverste marskalken drages förlåten för koret åt sidan. Orgel- och violmusik stämmer i. Nu ser man Konungens öppna likkista uppe i koret. Konungens ansikte är starkt belyst.

Maria Eleonora kommer från vänster och faller på knä vid kistan.

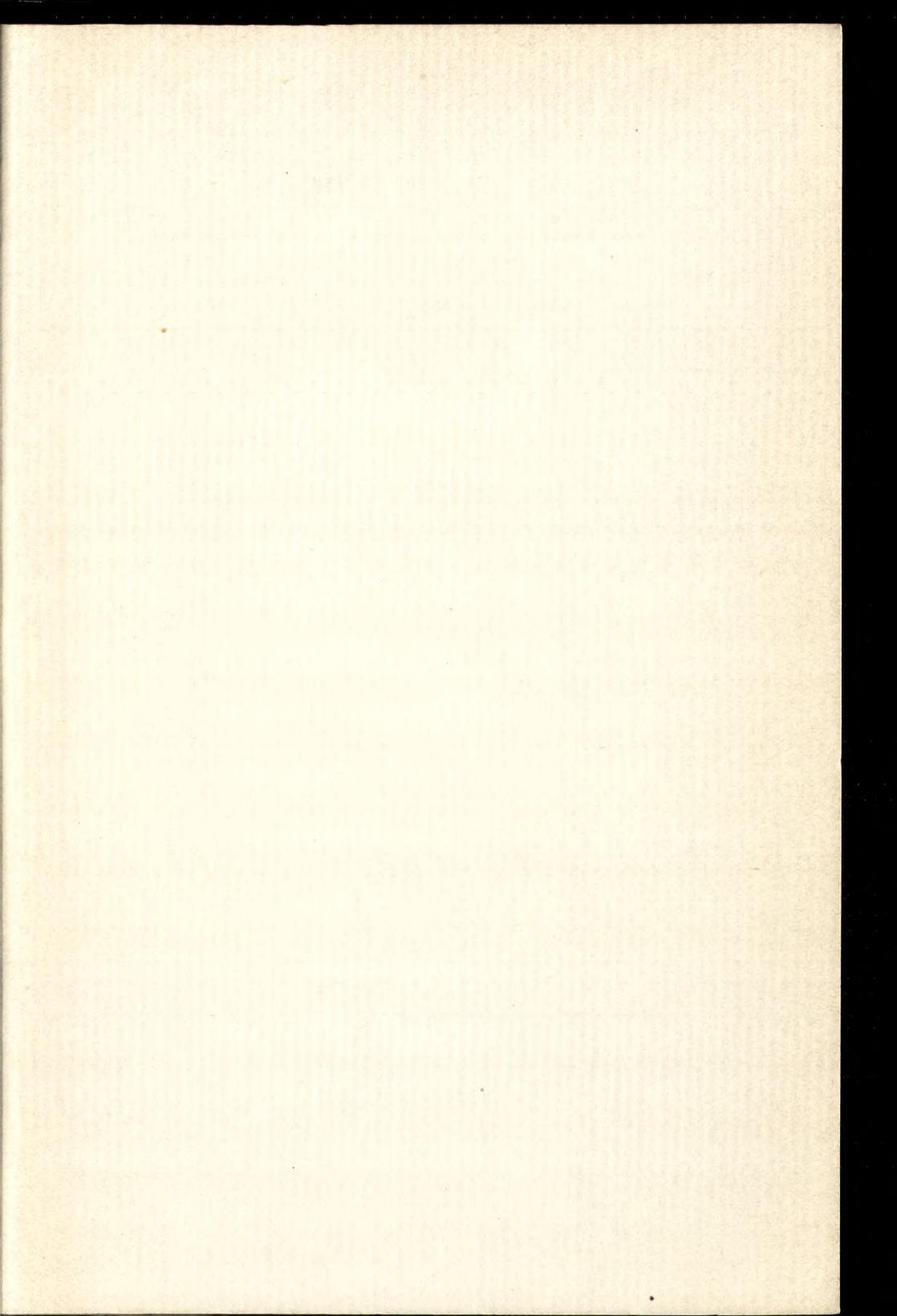
Axel Oxenstjerna, böjd af sorg, synes inträda genom de öppna leden nere på scenen; följes af Horn och Banér till trappans fot; går uppför trappan ensam; när han är kommen upp i

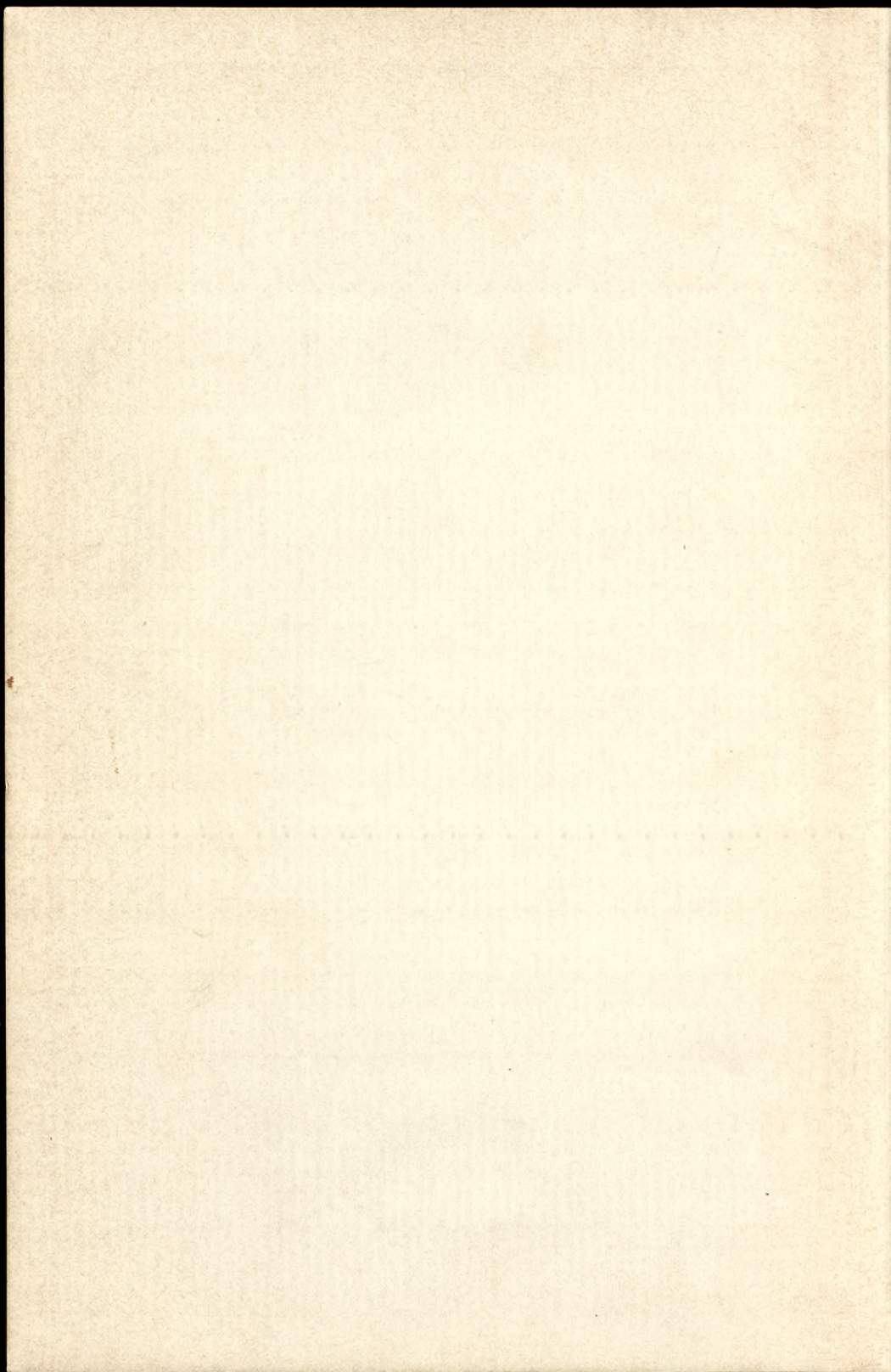
koret betraktar han konungens ansikte; lägger den högra handen på den dödes panna, med den vänstra döljer han sitt ansikte.

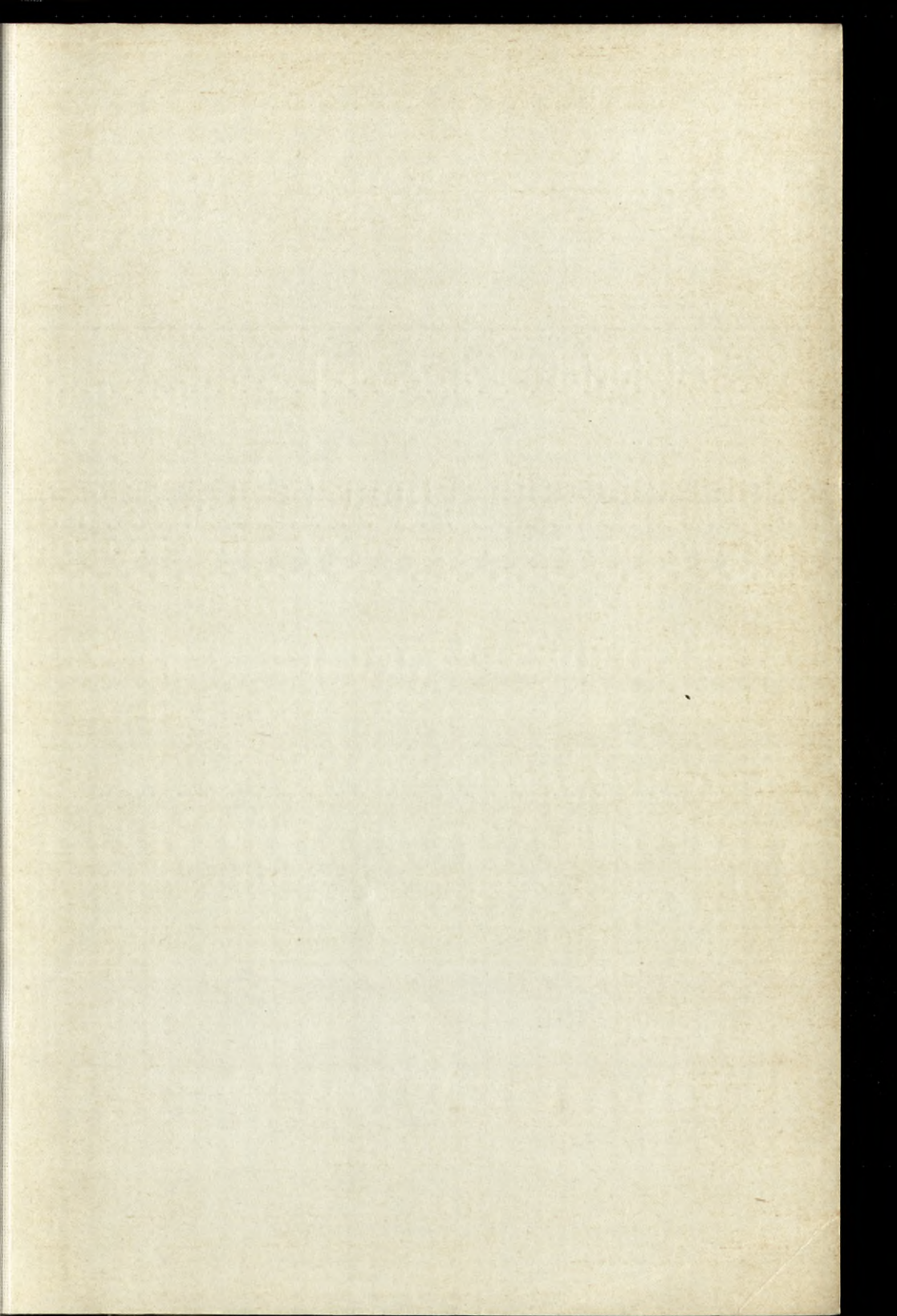
Gustaf Gustafsson har under denna scen velat rusa upp i koret, men kvarhålles af Rålamb, som tar honom i famnen.

Riddå.

Historiska Skådespel

af

August Strindberg

Solfunga-Sagan

Pris 2 Kr.

Gustaf Vasa

Pris Kr. 2.25

Erik XIV

Pris 2 Kr.

